

naše planine

9-10

1974

naše planine

le nostre montagne

nos montagnes

the mountains

unsere Berge

REVIJA PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE I PLANINARSKOG SAVEZA BOSNE I HERCEGOVINE

Glavni i odgovorni urednik revije: Dr Željko Poljak
41000 Zagreb, Cesarčeva 5

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata 50 dinara (za inozemstvo 5 USA dolara). Cijena pojedinog dvobroja 10 dinara (za inozemstvo 1 USA dolar). Uplate se šalju čekom na tekući račun Planinarskog saveza Hrvatske (br. 30102-678-5535). Na poledini čeka treba naznačiti: »Za Naše planine« i ispisati čitku adresu pošiljaoca. Pretplatu iz SR BiH šalju se na tekući račun Planinarskog saveza BiH 10102-678-710. Rukopisi se šalju Planinarskom savezu Hrvatske, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22 i Planinarskom savezu Bosne i Hercegovine, 71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10. Izdavač je Planinarski savez Hrvatske. Redakcija: 41000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 448-774, radno vrijeme 8—14 sati. Tisak »Vjesnik« Zagreb. Izlazi uz finansijsku pomoć Republičkog fonda za unapredavanje kulturnih djelatnosti SRH. Oslobodeno od poreza na promet na osnovi mišljenja Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu (br. 5449 od 26. XII 1972).

GODIŠTE XXVI SEPTEMBAR-OKTOBAR 1974. BROJ 9-10

S A D R Č A J

Nikola Aleksić: Slet planinara Jugoslavije »Platak 1974«	145
Boris Regner: Kako smo proslavili stogodišnjicu	150
Mr Ivo Durbešić: Skupština UIAA u Delnicama	153
Borislav Aleraj: Prijatelji	155
Ante Bedalov	156
Nenad Čulić	156
Viktor Tabaković	157
Urso Vrdoljak	157
Vladimir Mesarić: Sedmi jugoslavenski pohod na Kavkaz	158
Dubravka Žeželj: Naš alpinist voda ekspedicije na Grenland	159
Drago Šefer: Sjećanje iz planina	161
Radivoj Kovačević: Pedeset godina vojvodanskog planinarstva	163
Josip Bačić: Mehmed Salkić	167
Prof. Tomislav Batinić: Ing. Ladislav Michel	168
Ivo Srebrnić: Boško Ivanović	169
Ivica Bodnaruk: Sarajevski planinari u centralnim Alpama	170
Buda Radović: Ljubišnja planina.	171
Speleologija	172
Književnost	172
Alpinistika	173
Orijentacijski sport	174
Vijesti	175

JUBILARNI PRILOG

Dr Željko Poljak: Hrvatsko planinarstvo danas
Ing. Srećko Božičević: Planinarska speleologija
(početak)

SLIKA NA NASLOVNOJ STRANI Trakoščan pod Maceljom

ruše planine

GODINA XXVI RUJAN - LISTOPAD 1974 BROJ 9-10

Slet planinara Jugoslavije »Platak 1974«

Preko godinu dana cijela mala armija riječkih planinara, uključenih u Općinski planinarski savez, i niz raznih sletskih komisija, potpomognuta PSH-om, ponovo je razradivala svaki detalj oko organizacije Sleta planinara Jugoslavije — centralne akcije proslave 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Trebalо je prebroditi i riješiti niz problema organizacijskih, tehničkih, kadrovskih i na kraju najtežih — finansijskih, koji već niz godina kronično prtišu planinarsku organizaciju.

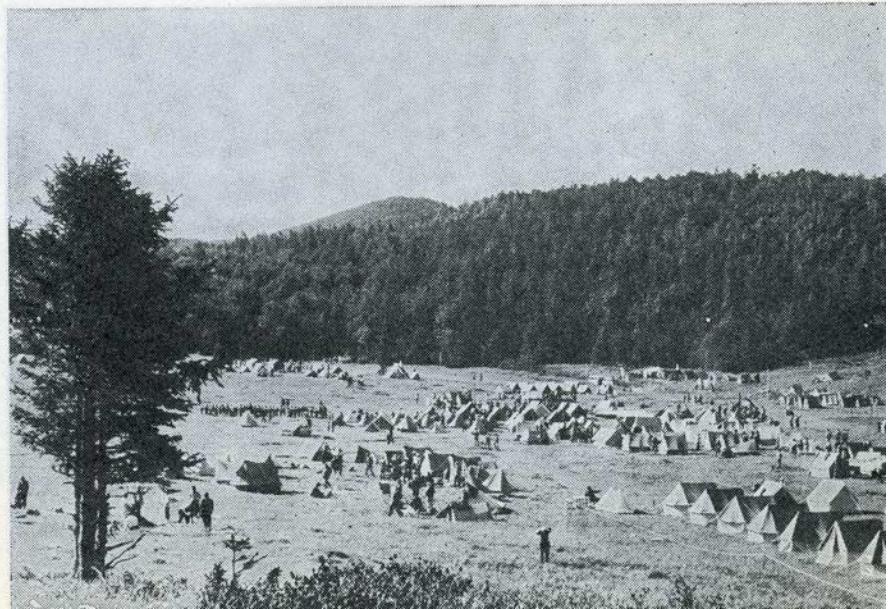
Maksimum zalaganja nosilaca organizacije, Stanka Vičića, Vlade Bakotića, Viktora Stipčića, predsjednika PSH i PSJ Božidara Skerla, te svih ostalih sudionika u organizaciji, sve teškoće su prebrođene i Platak je spremno dočekao svoje goste.

Već 1. srpnja, tri dana prije otvorenja Sleta, počele su pristizati prethodnice planinara iz cijele Jugoslavije. Bili su to uglavnom konačari koji su postavljali šatore i pripre-

mali dolazak svojih drugova. Glavnina posjetilaca pristigla je na sletište 3. srpnja navečer te 4. srpnja ujutro. Prema nepotpunim podacima, jer se sva društva nisu držala uputa organizatora oko prijava, na svečanost otvaranja Sleta bilo je oko 5000 planinara iz svih republika i pokrajina, te još oko 4500 građana Rijeke i drugih gostiju.

Točno u 12 sati na svečano ukrasenu tribinu stupili su dr Jakov Sirotković, predsjednik Izvršnog vijeća Sabora SRH kao izaslanik Pokrovitelja proslave predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita, dr Ivo Margan, predsjednik republičke konferencije SSRN SRH, dr Marjan Brecelj, predsjednik Skupštine SR Slovenije i bivši dugogodišnji predsjednik Planinarskog saveza Jugoslavije, Dinko Pavletić, predsjednik Općinske skupštine Rijeke, s grupom društveno-političkih rukovodilaca Rijeke, Vinko Bilić, tajnik Izvršnog vijeća Sabora SRH, Miliivoj Gluhak, član Izvršnog vijeća Sabora SRH i republički sekretar za narodnu obranu, Jean

Mjesto održavanja Sleta, livada Prebeniš na Platku dobro je odabran: blizina Rijeke (22 km), jak planinarski središta, željeznice, auto cesta Zagreb—Rijeka (9 km), asfaltne ceste skoro do samog sletišta, interesantnih planinskih masiva (1 do 5 sati hod-a) itd. Jedini nedostatak odabranog mjesta bio je nedostatak tekuće vode, što je organizator besprijekorno riješio — ali uz velike finansijske troškove, dovozom vode autocisternama.

Uzvanici na tribini (slijeva na desno u prvom redu): Dinko Pavletić, Jakov Sirotković, Božidar Škerl, Marjan Brečelj, Miha Potočnik, nepoznata osoba, Ernest Tomšić, Ivo Margan i Milivoj Gluhak. Za govornicom Stanko Vičić.

Juge, predsjednik Međunarodnog planinarskog saveza (UIAA), predsjednici i delegati svih republičkih i pokrajinskih planinarskih saveza i drugi.

Nakon odsvirane jugoslavenske i hrvatske himne, te pozdrava i dobrodošlice koju je u ime domaćina i organizatora uputio Stanko Vičić, predsjednik Općinskog planinarskog saveza Rijeke i Sletskog odbora, prisutnima se obratio predsjednik PSH i PSJ Božidar Škerl slijedećim riječima:

U ime Planinarskog saveza Jugoslavije i Planinarskog saveza Hrvatske, kao domaćina ove naše veličanstvene planinarske manifestacije, sve vas najsrećnije pozdravljam, želim dobrodošlicu i ugordan boravak u ovom lijepom planinskom kraju. S posebnim zadovoljstvom pozdravljam izaslanika pokro-

vitelja proslave Predsjednika Republike druga Tita, dra Jakova Sirotkovića, predsjednika Izvršnog vijeća Sabora SR Hrvatske.

U ime desetina i desetina hiljada planinara svih naših bratskih republika i pokrajina, zahvaljujem se našem voljenom Predsjedniku SFRJ, Josipu Brozu Titu, na njegovom velikom razumijevanju, koje je ukazao planinarskoj organizaciji prihvativši se pokroviteljstva nad proslavom 100-godišnjice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji. To je velika čast i priznanje za naše mnogobrojno članstvo i za naš dugogodišnji amaterski, društveno koristan rad.

Radosno pozdravljam u našoj sredini učesnike Generalne skupštine Međunarodne alpinističke Unije, predstavnike planinarskih organizacija Austrije, Belgije, Bugarske, Če-

Svečano ukrašeni ulaz u sletski kompleks, odakle je dalje trebalo idu pješice 200 m do sletišta. Ispred ulaza organizirana su parkirališta na kojima je na sam dan Sleta bilo parkirano 98 autobusa i preko 300 automobila. Za one koji nisu dolazili vlastitim prijevozom, organizirani su specijalni autobusi na relaciji Rijeka —Platak i nazad.

osnovana načinjava u
člancu "Ideja o članovima
i organizacijama, koju je
društvo planinara u
vrijeme otvaranja Sleta
organiziralo i predstavljalo
na sletu u Hrvatskoj. Hrvatski
članovi su se zauzeli
učinkovito u svim
članovima planinarskih

Svečano ukrašena tri-
bina za vrijeme otvo-
renja

hoslovačke Francuske, Grčke, Holandije, Irana, Italije, Japana, Koreje, Lichtenštajna, Mađarske, Maroka, Njemačke, Poljske, Sjedinjenih američkih država, SSSR, Španjolske, Švicarske, Veleke Britanije, na čelu s predsjednikom Međunarodne alpinističke unije gospodinom profesorom Jeanom Jugeom.

Mi planinari Jugoslavije ponosimo se našim 100-godišnjim organiziranim djelovanjem. Od onih dana 1874. godine, kada je podno gordog Kleka nikla ideja o osnivanju planinarske organizacije, prve na tlu današnje Jugoslavije, da bi u Zagrebu došlo do osnutka Hrvatskog planinarskog društva, prošlo je stotinu godina, čitavo jedno stoljeće, kroz koje se planinarska organizacija neprekidno razvijala, omasovljivala i obogaćivala raznovrsnim sadržajima svoga rada. Ponosimo se i činjenicom da spadamo u red

najstarijih planinarskih organizacija u svijetu, da smo među prvima prihvatali planinarsku ideju, shvativši vrijednost planinarske misli i aktivnosti, aktivnosti koju smo mi obogatili našim vlastitim specifičnim sadržajima.

Iako je Hrvatsko planinarsko društvo, odnosno naša planinarska organizacija, u početku okupljala relativno mali broj ljudi, uglavnom znanstvenika i stručnjaka, ona se naglo počela širiti i okupljati sve one koji su znali cijeniti prirodu i njene ljepote. U početku svog rada Hrvatsko planinarsko društvo počinje osnivati svoje podružnice, stvarajući tako organizacijsku mrežu, temelj na kojem se planinarstvo moglo dalje uspješno razvijati. I u ostalim našim republikama i pokrajnjama planinarstvo se razvijalo u skladu sa određenim specifičnostima.

Na Sletu bile su zastupljene i sve stručne djelatnosti planinarske organizacije: markacisti Rijeke izmarkirali su nanovo sve puteve oko Platka; vodiči, članovi stanice vodiča iz Rijeke, vodili su grupe planinara na izlete i davali sve informacije o mogućnostima izleta; članovi stanica Gorske službe spasavanja iz Rijeke, Delnice i Zagreba dežurali su za cijelo vrijeme održavanja Sleta, organizirali ambulantu i pružali stručnu medicinsku pomoć; alpinisti iz Slovenije izložili su himalajsku alpinističku opremu; komisija za speleologiju PSH organizirala je izložbu stručne speleološke opreme (na slici), koju su sudionici Sleta sa zanimanjem razgledali.

Planinarska organizacija u svojoj povijesti odigrala je važnu ulogu. Planinarstvo je preteča turizma. U planinarstvu pored fizičkog djelovanja od bitnog je značenja njegovo duhovno i kulturno djelovanje, naša misija je trajna i sveobuhvatna. To je razvijanje psihofizičkih kvaliteta svakog pojedinca, to je sklad etičkog i estetskog. Po tim svojstvima planinarstvo je osebujno u djelovanju na planu fizičke kulture, na planu odgoja i obrazovanja svog članstva, od najmladih članova pionira pa do najstarijih seniora. U našoj organizaciji nema bivših ili nekadašnjih članova, planinarska karijera traje čitav život, planinarstvo daje uvijek nešto novo, pruža nove nezaboravne doživljaje u prekrasnoj prirodi širom naše domovine i izvanje. Kroz planinarsku aktivnost mi neprekidno gajimo, produbljavamo i širimo bratstvo i jedinstvo, tu najvažniju tekovinu naše narodne revolucije. I ovaj naš slet, dvanaesti po redu, veličanstvena je manifestacija, manifestacija bratstva i jedinstva svih planinara Jugoslavije.

Planinarska organizacija kroz svoje stoljeto-djelovanje postigla je ogromne uspjehu u svom radu. No taj stoljetni put nije bio ni-malo laka, a u pojedinih fazama društvenog razvoja vrlo složen i delikatan. Mnogo je tu trebalo entuzijazma, mnogo truda i zalaganja naših vrijednih članova. Ponošimo se time da je naša planinarska organizacija amaterska organizacija, pa je time i veća vrijednost njenog društvenog korisnog rada. Postignuti rezultati evidentno govore o tome da danas planinarska organizacija Jugoslavije predstavlja snažnu i masovnu društvenu organizaciju, koja u svojim redovima okuplja preko 160.000 svojih članova, a od toga je preko 80.000 mladih, organiziranih u 500 planinarskih društava, da raspolažemo sa 300 planinarskih objekata, od običnih skloništa do reprezentativnih planinarskih domova. U našoj organizaciji razvijamo specijalizirane aktivnosti, koje su posebno atraktivne i interesantne za naše mlade. To su gorski spasavaoci, alpinisti, vodiči, speleolozi, markacisti, orijentacisti i terenski skijaši. Sve su to školovani kadrovi u okviru naše organizacije i opremljeni odgovarajućom individualnom i kolektivnom specijalističkom opremom. Napominjem, da je kroz naše planinarske škole, škole alpinista, vodiča i speleologa te kroz specijalističke tečajeve prošlo hiljadu i hiljadu naših članova, ponajviše omladine, stičući tako niz korisnih znanja, kako teoretskih tako i praktičkih.

I na međunarodnom planu naša planinarska organizacija uživa velik ugled. Uspješni ekspediciski pot hvati naših alpinista u najpoznatija velegorja svijeta, donijeli su im visoku ocjenu i priznanja. Naši gorski spasavaoci predstavljaju vrstan specijalistički kadar, tehnički i kondicijski sposobljen, a u materijalnom pogledu snabdjeven s najmodernejom opremom, spreman na trenutačnu intervenciju u slučaju ne samo planinars-

kih potreba, nego i u slučajevima elementarnih nepogoda. Ta aktivnost u sebi sadrži mnoge elemente javnih službi. Speleolozi su istražili i obradili na stotine speleoloških objekata, kojih naša zemlja imade u izobilju. Markacisti su prokrčili i označili hiljade i hiljade kilometara planinarskih staza i puteva i na taj način učinili dostupnim prirodne ljepote naše zemlje. Danas se našim planinama kreće golem broj ne samo organiziranih planinara, nego i ostalih građana, koji se predvođeni našim specijaliziranim vodičima sigurno kreću mnogobrojnim niskoplanskim i viškogorskim putevima i stazama. Naši članovi dali su desetine hiljada dobrovoljnih radnih sati na izgradnji i održavanju planinarskih objekata. Na planu izdavačke djelatnosti postignuti su isto tako zapaženi rezultati. Mnogobrojne su edicije planinarskih vodiča, geografskih karata, sekcija i priručnika, a kroz postojeće planinarske časopise razvijamo i specifičnu planinarsku književnost, sve je to zajedno velik doprinos razvoju planinarske misli i aktivnosti, a posebno na upoznavanju prirodnih ljepota naše domovine.

Moramo ovdje posebno istaknuti značaj planinarske organizacije u sistemu opće narodne obrane i njen doprinos na tom planu. Djelujući kroz svoje mnogobrojno članstvo razvijavaju se kroz rad oni sadržaji koji su neophodni da bismo mogli sprovesti konцепciju opće narodne obrane. Mnogobrojno članstvo, a posebno naši specijalizirani kadrovi, opremljeni s odgovarajućom opremom, kao i velik broj planinarskih objekata lociranih širom naše zemlje, a prvenstveno u planinskim krajevima, predstavljaju u datoj situaciji goleme vrijednosti, koje treba itekako imati u vidu.

Mi planinari spremni smo braniti, ako to ustreba, svaki pedalj naše domovine, jer mi tu domovinu najbolje poznajemo i cijenimo, za nas planinare ona predstavlja najljepšu zemlju na svijetu.

Pred planinarskom organizacijom danas stoje mnogobrojni zadaci, a naši rukovodeći kadrovi svjesni su društvene odgovornosti pred našom zajednicom za svoj amaterski rad. Možemo ovdje reći, da je naša društvena zajednica negdje sa više, a negdje sa manje razumijevanja, pomagala naš društveno koristan rad. Sasvim sigurno je da za realizaciju planova rada organizacije, a ti su vrlo obimni ali realni, nije dovoljno samo volja članstva da se angažira u svom radu, njegova kvalificiranost, nego su potrebna i neophodna financijska sredstva. Duboko smo uvjereni da će naša društvena zajednica ubuduće adekvatnije vrednovati naš rad, da ćemo u svome radu naći na veće razumijevanje, moralnu i materijalnu pomoć.

I na kraju, dragi prijatelji, zahvaljujem na vašoj prisutnosti kojom ste uveličali ovu našu veliku planinarsku manifestaciju, želim vam još jednom da se ugodno osjećate u našoj i svojoj sredini, da upoznate planinske

Nakon »službenog« programa i polaganja vijenaca na spomenik NOB, uzvaniči su obišli sletište i zadržali se u ugodnom razgovoru s posjetiocima. Na slici (s lijeva na desno) Viktor Stipčić, tajnik Sletskog odbora; dr Jakov Sirotković; Rade Kušić, bivši dugogodišnji predsjednik PS Jugoslavije i PS Srbije, te Božidar Škerl, predsjednik PSH i PSJ — u razgovoru prilikom obilaska sletišta.

ljepote i ovog kutka naše lijepo domovine, da steknete nova poznanstva, radosne susrete i doživljaje, koji će vam trajno ostati u sjećanju.

Ujedno se zahvaljujemo Općinskom planinarskom savezu Rijeka, riječkim planinarskim društvima i svim članovima koji su pridonijeli organizaciji ovog našeg velikog susreta. Posebno se zahvaljujemo Općinskoj skupštini i društveno-političkim organizacijama grada Rijeke na velikom razumijevanju, moralnoj i materijalnoj pomoći što su je pružili našoj planinarskoj organizaciji.

Neka nam se dalje razvija i jača naša domovina Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija! Neka živi bratstvo i jedinstvo planinara svih naših republika i pokrajina. Neka nam još dugo živi i neka nas vodi naš voljeni Predsjednik drug Tito.

* * *

Pozdrave prisutnima i čestitke organizaciji slavljeniku uputili su predstavnik Saveza boraca, predsjednik UIAA i predsjednici republičkih i pokrajinskih planinarskih saveza. Na kraju svečanosti, popraćen burnim pljeskom prisutnih, dr Jakov Sirotković prenio je pozdrave i čestitke pokrovitelja proslave Predsjednika SFRJ Josipa Broza Tita upućene organizaciji i svim članovima, te proglašio Slet otvorenim.

Iduća tri dana bila su ispunjena izletima na bliže i dalje vrhove, glazbenim i folklornim koncertima, vatrometima, planinarskim veseljem, susretima starih poznanika, te sklapanjem novih planinarskih prijateljstava. Na opće zadovoljstvo, za razliku od otvorena proslave na Kleku, svoj doprinos organizaciji i dobrom raspoloženju prisutnih dalo je i lijepo vrijeme.

U okviru Sleta održan je i Slet planinara PTT Jugoslavije, a pored nedavno obnovljenog planinarskog doma na Snježniku postavljen je početna markacija za budući »Put prijateljstva Hrvatski Snježnik — Slovenski Snežnik«. Jakov Sirotković priredio je za uzvaničke u domu »Partizan« na Platku koktel, zatim predsjednik PSH i PSJ Božidar Škerl večeru, a u Rijeci predsjednik Općinske skupštine Rijeka, Dinko Pavletić, primanje.

I na kraju, umjesto zaključka i ocjene organizatora o uspjehu Sleta, neka posluži izvadak iz pisma što ga je nakon Sleta Planinarskom savezu Hrvatske uputio Planinarski savez Srbije u ime 596 planinara iz 31 planinarskog društva koji su prisustvovali Sletu:

... Planinari SR Srbije organizirali su mnoge republičke i savezne sletove i zbog toga su u mogućnosti da shvate, razumiju i cene trud koji je uložen u organiziranje Sleta. ... Planinari Srbije su veoma zadovoljni organizacijom Sleta. Oni su se vratili svojim kućama ne sa primedbama, zamerkama ili prigovorima na račun organizatora, već sa željom da planine Riječkog zaleđa ponovo posete i s obavezom da prilikom organizovanja masovnih akcija primene ono što su na sletu videli kod Vas.

... Sve nas raduje što je Slet potvrdio potrebu da se planinari Jugoslavije češće zajedno nalaze na našim akcijama i što je za sve one koji nisu planinari naš Slet bio svojevrsna manifestacija bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti.«

Tekst: Nikola Aleksić

Snimke: Željko Hlebec i Ivica Marković

Kako smo proslavili stogodišnjicu

BORIS REGNER

БЕОГРАД

Malo je neobično iz Beograda krenuti u pola noći, pogotovo ako se radi o »vlasti-
tom« autobusu, kao što je bio slučaj kod PD »Pobede«. No, bez obzira na to, bez obzira na eventualne teškoće duga puta, nije kod nas bilo kolebanja: na proslavu stogodišnje-
ce mora se ići. Kud puklo! Natovareni (»kao tegleća marva«) stigli smo na mjesto sastanka idući opustjelim ulicama grada. Tješilo nas je samo što se u toj pustinji kreću još neke sjenke slične nama, isto tako teško natovarene, očigledno s istim ciljem. I stvarno: pred autobusom kao neki mravljak. Teška se oprema tovari na krov autoba-
sa. Polusanjivi glasovi i poluglasani razgovor. Više šapat no razgovor, kao da se bojimo zaspaloga grada, pa ne želimo izazvati srdžbu njegove umorne duše. Poštujemo nje-
gov san kad već ne umijemo svoj. Razazna-
vamo poneke saputnike. Uočavamo stare
znance s dugih ili kratkih lutanja. Tu su »Naša krila« iz Zemuna, tu Vlastimir Jova-
nović, planinar-novinar iz Arandelovca, da-
kle, nismo sami. Uz ovake goste mi smo već mala reprezentacija planinarstva Srbije. Ipak je glavnina PD »Pobede« krenula prije nas drugim autobusom. Oni su se otisnuli već sinoć, ali bi uzaludno bilo razbijati glavu oko toga što ih je naveo da baš cijelu noć provedu na putu. Izgleda da je proslava stogodišnjice jak magnet, odnosno, bolje bi bilo tumačiti stvar ovalko: planinarska svijest i želja da se bude tamo gdje će se obaviti taj veliki i rijedak čin čime da se savladaju sve teškoće puta i zaborave sve nemino-
vine ali prolazne neugodnosti.

Šofer Buca je najednom zaustavio auto-
bus iz punog trka. Prenuli smo se iz drijeme-
ža ili poludrijemeža, a oni mlađi i zdraviji iz punog i dubokog sna. Buca je, vidimo, pri-
klonio glavu, priklonio je na upravljač, omotao se haljetkom i ... spava. Napolju praskozorje. Treći srpnja 1974. godine svanjava i najavljuje svoj dolazak onom beskrajnom i neodoljivom poezijom zore koja se uvijek doima duše, makar koliki bio naš umor tjelesni. Pored nas tutnji nimalo poetičan teški teretni saobraćaj. Grme kamioni. Motori reže nekom divljom životinjskom srdžbom. Zaustavili smo se negdje nasred »Puta
bratstva i jedinstva« u punoj slavonskoj ravnici. Izlazimo i čekamo da kriza sna prode. Ona opasna i najteža kriza za vozače: u cik zore. Beskrajna zelena ravnica okružuje ovu usku traku asfalta na kojoj stojimo kao na morskoj hridi. Čekamo. Kako nadire dan tako se budi miris trave i usjeva i nadvladava opori miris zagušljivih plinova. »Civilizacija« pored nas promiče u svom mahnitom trku. Ipak je snaga prirode jača. Ona nas zaokuplja

i zanosi ljepotom svoga izgleda, snagom svoga neposrednog djelovanja i, sigurni smo, ona bi brzo zaliječila sve rane koje joj čovjek svojim djelovanjem zadaje, brzo bi uspostavila prvočitno stanje kad bi sam čovjek na čas prestao da je uništava i ruši. Ali, to je ipak nemoguće jer to bi značilo da čovjek treba da prestane proizvoditi. A prekid ili prestanak proizvodnje značio bi brzu i skoru pro-
past čovjeka i njegovog društva. Kako naći sklad između društvene proizvodnje i oču-
vanja prirode?

Šofer se Buca prenuo iz sna. Prenuo je i nas iz naših jalovih maštanja zagrmivši motorom našeg starog autobausa. Bilo je to negdje između 3 i 4 sata. Od istoka se golema crvena kugla sunca pomaljala iz modro-ljubičastih slojeva nalegle magle i otrovnog smoga. Stigli smo dotle da zastiremo veličanstveno lice Sunca svojim samrtnim velovima. I to pri svakom svanuću i pri svakom sutoru. Rijetko se kad vidi čisto sunce i s planinskih vrhunaca.

Stigli smo u Zagreb oko 8 sati i tu našli spomenutu glavninu našeg društva. Našli smo ih orne i čile kao da nijesu cijelu noć probdjeli na putu. Već su bili obišli glavne znamenitosti bijelog Zagreba, a sada smo ih upravo zaticali u jutarnjoj kupovini. U 9h 40' krenuli smo zajedno preko Kaptola i Medveščaka starom, nekada makadanskom, sada asfaltnom cestom na Sljeme (1033 m), najviši vrh Medvednice. Kad sam zadnji put prolazio ovuda, cesta je još bila makadamska. Vidjeti i osjetiti njen asfalt bio je poseban doživljaj za mene, ali, moram priznati, da me je kod zadnjih serpentina blizu grebe-
na planine zazeblio pri srcu kad sam ugledao tragove pustošenja u medvedničkoj šumi. Sjetio sam se sličnih prizora s grebena Jas-
trebca ili Konjuha, gdje je odvaljeno i išču-
pano korijenje na isti način svjedočilo o nemoci i slabosti svega onog što živi na kori zemaljskoj pred još i danas neshvatljivo moćnim snagama prirode. Kad priroda hoće ona može da se pojgra sa svim svojim stvorovima kako želi. Od toga nije izuzet ni čovjek niti proizvodi njegove civilizacije.

Proslavu stogodišnjice planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji počeli smo na pravome mjestu. Medvednici. Premda na samome vrhu vlada neugodan nerед svojstven svakome gradilištu, nerед koji kao da je stvoren da ugasi (ako li ne i da potpuno ubije) sva-
ko duhovno smirivanje, koncentraciju, povla-
ženje u sebe, svako razmišljanje o prošlosti,
o prednjem putu, o ljudima koji su taj put utirali, o onima koji su ga utrli i onima koji ga još utiru, ipak smo osjetili da se nalazi-

be sasabod mihom oznakom
čije je ciljev - znati
posmatrati iščezne oznake
poljoprivrednog zemljišta
i vlasništva u okviru
zemljevine Pliške, u
stvarnosti jedne od
četiri na svetu zelene
značake sa svim pravilima
i obvezama u sistemu vođenja
te krovovane zemlje.

Sletovi su uvijek bili pogodno mjesto za razmjenu značaka ili nabavku novih. Osim organizatora, koji je na prodaju ponudio veći broj raznovrsnih prirodnih značaka, razglednica, naljepnica i knjiga, i sama društva organizirala su vlastitu prodaju značaka i suvenira. Na slici: mladi planinari-kolekcionari u razgovoru sa svojim starijim kolegom.

mo na klasičnom terenu hrvatskog planinarstva. Osjećali smo i da nam noge dodiruju korijenje planinarstva u Jugoslaviji. Uspon i hod blagim proplancima pod vrhom i vidik s njega na nama posebno dragi Hrvatsko zagorje uspostavili su potreban sklad, pa smo zaista osjetili i doživjeli sve ono što je trebalo ovdje osjetiti i doživjeti. Hodočastili smo (da, baš hodočastili!) do ruševina Tomislavova doma pitanjući se po malo šta će s njime biti jer to pitanje u trenutku stogodišnjice, čini nam se, postaje i te kako važno. Za nas je ipak najvažnije da smo tu. Daljnju budućnost prepustimo svijesti i umještosti hrvatskih planinara.

Napustili smo Zagreb u ranim popodnevnim satima, ali, kao što se događa na putu, ne bez peripetija i prisilnog odstupanja od unaprijed pripremljenih planova. Morali smo ponovno napustiti glavnicu PD »Pobede« i odijeliti se od nje jer se njihov autobus pokvario baš na izlazu iz Zagreba, na ulazu u novi autoput za Karlovac. Oni su ostali i, kako smo sutradan saznali, tu i zanoćili. Naš hrabri stari autobus je produžio dalje s nama i nekim novim gostima koji su se prekrcali — kao što se to radi na morskoj pučini kod havarije brodova — na našu orahovu ljušku. Bili su to članovi podružnice PD »Pobede« iz sela Slavkovice pod Rajcem-Suvoborom, koji su krenuli s nama da slave stogodišnjicu hrvatskog planinarstva. Putem sam ih čuo (i video) kako budno prate sve mijene krajolika i kako upoređuju hrvatski pejzaž sa svojim srpskim. Naročito su ih zanimali vrištine (bujad, paprat) koje su se javljale kad je počeo ličko-goranski krš, a zatim, naravno, goleme duboke šume, pune tajanstva i hlada. Mene, pak — ne mogu da izostavim i prešutim ovu osobnu crtlu — očaravao je kao uvijek vidik na Okić

i Samoborsko gorje. Opet jedna moja čisto osobna slabost. Kad smo stigli u Skrad imali smo osjećaj da smo prešli sljeme goranske visoravni i da se sada spuštamo niz suprotan padinu. U stvari tako jeste. U predvečerje stigli smo pod stjenoviti Kamenjak (838 m) i skrenuli za Platak (1111 m), tj. k cilju našeg današnjeg puta. Vidik na more bio je vrlo ograničen. Atmosfera zamagljena. Zasjenjena nekim bijelo-žučkastim isparenjima, u kojima je prevladavalo nujno sivilo. Zrake sunca su svemu tome davale čudan sjaj. Jadranovo more smo mogli više naslutiti nego li vidjeti. U daljini iza svih tih maglenih zastora nazirale su se trupine kvarnerskih otoka. Izgledalo je kao da je sve utočilo u unutrašnjosti jednog golemog nedovoljno izbrušenog dragulja, jednog još mutnog opala. Nepovoljna okolnost za naše Slavkovčane koji prvi put vide more. Osim toga, na došad vedrom nebu počeli su se od zapada, s mora, gomilati oblaci. Poučeni starim iskustvom nismo slutili dobro.

Tko prvi put siđe u ponikvu Prebeniš, tome mora da zastane dah od čuđenja i divljenja. Otkuda sada pred njim puče takva jedna dolina, takva jedna skladno izdjelana i udubljena površ na priliku goleme karlice za mlijeko kakve izrađuju pastiri diljem našeg dinarskog krša? Dno te karlice već je bilo naseljeno brojnim šarenim šatorima, dok se na jednom rubu njenom, na domaku tamne šume, nazirala velika zgrada. Očigledno, planinarski dom »Platak«, koji se tako zove premda više ne stoji na Platku. Od strog predratnog planinarskog doma koji je stvarno stajao na Platku sada samo strže bezimene i već zaboravljene ruševine. Sjedosmo na gust i debo sloj planinske trave srednjući dojmove, osluškujući brojne i daleke glasove. Planinari su već podizali i ur-

edivali svoje šatore. Osjećala se žurba. I u zraku koji se komešao, jer je nadolazila oluja, i dolje u Prebenišu, jer su planinari žurili da je dočekaju makar pod kakvim krovom. Čim smo dobili »lokaciju« i mi smo požurili, ali tek što podigosmo šator napade nas preko šumovite Jesenovice (1338 m.) oluja. Da li smo se osjećali nemoćni i slabo zaštićeni krovom od platna koje je udaralo i lomatalo kao jedro pod udarom vjetra i ječalo pod bićem kiše pa nam se oluja činila izvanredno značajnom i opasnom? Bilo kako bilo, primili smo svoje vodeno krštenje, a mnogi svoje kupanje u širokom i prostranom koritu Prebeniša s više ili manje rezignacije. Jutro 4. srpnja, dana našeg slavlja, osvanulo je, srećom, vedro. Duvao je svjež vjetar »burin« iz oblačnih kapa s tjemena okolnih brda. Ugrijalo je sunce i od svuda udarila vreva i graja planinara. Svi veliki ljudski skupovi, pa i naši planinarski, imaju neke stalne zajedničke i uvijek iste značajke. Vreva, premda sama po sebi tuda mentalitetu planinara, ima uvijek u tim prilikama poneku simpatičnu crtu. Tek ovdje saznajemo koliko imamo poznanika i prijatelja, diljem doma od Skoplja do Ljubljane. Srećemo drage i poznate ljude, zdravimo se i pitamo za junačko zdravlje. Prilaze nam sa svih strana i mi prilazimo njima. U stisku ruke osjećamo sreću susreta.

Oko podne održana je ona svečanost zbog koje smo amo došli. Ne ču da detaljno opisujem taj svečani trenutak, jer za to nisam ni pozvan. O tome će drugi pozvanići i vještiji. Za mene i nas koji smo amo došli kao planinarska masa, kao planinarski hodočasnici, važno je bilo veličanstvo prirode u vijencu planina, u dubokom hladu šume i smaragdnom zelenilu planinske trave. Taj i takav naš intimni doživljaj u društvu prijatelja i u susretu s njima, okrunio je stogodišnjicu planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Bili smo uzbudeni ganuti, sretni...

Dobro bi bilo da završim, jer mi se čini da su ispunjeni okviri naslova »Kako smo proslavili stogodišnjicu«, ali ne mogu, jer mi smo kao oni uzvanici koji poslige gozbe tek nastavljaju da se goste do zore! Nismo odmah oborili šatore kao mnogi koji su stali da se razilaze. Čekalo nas je glavno: uspon na Snježnik (1506 m).

Jutro 5. srpnja posvetili smo tome. U početku vjetrovito, burno, smirilo se obećavajući ugodan put u carstvo goranskih vrhova. Oni su se, ne ču da kažem da je to baš radi nas, oslobođili svojih burnih oblačnih kapa, pa nam se uskoro poslige šetnje kroz divnu šumu ukazao kroz granje gorski car Snježnik po prvi put. Uskoro smo sa stare šumske ceste izbili na prevoj (1352 m) otkuda je pred nama pukao vidik u srce Gorske kotate, na veličanstvenu siluetu Risnjaka (1528 m). U protusvetlju jutarnjeg sunca na njoj je bljeskala samo jedna sjajna točka: odsjaj sunca na limenom krovu Šloserova doma.

Ta nas je slika — tamno modrim bojama od vještog slikara naslikana — pratila sve do vrha Snježnika, kome smo prišli oštricom grebena. Sišli smo niz jugozapadnu padinu zadrzavši se samo prolazno u planinarskom domu (1490 m). S vrha, nažalost, nismo imali čista ni prostranog vidika. Atmosfera je bila mutna. Smog iz riječke regije na zapadu kao da je prepolovio Učku, pa se video samo vrh, dok je trupina nestala u magluštinu. Na sjeveru, daleko, razaznavali su se oblici slovenačkog Snežnika.

Sutradan, 6. srpnja, popeli smo se na Klek (1182 m) pošavši od sela Bjelskoga. Istina je kad se kaže da ni jedna planina u Hrvatskoj (a možda ni u Jugoslaviji) nije u prošlosti bila toliko okružena narodnim maštanjem, pričama i sujevjerjem. To je vjerojatno uvjetovao njen položaj i izgled. Osamljena, strma, prijetećeg izgleda, iz daljine gola, negostoljubiva samotna stijena, iz blizine ona nosi na svome hrptu obrise golemog usnulog diva, kome glava (sam vrh Kleka) počiva na stjenovitome jastuku, dok sam greben ocrta njegov trup i noge pomalo izdignite u koljenima. Na samom kraju, kao ispod seljačkog gubera, izbijaju stopala (opanci), dvije divlje rastrgnane stijene (Klečice, 1062 m). Da! Na Kleku spava narodni junak Kraljević Marko — kaže narod — dok se na samome vrhu roče vještice. Zamislite kakav li je to tek doživljaj kad staneš nogom na sam vrh, to jest na sam nos usnulog gorostasa. Možda očekuješ da će on da kihne, da te odune, da te strese sa sebe. Kad tamo, on mirno i strpljivo dopušta da se veseliš, da se ushićuješ, da pjevaš, Klek je bez sumnje biser među planinama Hrvatske. A legende prošlosti samo ukrašavaju njegovo tјeme poput starodrevnog nekog cvjeća, dok turobne uspomene sadašnjosti, uzidane ploče s imenima poginulih mladih alpinista, pojačavaju i uzdižu veličanstvo njegove prirode. Razmišljamo, da li su ove vilinske, vrletne stijene i naša sućut dovoljna naknada za tolike žrtve?

Naše hodočašće prirodnim ljetopama Hrvatske završilo se 7. srpnja na Plitvičkim jezerima. Vrijeme nam nije bilo sklono. Priroda se rasrdila na nas. Oborila je takav pljusak na nas nekolicinu koji smo se usudili da siđemo do Novakovića broda i slapova potoka Plitvice da se nije znalo odakle bije veća voda. U tom golemom prirodnome kotlu voda odasvud vri i pljuska kao u nekom deliriju. Pljuštao je još k tome s neba dok su se maglene pare komešale u stisci surih dolomitnih stijena kao da su se vještice s Kleka amo preselile pa sada bjesne na nas i pakoste nam. Ipak, ta pakost nije mogla da sasvim uništi ljetopu, pa smo se mokri do kože, ali veseli i ushićeni vratili u svoja kola i napustili hrvatski krš.

Na svečanom otvorenju Sleta bili su i delegati Generalne skupštine Međunarodne planinarske organizacije (UIAA) koja se istovremeno održavala u Delnicama. U ime UIAA Slet je podzvatio predsednik prof. Jean Juge (na slici).

Skupština UIAA u Delnicama

Mr IVO DURBEŠIĆ

ZAGREB

I zaista, kao što motto kaže, UIAA (Union internationale des associations d'alpinisme — Međunarodni savez planinarskih organizacija) od svog osnutka 1932. godine u Chamonixu (osnivači Švicarska, Austrija, Italija, Njemačka, Velika Britanija i Jugoslavija) radi na intenzivnoj međunarodnoj suradnji i razmjeni iskustava. Ove godine, kad ta međunarodna organizacija broji u svom članstvu 42 planinarska saveza, u čast stoljetnice organiziranog planinarstva na tlu Hrvatske i Jugoslavije održala je svoju Generalnu skupštinu kod nas u Delnicama od 1. do 7. srpnja. U te dane u hotelu »Delnice«, gdje je bilo smješteno svih 90 sudionika tog značajnog međunarodnog planinarskog skupa, mogli su se čuti razni jezici, pored uobičajenih službenih jezika na međunarodnim skupovima još i japanski, perzijski i arapski. Svi su delegati s mnogo dobre volje izmjenjivali iskustva, pričali o svojem planinarskom radu između dvije skupštine, o planovima svojih organizacija i sl. Dirljiva je bila prisna, dobronamjerna, konstruktivna radna atmosfera na svim nivoima, od osobnih do forumskih, od komisija i Izvršnog odbora do Generalne skupštine. Iznenaduje također činjenica da su većina delegata — pored toga što su mnogi i vrhunski alpinisti (npr. predstavnik Španjolske upravo se bio vratio s ekspedicije u Himalaju, gdje je vodio uspon kroz Južnu stijenu Anapurne) — ista-

knuti znanstveni radnici u svom pozivu, a pored toga toliko jednostavni i komunikativni.

No zajednička karakteristika svih prisutnih — od predsednika Juge-a, koji je po završetku Skupštine u noći po najvećem nevremenu i oluji, odjurio autom iz Delnica u Ženevu, jer se dogovorio da će otići penjati, ili predstavnika SSSR-a, poznatog alpinista Abalakova, koji je svima vrlo rado pokazivao svoje pronalaske i pomagala u stijeni — duboka je i istinska ljubav za planine i za planinarstvo kao pokret.

U svim prostorijama hotela, koji je za tu priliku bio dekoriran slikama iz Gorskog kotara i eksponatima alraune, stalno su u te dane zasjedali članovi biroa UIAA (predsednik, potpredsednik, generalni tajnik, blagajnik, urednik biltena i pravnik) i komisija za materijale, domove i organizaciju. UIAA pored toga imade komisije za osiguranje, za mlade, za zaštitu prirode i za skijaški alpinizam. Baš u tim komisijama je najvažniji dio rada u okviru UIAA. Dugogodišnji naš predstavnik u Komisiji za materijale i njen osnivač, prof. dr ing. F. Avčin, veoma je zaslužan za rad te Komisije koja kroz izradu normativa za alpinističku opremu, odnosno njezinu standardizaciju, surađuje s proizvođačima i tako povećavajući kvalitetu opreme povećava sigurnost, a time unapređuje i alpinizam. Interesantno je spomenuti da su u Delnice, posebno na sjednice te Komisije, došli i predstavnici Visoke tehničke škole iz Beča, stručnjaci za čvrstoču.

Svaki dan se dugo u noć raspravljalo o mnogim problemima, pregledavalo interesantne projekte, npr. za tipizaciju planinarskih domova u Španjolskoj, ili o međusobnom popustu za članice UIAA na domovima, kako na sjednicama tako i na šetnjama, izletima ili u kuloarima hotela. Za one koji nisu bili na sjednicama svakodnevno su organizirani izleti i pokazane im ljepote jugozapadne Hrvatske od Plitvičkih jezera do Bijelih stijena, Zelenog vira, Vražnjeg prolaza, Sježana i dijela Velebita. Svi sudionici Skupštine posjetili su i Slet planinara Jugoslavije na Platku 4. srpnja gdje je predsjednik UIAA sve prisutne pozdravio toplim planinarskim govorom. Svi su bili impresionirani dojmovima sa sleta. Obilazeći pojedine logore razgovarali su, pjevali i plesali s našim planinarima iz svih krajeva Jugoslavije, oduševljavajući se posebno graham iz kazana ili purom s mlijekom. Na povratku sa sleta 80-godišnji predstavnik Cluba Alpino Italiano, Conte di Valle Piana, s ushićenjem je konstatirao: »Sad shvaćam što je Vaša narodna demokracija!«

U radu same Generalne skupštine u petak 5. srpnja sudjelovali su predstavnici 31 planinarskog saveza iz 26 zemalja (Austrije — 2 saveza, Belgije, Bugarske, Čehoslovačke, Čilea, Francuske, Grčke, Italije — 2 saveza, Izraela, Japana, Koreje — 2 saveza, Lichtensteina, Luxemburga, Mađarske, Maroka, Nizozemske, Perua, Perzije, Poljske, SR Njemačke, SAD, SSSR-a, Španjolske, Švicarske — 3 saveza, Velike Britanije i Jugoslavije). Skupštinu su posebno pozdravili predsjednik Općinske skupštine Delnice, te predsjednik Planinarskog saveza Jugoslavije i Planinarskog saveza Hrvatske, Božidar Škerl, koji je rekao:

»Mi planinari Jugoslavije ponosni smo da se u našoj sredini održava ovalakav skup eminentnih predstavnika nacionalnih alpinistič-

ko-planinarskih organizacija. Zahvalni smo vam što ste svojom prisutnošću uveličali naš veliki jubilej, stotu godišnjicu organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji. Međunarodna alpinistička unija time je odala veliko priznanje i čest našem mnogobrojnom članstvu za njegov dugogodišnji društveno koristan rad.

S velikim zadovoljstvom i ponosom konstatiramo da pored upoznavanja prirodnih ljepota i nezaboravnih doživljaja u planinama, želimo prije svega mir u svijetu, uzajamno poštivanje i razumijevanje, želimo da sa svima budemo dobri i iskreni prijatelji, da medu svima vlada duh prijateljstva«

Na skupštini je dominirala — pored izvještaja predsjednika, tajnika, blagajnika, urednika biltena i predsjednika pojedinih komisija — tema o visini članarine članica UIAA.

Tog dana navečer predstavnik Izvršnog vijeća SR Hrvatske, poznati planinar general Milivoj Gluhak, dao je svečanu večeru, U pozdravnom govoru pored ostalog slikovito je rekao, da mi planinari cijenimo prirodu i da smo njeni čuvari, ali da iznad toga cijenimo prijatelje i drage goste (za večeru bila je servirana srnetina i medvedovina). Uz izmjenu poklona svaki je delegat dobio spomen-plaketu na tisovini te nekoliko planinarskih znaka uz stručak rukom vezenog planinskog cvijeća naše flore: runolist, encijan i rododendron.

Organizaciju cijelokupne akcije sproveli su Turistički savez Delnice, Komisija za međunarodne veze PSJ, Komisija za međunarodne veze PZ Slovenije i Komisija za međunarodne veze PS Hrvatske. Prema ocjeni delegata, kako na odasku sa skupštine tako i u brojnim pismima — ne kurtoaznim, već opet toplim, ljudskim, planinarskim — organizacija je veoma uspjela, a inozemni gosti ponijeli su lijepe uspomene.

POHVALE ORGANIZATORIMA

Organizatori skupštine UIAA i Sleta planinara Jugoslavije primili su za svoj požrtvovan rad i uloženi trud mnoge znakove priznanja. Tako su npr. Sekretarijat Glavnog odbora Planinarskog saveza Jugoslavije na sjednici 21. rujna i Izvršni odbor PSH na sjednici 10. rujna ocijenili organizaciju kao vrlo dobru i pohvalili organizatore. Od brojnih pismenih zahvala inozemnih delegata iznosimo kao primjer jedno pismo od 11. srpnja, koje odiše posebnom toplinom, a upućeno je iz Švicarske Božidarju Škerlu, predsjedniku PSJ. Pismo u prijevodu glasi:

Gospodine predsjedniče, dragi jugoslavenski prijatelji.

Danas je prošlo točno osam dana od 4. srpnja kada je pod blistavim suncem održana proglaštenje godišnjice Hrvatskog planinarskog društva. Večeras s najvećim zadovoljstvom ozivljavam u sjećanju slet dostojan divljenja, u kojem sam imao sreću da sudjelujem i za koji Vam moram izraziti iskrenu zahvalnost.

Iskoristili ste priliku svoje stogodišnjice da pozovete delegate Međunarodnog saveza planinarskih organizacija iz cijelog svijeta, kako bi zasjedali na službenoj skupštini, ali i da im otkrijete

ljepotu jugoslavenskih planina. Voljela bih da Vam kažem koliko cijenim onaj divni tjedan boravka u Delnicama gdje je sve bilo savršeno organizirano za Vaše goste. Ostala su mi u dragom sjećanju četiri zanimljiva izleta, u Zeleni vir, na Bijele stijene, vrh Sježnika i na čarobna Plitvička jezera, i želim samo jedno: da se opet vratim u Vašu privlačnu zemlju kako bih je bolje upoznao.

Moram se zahvaliti posebno gospodi Jelici Marić i g. Ivi Durbešiću na njihovu sruđuju dočeku i neprestanoj prisutnosti, savršenoj učitosti i ljužeznosti, što smo svi mi toliko osjetili. Kod njih smo nalazili na pomoć i savjete koji su nam bili potrebni za ono nekoliko dana boravka u Vašoj lijepoj zemlji, i ovdje im izražavam veliku zahvalnost.

Izražavajući još jednom najiskreniju zahvalnost za tako ugoden boravak koji nam je omogućio Planinarski savez Jugoslavije, molim da primite, g. predsjedniče i dragi jugoslavenski prijatelji, najsrdačnije planinarske pozdrave.

Švicarski alpinistički ženski klub
Centralni komitet
Predsjednik Mireille Ziegler

Prijatelji

Križ u stijeni Ušbe na Kavkazu

Foto: Nenad Čulić

Stare prostorije u Radićevu. Hladnoća sačuvana po okruglim svodovima i debelim zidovima. Dolazili su tih dana planinari penjači, poznati i nepoznati. Prijatelji se bez riječi pozdravljaju, hodaju bez reda, sjednu. Tek pokojia riječ, pitanje, pretpostavka. Na suprotnom zidu stoje četiri velike slike i pored svake po stručak žutog cvijeća. Pogled zaustavljen na vlastitim isprepletenim prstima. A zatim skrene prema velikim portretima na bijelom zidu.

Tu je Nenad, crnokos i crnook, miran i srdačan. Penjač kakvoga nema. Duša splitskog »Mosora«.

Do njega Ante, mučaljiv kao i uvijek, s nečim nedokučivim u očima. Zaljubljen u stijene, izgarao je u njima.

Medo, dugachač s karakteristično povijenim ledima. Odmereni iskusni penjač iz užitka. Medo, s pravom riječju za početnika.

I desno Viktor, u bijelom šeširu protiv sunca, tamo negdje na nekom ledenjaku nakon majstorski ispenjanog ledenog smjera. Poznati izraziti profil.

Dečki su poginuli.

A bilo je vruće ljetu. Grad usijanih ulica, sanjive rijeke među vrbacima, vriska kupača negdje na plažama i lastavice visoko u zraku. Vijest je stigla izdaleka. Grozna, ledena neizmjerenjiva vijest. Poginuli su Viktor, Medo, Ante i Nenad. Ne, to se ne može shvatiti. U zapadnoj stijeni, na bivaku, sva četvorica.

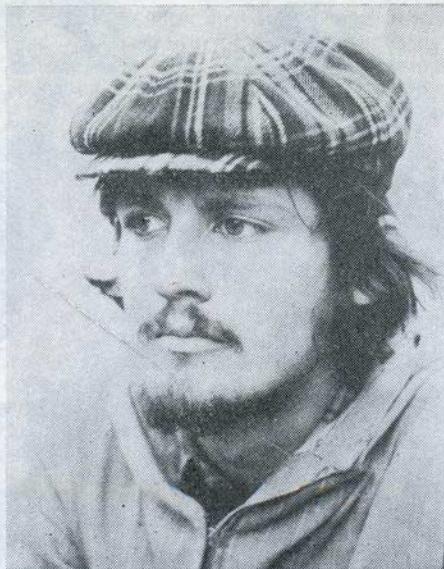
Bila je lavina.

Izgubili smo prijatelje. I još će dugo naši sastanci biti prazni i stalno ćemo se iznova spoticati o nezaobilaznu zbilju. Ovo bi najbolje riješio Viktor, pomisliš i isti čas se sjetiš da ga nema. Treba nazvati Nenada ili Antu zbog nekih fotografija... ni to se više ne može. Tu je gitara, bajs. Da zapjevamo? Ali nema Medinog glasa. Jedino u sjećanju još zvoni »Omili mi u selu divjaka«.

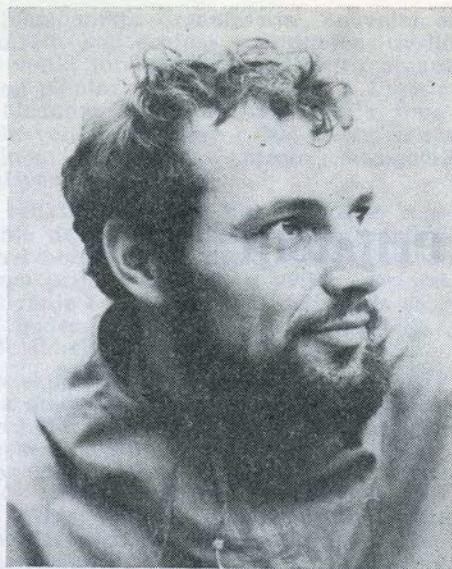
Vrijeme prolazi. Strahota događaja blijedi. Ostaje slika moćne Ušbe, koja se čini sve ljepšom i bližom, i likovi prijatelja, kakvi su bili. Počinjemo se polako ponašati kao i prije. A u mislima, u razgovorima čini nam se da su Medo, Ante, Viktor i Nenad i dalje prisutni. Prepričavaju se zgode s izleta. To je pomalo djetinje, možda kao neka nesvesna obrana. I slični smo svi pomalo malom Petru koji prima činjenicu da je otac poginuo, ali odmah pita i kad će se vratiti i donijeti obećanu igračku.

Zivot je za njih stao, ostat će uvijek onakav kao na slikama u »Velebitu«. Mi ćemo živjeti dalje i stariti, no oni će među nama ostati ovakvi. Viktorov neobuzdani smijeh, Medin hercegovački akcent, Nenad sa slomljenim prednjim zubom, Ante zagledan u stijenu.

Mladi će doći i pitat će, kakvi su bili ti momci. Bili su to penjači.

Ante Bedalov

Nenad Čulić

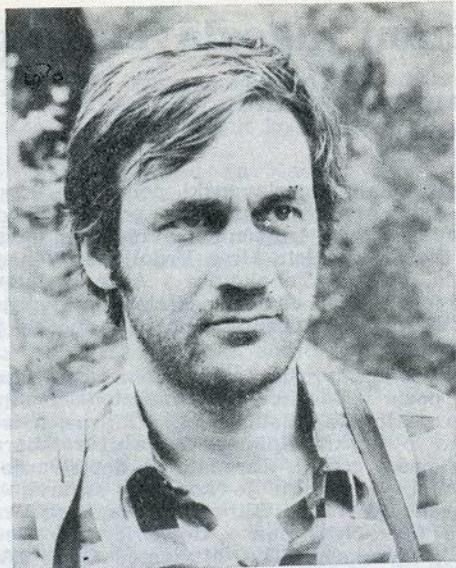
Student ekonomije u Splitu. Rodio se 6. lipnja 1952. Alpinizmom se počeo baviti tek 1970, ali je otada uspio ispenjati više od stotinu penjačkih smjerova, među ostalima Prusik-Salajev u Sjevernoj stijeni Triglava, Ljubljanski smjer i Klin u Anića kuku. Među prvenstvenim usponima od osobite su vrijednosti Prvo Koplje u Karanfilu na Proletijama i Fanikin smjer u Anića kuku, a također i prvo ponavljanje Brida Kline. Penjao je također i u inozemstvu, u Dolomitima i na Gossiglockneru. Bio je član AO »Mosor« i član stanice Gorske službe spasavanja Split. Tečaj GSS-a završio je na Zavižanu i stekao naslov pripravnika. Svojim usponima u Elbrusu na Kavkazu, nekoliko dana prije smrti, ispunio je uvjete za stjecanje naslova alpinist, te mu je Komisija za alpinizam PSH taj naziv posthumno dodijelila u rujnu ove godine. Od 1972. sve više ga privlači zimski alpinizam, penje se na zasnježeni Cincar i Kamešnicu, a 1973. s Čulićem svladava »Školski smjer« u Troglavu i nekoliko zimskih smjerova u Biokovu. U Kozjaku je ispanjao Come back, u Mosoru Lastin smjer (VI). U »Mosoru« je bio član uprave, suradi- vao je u NP i Planinarskom listu. Godine 1973/4. bio je na tečaju stanice GSS Split na Jahorini. U svega četiri godine planinarskog staža pokazao je sjajan napredak i talent.

Roden 11. travnja 1949, Spliťanin, precizni mehaničar u tvornici konfekcije »Jugoplastika«, oženjen, jedno dijete od godine dana (imenom Inga, po vrhu Ingolffjeld na Grenlandu, koji je Nenad prvi osvojio). Planinarstvom se počeo baviti vrlo rano i već je s 18 godina stekao naslov alpinist. Zbog svojih izvanrednih kvaliteta — bio je vrlo ozbiljan, temeljit u radu, svestran i komunikativan, a uz to pravi planinarski entuzijast — povjeravane su mu brojne odgovorne funkcije. Bio je član AO »Mosor«, pročelnik odsjeka, predsjednik »Mosora«, gorski spasavalac, instruktor GSS-a, pročelnik stanice GSS Split, instruktor na ledenjačkom tečaju na Grossglockneru 1972., voda Splitske ekspedicije na Spitzberge 1973. i voda akcije spasavanja speleologa u jami Podgracišće na Braču 1971. Izveo je 270 penjačkih uspona, među njima prvenstveni Fanikin, Giromettin i Funkciju (VI) u Anića kuku, ponavljao Klin, Mosoraški, u Sjevernoj stijeni Triglava Jugov stebr, penjao je u Dolomitima, Ortleru, bio na Mont Blancu, kao član Hrvatske ekspedicije na Grenlandu, završio alpinističku školu Fritza Moravca na Mooserbodenu (1969) u majstorskoj klasi itd. Bavio se planinarskom fotografijom. Fotografija Križa Ušbe, što je donosimo na 155. strani, izrađena je iz filma nađenog u njegovu fotoaparatu poslije smrti.

Viktor Tabaković

Rodio se 1948. u Zagrebu. Veći dio djetinjstva proveo je u Puli. Školu je pohađao u Puli i Ljubljani. Bio je istaknuti član Izviđačke organizacije. Često je planinario zajedno s ocem. Učlanio se u PD Ljubljana Matice. Godine 1965. doselio se s roditeljima i sestrom u Zagreb. Ovdje je završio gimnaziju, a ove godine apsolvirao na višoj građevinskoj školi. Godine 1968. upisao se u Alpinističku školu u Zagrebu. Iste godine postaje član PD Sveučilišta »Velebit«. Već dvije godine poslije stiče uvjete i dobija naslov »alpinist«. Godine 1972. polaze ispit i dobiva značku Gorskog spasavaoca PSH. Značajniji usponi su mu JI Glava, Dragmanov smjer, Vrijeskovska pločica na Kleku, Rumena zajeda (VI) i dva prvenstvena smjera: Večernji (IV+) i Polugodišnji (IV+) u stijeni Visoke glavice. Bio je jedan od najuspješnijih penjača u ledu u Hrvatskoj. Posebno se ističu njegovi usponi u ledu Visokih Tura: Hohe Riffel über die Nase, Nordwestwand u Gross Wiesbachhornu i Pallavicini-Rine u Grossglockneru. Posljednjih godina obavljao je dužnost blagajnika i oružara stanice GSS Zagreb, a od prošle godine pa do tragične nesreće u Kavkazu bio je pročelnik AO PDS »Velebit«.

Urso Vrdoljak

Rodio se u Mostaru 1942. godine. Tamo je završio srednju tehničku školu i postao strojarski tehničar. Posljednjih deset godina živio je u Zagrebu i bio zaposlen u poduzeću za ceste. Veoma cijenjen kao stručnjak, nekoliko je godina bio predsjednik radničkog savjeta tog poduzeća. Godine 1970. oženio se s Maricom Kostanjšek, istaknutom alpinistkinjom. Njihov sin Petar imat će uskoro četiri godine.

Još u Mostaru, kao dječak, počeo je odlaziti u brda. U prostranstvima Prenja bio je kao kod kuće. Učlanjuje se u PD »Pren« u Mostaru. Godine 1960. dolazi iz Mostara na Savezni alpinistički tečaj na Klek, gdje peanje svoj prvi smjer. Godine 1964. doselio se u Zagreb i upisao u PDS »Velebit« i postao pročelnik njegovog AO-a, a od 1970. do 1971. bio pročelnik Komisije za alpinizam PSH i član IO PSH. Godine 1972. vodio je republički ledjenjački tečaj u Glockner-grupi. Bio je nosilac naslova alpinist i gorski spasavalac PS BiH ga je odlikovao brončanim znakom. Značajniji su mu usponi prvenstveni u SZ stijeni Otiša i prvenstveni skijaški silaz u V. Kamencu na Prenju, smjer po Kotlovinama u Karanfilu na Prokletijama, usponi u Kleku, Anića kuku, Sjevernoj stijeni Triglava i u Visokim Turama. Uspeo se i na Mont Blanc. Kretanje po planinama oplemenio je interesom za gorsko bilje, a bio je i odličan planinarski fotograf.

Sedmi jugoslavenski pohod na Kavkaz

VLADIMIR MESARIĆ
ZAGREB

Ovogodišnji jugoslavenski pohod na Kavkaz prvi je (i, nadajmo se, posljednji) od pohoda sa tako tragičnim završetkom. Pogibija naših alpinista Urse Vrdoljaka, Nenada Čulica, Viktor Tabaković i Ante Bedalova dala je nesretno obilježje cijelom putovanju. Vratili smo se utučeni i umorni. A počelo je tako lijepo!

U prosincu prošle godine dobili smo službeni poziv iz Moskve da petnaest naših alpinista posjeti alpinistički logor Elbrus, a isto toliko sovjetskih alpinista da za uzvrat boravi u našoj zemlji. Zaredalo je dopisivanje i sastanci. U ožujku je konačno sastavljena lista članova ekipa. Bili su to: Tomislav Vračević (AO Niš), Žarko Gostović (AO Beograd), Muhamed Šišić, Muhamed Gafic (AO Sarajevo), Ivan Kotnik (SAO), Jože Rožič (AO Mojstrana), Stane Klemenc (AO Domžale i AO Kamnik), Marjan Prelog (AO TAM), Silvester Jošt (AO Celje), Urso Vrdoljak, Viktor Tabaković (AO Velebit), Ante Bedalov, Nenad Čulić (AO Mosor), Velimir Barišić i Vladimir Mesarić (AO Željezničar—Zagreb).

Treninzi su bili individualni. Sudionici pohoda sastali su se prije odlaska na Kavkaz u Kamniškoj Bistrici sa Tonetom Škarjom koji je već bio u tom alpinističkom logoru. Dopisivanje i administraciju prije polaska vodio je Franci Savenc, predsjednik Koordinacione komisije za alpinizam PSJ, dok se Viktor Tabaković pobrinuo oko organizacije samog putovanja. U dogovoru od 21. III 1974. sa Francijem Savencem i Pavlom Šegulom, predsjednikom Komisije za pohode u strana gorja, preuzeo sam 10. VII na aerodromu Brnik vodstvo pohoda.

Troškovi su iznosili preko 7000 dinara po osobi, a sastojali su se od 4000 dinara pologa za boravak alpinista iz SSSR-a kod nas i od 2360 dinara za povratnu avionsku kartu. Osim toga je svaki morao upotpuniti ili obnoviti opremu i nabaviti filmove. Neki od članova pohoda dobili su veliku pomoć od svojeg matičnog planinarskog društva, dok su se drugi morali prilično zadužiti.

Sa Brnika kod Ljubljane pošli smo 10. srpnja 1974. i isti dan stigli u Kijev. Tamo smo se sastali s našim budućim pratiocem Ahmetom Sabaginovim, koji nas je sve do odlaska iz SSSR-a pratio i pomagao nam u dobru i zlu.

Navečer 12. VII stigli smo u alpinistički logor Elbrus. U sovjetskim alpinističkim logorima običaj je da se stranim alpinistima dodijeli konzultant-alpinist, dobar poznavalač rajona u kome grupa namjerava djelovati. Nama su dodijelili izvanredno sposobnog Georgija Čihradzea, majstora sporta.

Prema ranijem dogovoru za svoj prvi uspon smo odaobili Elbrus. Nakon obaveznog ispunjavanja maršrutnog lista i lječničkog pregleda, krenuli smo 14. VII na Elbrus. Do poznate »Kuće jedanaestorice« (Prjut 11) na 4100 m vodio nas je Čihradze. Do samog vrha išli smo sami. Od nas petnaest, trinaest smo se popeli na zapadni vrh (5633 m). U logor smo se vratili 17. VII.

Slijedeći dan su počele pripreme za uspone koji su trebali znatno dulje trajati. Podijelili smo se u tri skupine od kojih je svaka imala svoj cilj. Jedna je grupa odaobrala Mišljajevski smjer (VI) u sjevernoj stjeni Čatin Taua, druga Centralni smjer u sjevernoj stjeni Ullu Tau-Cana (Vb) i treća Križ Ušbe (Vb) u zapadnoj stjeni Ušbe. Na prva dva vrha alpinisti iz Jugoslavije još nisu bili, dok su se na Ušbu popele dvije skupine iz našeg trećeg pohoda na Kavkaz 1964. godine.

19. VIII su I. Kotnik, M. Prelog, S. Klemenc, J. Rožič i S. Jošt krenuli pod Čatin Tau. U stijenu su ušli 21. VII no istog su se dana vratili zbog toga što je kamenje pogodilo Klemenca u nogu i Rožiča u ruku. Slijedećeg dana su se spustili u logor. Ostala trojica neozlijedjenih su 24. VII ispenjali u jednom danu smjer u sjevernoj stjeni Pika Ščurovskog (Vb) i 25. VII se vratili u logor Elbrus.

Druga grupa, Ž. Gostović, T. Vračević, M. Šišić, M. Gafic, V. Barišić i ja, krenuli smo takoder 19. VII prema udaljenom Ullu Tau. U stijenu smo ušli 21., na vrhu samo bili 23, a u alpinističkom logoru Ullu Tau 24. VII poslije podne. Narednog smo se jutra autobusom prebacili do alpinističkog logora Elbrus.

Naša treća skupina, U. Vrdoljak, A. Bedalov, V. Tabaković i N. Čulić, krenula je prema Ušbi 20. VII. Put ih je vodio Šeldinskim ledenjakom do Šeldinskog (njemačkog) bivaka. 21. VII su se popeli preko Ušbinskog ledopada na Ušbinski plato gdje su (prema kasnije razvijenim fotografijama) drugi puta bivakirali. Slijedeći bivak imali su pod samom stijenom Ušbe, tako da su sa usponom počeli 23. VII. Tokom njihova uspona primijetili su ih sovjetski alpinisti s obližnje Šelde. 24. VII navečer naši su alpinisti (Kotnik, Prelog i Jošt) vidjeli crvene rakete (znak opasnosti, poziv u pomoć) ispaljene sa Križa Ušbe. O tome je slijedećeg jutra obaviješten logor, odnosno Kontrolno-spasilački punkt. Istog popodneva uletio je dva puta helikopter u svrhu izviđanja, no zbog slabe vidljivosti morao se vratiti bez rezultata.

26. VII ujutro ponovo je uletio helikopter, u kojem sam, uz dvojicu spasavalaca,

bio i ja. Kada smo nadlijetali Križ Ušbe, vidjeli smo u donjem dijelu dvojicu penjača kako vise navezani užetom na snježnoj padini. Ostala dvojica nikako nismo mogli ugledati. Spustili smo se na Ušbinski plato i pričekali ostale spasavatelje i opremu. Oni su odmah krenuli pod Ušbu i, udruženi s grupom alpinista-spasavatelja iz alpinističkog logora Bezengi, spustili tijela naših drugova iz stijene. Kako iznad mjesta nesreće nisu viđeni nikakvi dijelovi opreme ni tragovi, spasavatelji su usmjerili traganje za preostalom dvojicom u velikoj ledenoj lavini koja je prekrila dobar dio podnožja stijene i ispunila dvije rubne pukotine. Poslije podne se ponovo počeo rušiti led i postojala je stalna opasnost od novih lavina. Tada je odlučeno da se prekine s traganjem, kako ne bi bilo novih žrtava.

27. VII su tijela Urse Vrdoljaka i Ante Bedalova donijeli na Ušbinski plato. Čekalo se samo na helikopter pa da ih prevezu u dolinu, no kako je vrijeme bilo nestabilno i dolazak helikoptera neizvjestan, odlučio sam da se slijedećeg dana spustim sa većinom spasavatelja u logor Ušbinskim ledopadom i dalje Šeldinskim ledenjačkom.

29. VII obavijestili smo prijatelje u Zagrebu o nesreći.

Tek 30. VII ujutro bila je vidljivost dobra i tijela naših drugova su prenesena helikopterom u dolinu. Istog dana poslije podne krenuli smo kući. Na Brnik kod Ljubljane smo sletjeli 1. VIII.

Ovogodišnji pohod na Kavkaz razlikovao se od predašnjih po tome što je to prvi puta bio, po sastavu sudionika, zaista jugoslavenski alpinistički pohod. Ranijih su godina, naime, većinom sudjelovali samo alpinisti iz Slovenije.

Po svojoj namjeni bio je to kadrovski pohod. Namjera je bila dati priliku onim odsjecima kojih članovi nisu sudjelovali na sličnim akcijama. I da nije došlo do tragedije, Kavkaz '74 bio bi zaista uspješna akcija i po usponima i po iskustvu koje smo stekli. Želim naglasiti da slične akcije, u kojima sudjeluju alpinisti iz različitih krajeva, imaju itekako smisla i da ih treba biti više. Prije su naime izražavane sumnje u uspjeh zbog nehomogenosti grupe sastavljene od penjača iz različitih dijelova Jugoslavije. Ovogodišnji pohod na Kavkaz to opovrgava. Najbolji dokaz za to su usponi koje i nakon povratka iz SSSR-a zajedno poduzimamo i planiramo.

Naš alpinist voda ekspedicije na Grenland

DUBRAVKA ŽEŽELJ

ZAGREB »Velebit«

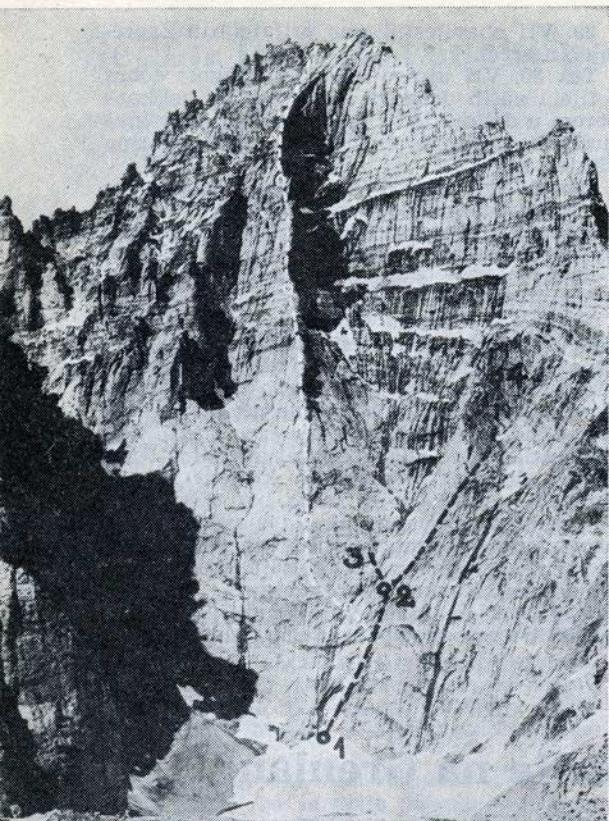
Prošlo je godinu dana od uspona dansko-engleske ekspedicije u južnoj stijeni Ingolffjelda na Grenlandu, kojoj je bio voda Dolfi Rotovnik, član našega društva, sada sa stalnim boravkom u Kopenhagenu, a zaslужan i svojim sudjelovanjem u Prvoj hrvatskoj ekspediciji na Grenland 1971. godine. Neka ovaj zakašnjeli izvještaj bude zadovoljština našem Dolfiju za dugu šutnjnu. Služeći se vrlo iscrpnim i opširnim izvještajem ekspedicije, sažela sam glavna zbivanja u kronološki niz.

Članovi ekspedicije bili su Nils Ole (No), Kaj Olsen, Peter Christensen, Erik Jansen, Tom Rishøj, Peter Sondergaard, Bill Tweedale i Tony Howard. Put je trajao od 2. srpnja do 15. kolovoza 1973.

Vlakovi, brodovi, avioni, čak i helikopter, prilično novaca i devet mjeseci planiranja, sve to da bi devet ljudi doseglo podnožje daleke planine, s nadom da će barem nekoliko njih doseći vrh. Da bi stigli do odabranog područja Istočnog Grenlanda nije bilo dovoljno samo pridržavati se planova, jer su oni ovisili o nepredviđivom stanju leda, a isto tako o hirovitim Eskimima. Zakašnjenje u polasku iz Angmasalika, mjesta na istočnoj obali Grenlanda, donijelo je sa sobom i

vrijeme nimalo pogodno za penjanje. Čak i u Angmasaliku led je bio debeo. Na putu do Sermilligaqa, gdje su trebali sresti svog Eskima pilota, plovili su stješnjeni ledom. Nakon Sermilligaqa, na putu do fjorda Kangerdlugssuatsiaq smještenog sjevernije, ušli su u pravi led. Poslije dugog vrludanja ledenim tjesnicima, mnogo zebnji i nimalo optimističke plovidbe kroz barijere leda, uplovili su u unutarnje vode fjorda na čijoj je sjevernoj obali južna stijena Ingolffjelda plijenila pogled.

Sva ta imena mjesta i fjordova i sam Ingolffjeld bliska su nam, jer je istim tim putem došla Hrvatska alpinistička ekspedicija 1971. godine do istog cilja. Tada je uspješno izведен uspon sjeveroistočnim grebenom, nazvanim Hrvatskim, na vrh Ingolffjelda — 2560 metara. Ali ovog puta želja je bila doprijeti do vrha toga markantnog planinskog vijenca po oko 1700 metara visokoj južnoj stijeni. Bazni logor za uspon na Ingolffjeld postavljen je na morenskom nanosu u podnožju južne stijene. Smjer uspona zamišljen je po centralnom stupu stijene, a predviđeno je pet bivaka. Do stupa je trebalo doći kroz kamine i priječenjem u lijevo preko glatkih ploča u podnožje golemog amfiteatra. No stvarnost je bila drugačija.

Bill i Tony bili su prvi penjački par koji je ušao u vrlo mokru stijenu. Prva dužina bila je pristup kaminima. Do 240. metra fiksirali su uže i ovdje ostavili stvari. Taj dio stijene pružao je vrlo lagan uspon s povremenom težinom V u predjelu previsa. Ostavivši stvari na prvom bivaku (na slici 2), prvi navez spustio se u bazni logor, dok je drugi penjački par, No i Kaj, uzeo još nekoliko užeta i nešto opreme i ponovo ispenjao isti dio stijene do prvog bivaka (2). Napredovali su još nekoliko dužina iznad bivaka po blagim kosinama i ostavljali učvršćeno uže za povratak. Dva penjačka para naizmjence su penjala uz nove dijelove stijene i prenosila opremu. Pridružio im se Pete i tako su na oktupu bila petorica penjača. Uslijed relativno visoke temperature pokrenula se kamen na lavinu i, jednim svojim dijelom zasuvši penjače, prekinula njihovo napredovanje. No srećom ostali su neozlijedjeni.

Slijedio je prelaz preko ploča, vrlo težak — djelomično VI stupanj težine. Penjači su u tom dijelu učvrstili užeta radi prenosa opreme, ali ploče su svojim eksponiranim položajem u dnu amfiteatra bile meta lavina, koje su bile sve češće zbog toplijih uvjeta, pa je prelaz značio stalnu opasnost. U tom smjeru dosegli su snježni kuloar (3). Kako se i vrijeme počelo kvariti, odustali su od zamišljen-

nog smjera i pokušali uspon po desnom, manjem stupu. Njime bi izelali na južni greben Ingolffjelda po kojem je pokušala uspon Engleska ekspedicija 1971. Uprkos snijegu koji je počeo padati penjanje u ovom dijelu stijene pružalo je užitak. I tako izmjenjujući se u napredovanju, u nimalo boljim vremenskim uvjetima, dosegli su najvišu točku svog uspona, 900 metara od podnožja stijene. Ovdje su postavili bivak na maloj polici i proveli noć u šatoru (4). Najteži trenuci njihovog napredovanja bili su vraćanje po opremu, prenošenje u novi bivak i premještanje fiksnih užeta. Slijedećeg jutra oprema je bila pod snijegom, a s užeta je visio led. Kako je snijeg nastavio padati, ostisnuli su se niz stijenu u bazu, gdje su proveli tri dana čekajući promjenu vremena.

S poboljšanjem vremena vratila im se nada u uspjeh i tako su se ponovo našli u stijeni, ali već iste noći zahvatila ih je oluja. Stijena je bila prevučena ledom i snijegom, što je satrlo sve njihove nade. U tako beznađnoj situaciji, nakon dogovora s Dolfijem, vratili su se u bazu kroz vodopade u kaminima, ogorčeni zbog prisilnog spuštanja s tako visoke točke. Takvi su problemi penjanja visokih stijena na Grenlandu.

Negdje u području nižih stijena vrijeme je bilo mnogo bolje, pa su tako uspjeli izvesti neke istraživačke izlete i kraće ture. Prošli su dugačak greben duž doline, istočne kuloare i greben Angdan stupa, visok 1500 metara, težine IV.

Potražimo li krivca za neostvarene namjere, glavni su u ovom slučaju vremenske (ne)prilike. Možda je i sistem uspona bio pogrešan. Postavljanje fiksnih užeta, vraćanje po opremu, spuštanje u bazu, sigurno je uvelike usporavalo uspon i odnosilo dragocjenu energiju penjačima. Bio je to neuspjeli pokušaj uspona na Ingolffjeld, ali tri krasna tjedna u planinama.

Sjećanja iz planine

DRAGO ŠEFER

MAKARSKA

Posljednji su dani kalendarskog proljeća — subota — godina 1927. Grupa članova Planinarske sekcije S.K. Slavija krenula je prvi put na Treskavicu. Bilo nas je sedam: Jovo Radumirović, Boško i Branko Tadić, Sergije Mandičevski, Miloš Bilbija, Rade Ukropina i ja. Među živima smo samo dvojica: Rade i ja.

Putovali smo pješice iz Sarajeva preko Vraca, Kasindola i Crvenog klanca do Trnova, a zatim je počeo uspon na Treskavicu iz sela Turova preko Širokog dola, Bugarke i Progrženice na Turov stan. Dan je svitao kada smo gazeći rosnu travu preko Turova stana izišli na ivicu šume ispod stijena Oblika i spustili se na Jablan-vrelo.

Sunce se prelijevalo po mozaiku gustog bukovog lišća i caklilo u kapima noćne rose — popadale po njemu, kada nam je naš voda puta, Jovo, viknuo da će sada biti dobar odmor. Spustili smo se Jablan-vrelu kraj kojega smo popadali umorni poslije devet sati marša. Na povratku slijedio je uspon na Volujsko Ždrije i silazak preko Trokulskog vrela na Crno i Veliko jezero, a poslije ručka pravac Kozja luka, Sustavac i Trnovo. Tu smo najmili nekog seljaka sa kolima, da nas prebací do sela Vojkovića, odakle smo preko Lukavice i Vraca stigli u nedjelju oko pola noći u Sarajevo.

Ovaj moj prvi pohod Treskavici ostao mi je u sjećanju osim po usiljenom marširanju i po jednom pogrebu na povratku niže sela Turova.

O njemu sam godine 1939 napisao članak pod naslovom »Sjećanje«, ali ga cenzura nije dopustila štampati u časopisu »SNAGA« u kom je do tadaizašlo nekoliko množih zapisa iz planina i osnovnih pojmovova penjačke tehnike u stijeni.

Evo toga sjećanja!

Sjedio sam na Studenom brdu, jednoj od usputnih kota na putu preko grebena na vrh Trebević i promatrao obrise planine Treskavice, još ponegdje prošarane ostacima snijega nedavno minule zime. Prije dvanaest godina ta planina bila je čežnja mojih snova. Gledajući je te noći bunovan iz Trnova — dočaravala mi je na dohvati ruke svoje vrhove.

Danas, kada se sjećam toga dana, sjećam se kako se i moja sanjarska predodžba o životu ljudi na njoj i okolo mje i po njenim sellima porušila u susretu s jednim seoskim pogrebom.

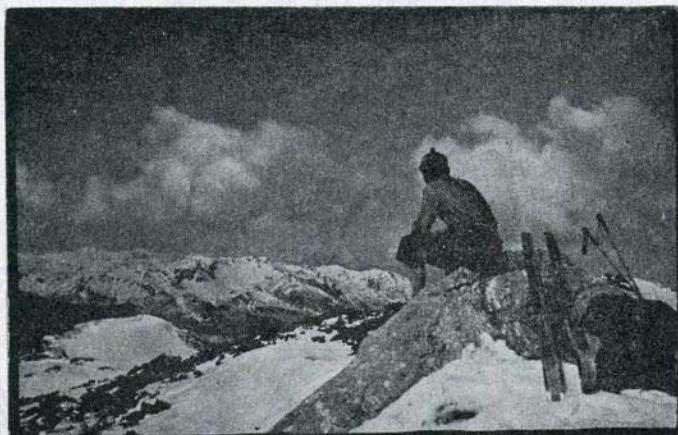
Provodeći taj dan hodajući planinom, po njenim pitomim zelenicama i nasladjujući se vidicima na njene vrhove ogrijane suncem, osjećao sam kako se planina budi iz zimskog sna. Vidio sam kako novi život proljetnom snagom počinje najprije na poljima uzoranom plitkom brazdom, kako se kukurjeci zelene, a po Širokom dolu žuti jaglaci jare. Puzeći ulazi proljeće uz bukove šume Bugarske na meke zelenice Turova stana i mrke goleti Zubaca i Oblika — ovjenčane u podnožju ostacima snijega.

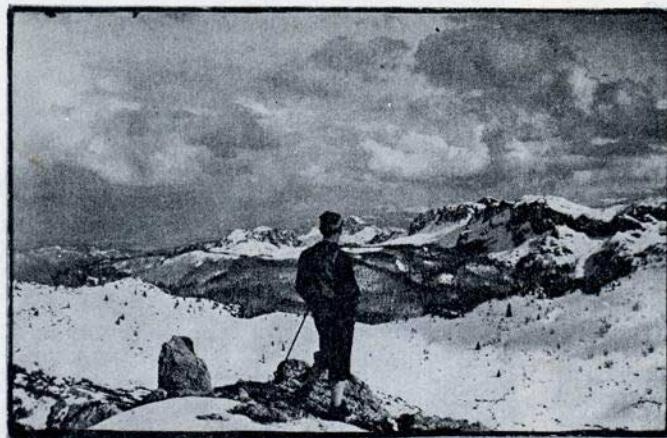
Na povratku s planine iz toga svijeta, koji se obiljem snage budio u novi život, sustizemo jednu isprekidanu povorku, koja odmiče seoskim putem između kuća izmazanih crvenom ilovačom umjesto maltera. Ide gomila ljudi izmičući se zaostalim lokvama na blatinjavom putu.

Jedno mršavo ikljuse vuče kolica i na njemu smrčev sanduk istesan nevjestačom rukom. Izrovani seoski put i na njemu žuta ilovača hvata se oko drvenih točkova. Točkovi civile, kljackingaju iz rupe u rupu. Pored kola

Pogled s Oblika na Nikoline stijene i Spasovaču

Foto: K. Fink

Pogled s vrha Barica na Visočicu

Foto: K. Fink

koraca žut seoski momak i nosi grubo istesan krst. Svećenika nema, a mojom glavom projuri misao — ovo je neki siromah.

Sustijemo povorku i netko od nas upita prvog: Od čega umrije?

— Pogibe zimus o Savinu dne, eno gore noseći duhan — i pokaza nam na Vratlo.

— Kada ga nadoste, ponovo netko upita.

— Jučer, čobani, odgovara isti.

Kada su na Vratlu okopnili snježni nameštiti nađen je ovaj siromašni seljački sin, koji je za koru kukuruze položio svoj život.

Sa sjećanjem na taj dan nestalo je iluzija o ljepoti života na tim našim planinama. Ono je ostavilo u meni duboku crtu krute zbilje, koja se ponavlja na svakom koraku i u planinama i u gradu.

Mnoga je zima prošla i svača je ostavila ovakovih i sličnih tragova u mnogim domovima, kao i u ovom seoskom ispod Treskavice. Dok neki od obilja jeseni bezbrižno provode zimu, tamo gdje je ta jesen mršava i gladna, kao što je bila kod ovog seoskog momka, pa ne pruža obilja, čovjek se lača svega, da očuva goli život, prolazeći kroz nj tegobno i neprimjetno, kao što je ovaj što osta na Vratlu u ledenom zagrljaju nature.

Pupoljci će ponovno olistati i šume ozeleniti, a žuljave ruke i iscrpljeni životi lačat će se drvenih rala, da uzoru mršavu zemlju s koje će ponovno prikupiti samo mršavi za-

logaj za novu zimu, dok će drugi i dalje bezbrižno živjeti u obilju tude jeseni.

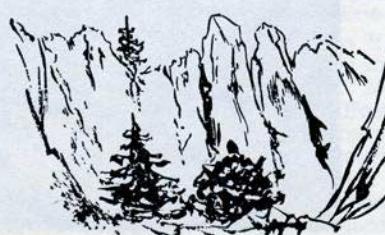
Maj 1938. godine. Sa navezanim skijama na biciklima u društvu austrijskog emigranta Karla Finka, model-stolara, proveo sam tri prva dana maja na prostranstvima te planine. Bio je to pohod Treskavici nezaboravnih utilsaka. Na svakom koraku uživali smo u izobilju divnih motiva i prekrasnih zimskih pejzaža među vrhovima i u nezaboravnim dugim vožnjama s Barica preko Trokulskih vrela ili sa Sofe (Đokina tornja) i Ušljivih vrela do Velikog jezera.

Vidici s tih vrhova na Visočicu, u dolinu Ljute, preko Hojte na Bjelašnicu, a iza Nikolinih stijena na Zelengoru i Maglić i daleko na jugu na Prenj i Čvrsnicu — otkrivali su nam ljepotu i snagu velike Prirode.

Bio sam sretan jer sam doživio tu planinu u najblještavijem svjetlu njenih vrhova, kao i u tamnim sjenama ispod Čabenskih stijena i stoljetnih šuma bukve i javora — zaodjevenih u ledeno snježno ruho.

Sunce je ikonulo iza Hojte, kada smo trećega dana našeg boravka bacili iz Trnova još jedan pogled na onu dobro nam poznatu siluetu i konture planine od Vratla preko Zubaca i od Oblike do Čardaka iznad sela Ledića. Pojahali smo naše bicikle i bez mnogo napora našli se u Sarajevu, jer nas je put (36 km) vodio isključivo niz brdo.

(Nastavak slijedi)

Pedeset godina vojvodanskog planinarstva

RADIVOJ KOVACHEVIC

SRIJEMSKI KARLOVCI

U godini kada planinari Hrvatske i cijele Jugoslavije proslavljaju nesvakidašnji jubilej, 100-godišnjicu organiziranog rada, koja je istovremeno i veliko slavlje za vojvodanske planinare, planinarska organizacija u ovoj pokrajini, također, igrom slučaja, slavi pola stoljeća svoga postojanja i djelovanja. Iako su Vojvodani znatno ranije zazalili u planine — pojedinačno ili u grupama — ipak je u ovom dijelu naše zemlje organizirani oblik planinarstva među posljednjima ponikao. Odgovor za ovo kašnjenje možda se može naći u jednom člančiću poznatog vojvodanskog kulturnog i javnog radnika, profesora Vase Stajića, koji u lipanskom broju brošure Matice srpske »Nova Vojvodina« 1923. godine u broju u kojem je prvi put objavljen i čuveni spis dra Radivoja Simonovića »Daci planinari«, pored ostalog, kaže:

»Izgleda da su Srbi dosad bili planinari samo kad su stizali u kulturnije sredine koje su se jače udaljile od prirode i osjećali veliku čežnju da joj se vrate. Tako je išao u planine i peo se na Rigi i na Furku student Ljubomir P. Nenadović, tako, verovatno, još mnogi drugi Srbin, student, povučen planinarskim talasom u Nemaca, u Čeha, u Slovenaca i Hrvata. A kad se vratio u našu sredinu, on izjavljuje: 'peo sam se kao student toliko da sad ne moram više ni ja, pa čak ni unuci moji'. Planinarska revnost njegova se brzo smrzla u našem za turistiku nevaspitanom društvu; teško mu je bilo odgovarati na stotine neinteligentnih pitanja: 'Da niste ruske izbeglice?... A što niste uzeli kola, lakše bi vam bilo?... To da ste čekali Durdevski Uranak, pa da iznesemo jagnje i pećemo ga na ražnju, bure piva...' Teško mu je bilo podneti podrugljive poglede onog palanačkog 'salonskog lava' koji je, o ovom uskrusu, sa svog balkona puna i prepuna stomaka, s nakrivenim cilindrom na glavi, i sa mnogo sažaljenja gledao naše umorne turiste kako traže konak, da se odmore za sutrašnje pešačenje. Sve to mu je teško bilo izdržati, i on je zaboravio surovog orla koji se pod nebo diže, a navikao na društvo miševa koji gamizuju po zemlji.

Izgleda da su doživotni planinari kod nas ostajali samo ljudi od nauke: Pančić, Cvijić, Košanin. I, od manjih, profesor novosadske gimnazije A. Popović koji je prvi uveo u planinarstvo dra Radivoja Simonovića, i kome je zahvalni učenik podigao ovaj spomenik:

— Profesor novosadske gimnazije Šandor Popović izmolio me od oca da s njim idem na put radi naučnog ispitivanja Fruške Gore i Srema 1875 i 1876 o ferijama.

‘Živo se sećam kako smo u Slankamenu iz krečnjaka iskucavali okamenjene morske

životinje; kako smo lepo očuvane puževe vadili iz sige u potoku kod V. Remete; i kako smo u Beočinu iz kaje dobili petrefakte nekih riba. Proputovali smo celu Frušku do Ležimira.

Put i razgovor sa dobrim poštenim idealistom profesorom, omiljio mi je prirodne nauke i proučavanje Fruške Gore. Učeci mediciju pratilo sam i prirodne nauke i čitao sve što sam dobio o Sremu i Fruškoj Gori, pa čak i mađarske geološke rasprave!«

Nema sumnje da je, ipak, bilo izuzetaka. Tako malo izuzetaka da se, pri političkoj rascepkanosti našeg naroda, oni nisu ni poznavali, a još manje da bi udruženim silama uravnavali put u planine i za planinare manje revnosti. U raznim krajevima naše otadžbine se nalazilo turista-samouka ili da reknemo turista-nastranih ljudi koji su voleli da se veru po gori i dolji, više voleli miris bora, nego zadimljeni vazduh prljave naše krčme. Pojedinački, ili udvoje, u troje, uvek u zatvorenom krugu, oni su izlazili u planinu, ali svoju ljubav za planinu nisu propagisali, prenosili na svoju sabraču, a još manje su bili u stanju stvoriti uslove za naše planinarstvo, omogućiti im prenoćište u našoj planini.

Tako da, dok su Slovenci pre rata imali na 4000 organiziranih planinara, a danas ih ima do 4600, imaju do trideset planinarskih kuća; dok broj organizovanih planinara Hrvata danas premašuje 2500, te su podigli planinski kuću na Slemenu više Zagreba, dok sva naša braća imaju već priličnu planinarsku književnost — dотле je u srpskoj turistici najbolje govoriti bez obzira na njenu nikavu prošlost, imajući pred očima samo njenu budućnost...«

Godinu dana kasnije, upravo uoči osnivanja turističkog planinarskog društva »Fruška gora« u Novom Sadu, Stajić je u jednom almanahu o Vojvodini još oštiri: »U Srbiji kad hoće da pravdaju kulturnu neaktivnost starijih naraštaja, služe se frazom: oni su u jednoj ruci moralni držati mač, a samo jednom rukom knjigu ili pero. A to nije tačno ni za inteligenciju Srbije. I ona je možda više imala ruke sputane kartama, nego li mačem i knjigom. Još više to vredi za inteligenciju Vojvodine. Otud je i ona ovu dužnost, organizaciju planinarstva, prepustila naraštajima koji dolaze...«

Možda su ove riječi Vase Stajića i suviše oštare, ali u njima ima istine, jer u Vojvodini, koja je u prošlosti bila dosta povezana kulturno sa Peštom, Bećom, Zagrebom i drugim evropskim gradovima u svim pravcima, zakasnilo se u propagiranju i organiziranju planinarstva.

Ovo je utoliko čudnije što se zna da je bilo vrlo rano djelatnosti u tom pravcu. Matrica srpska je još između 1865. i 1868. štampana neku vrstu turističko-planinarskog časopisa pod imenom »Putnik«. Branko Radičević, Milica Stojadinović, Jovan Grčić Milenko, čika Jova Žmaj i mnogi drugi književničari, kulturni i javni radnici Vojvodine, a sa njima i daci Karlovačke i Novosadske gimnazije, ili oni koji su na ferije dolazili u podfruškogorska sela, pojedinačno ili u grupama, često su odlazili u Frušku goru.

Od 1906. godine učestali su izleti daka iz Srijemskih Karlovaca i Novog Sada u Frušku goru. U planinu su odlazili radi sakupljanja biljaka, insekata, minerala, ali često i radi razonode. Među njima je bio i danas još uvijek aktivni vojvodanski planinar Paja Klinovski. Vrijedno je spomenuti da su novosadski srednjoškolci tada izvršili i prvu neslužbenu markaciju u Fruškoj gori, obilježavajući školskom kredom po drveću put kojim su prošli da bi se kasnije znali vratiti. Čika Paja priča da su za vrijeme školskih ferija poduzimali dvodnevne, pa i višednevne izlete i pohode po Fruškoj gori, »posjećujući njezine manastire, Vrdničku kulu i ostale znamenitosti ove lijepo planine«.

Neposredno pred prvi svjetski rat u Novi Sad dolazi, poslije završenih studija medicine u Bečeju, dr Dušan Spirta. Naviknut na izlete sa drugovima u Vinervaldu, on brzo okuplja oko sebe grupu novosadskih intelektualaca, ljubitelja prirode, i s njima redovno odlazi u Frušku. Prema riječima Klinovskog »planinarenju se daje neka sadržina. Voda grupe je botaničar, traži se i sakuplja razno bilje za herbar«.

Prvi svjetski rat prekida začetke organiziranog planinarske u Vojvodini, ali se ono po njegovom završetku odmah obnavlja. Doduše, to je samo uska grupa ljudi privrženih planini i prirodi koja još uvijek nije u stanju da sama nešto više učini na organizovanju planinarske organizacije. U pomoć su pritekli Beograni, tačnije Srpsko planinarsko društvo.

»...Pošto se Srpskom planinarskom društvu iz Vojvodine javljaju članovi, a naročito se javlja podmladak, rešilo je ono da, u smislu svojih pravila, osnuje novosadsku podružnicu, i da skupštinu za konstituisanje iste održi 13. maja, na Vencu Fruške Gore« — piše sami mjesec dana poslije ovog događaja Vasa Stajić u »Novoj Vojvodini«, čiji je cito sadržaj bio posvećen planinarstvu i izlasku u prirodu.

»Trinaestog maja ove godine, pošlo je iz Novog Sada u Frušku Goru više izletnika, no što ih je ona ikada dočekala; pošlo je na sto i osamdeset sokola, pošli dosada neorganizovani turisti Novog Sada, pošao mnogi turistički podmladak. Dvadesetak poslednjih je izašao ranom zorom na Vilinu Vodicu, gde su se sastali sa sedamdeset i osam izletnika koje je Srpsko planinarsko društvo povelo iz Beograda na Stražilovo (gde su prenoćili) i na Venac. Tu, kraj česme, uprava

Srpskog planinarskog društva je održala sa turistima iz Novog Sada dogovor o organizovanju sekcije. Svi prisutni su priznali i potrebu i mogućnost da se u Novom Sadu osnuje sekcija, a na Vencu turistička kuća za izletnike koji žele da u planini i prenoće. Sumnje su se pojavile jedino u pitanjima formalne prirode: Srpsko planinarsko društvo, Plaminarsko ili Turističko društvo?

Izabran je i Odbor koji će upisivati članove u Novom Sadu, i u Odbor su ušli: dr Laza Marković, dr Sima Aleksić, dr Nikola Vučković, dr Đura Jovanović, dr Žarko Kapamadžija, ing. Dušan Tošić, g. Kosta Kapamadžija, g. Đorđe Mihajlović, g. Đura Jovanović i prof. Vasa Stajić.

U Odboru su takovi prijatelji prirode, da nam uspeh ove sekcije izgleda nesumnjiv. Izgleda da je osigurana jaka jedna organizacija koja će omogućiti i trajnije bavljenje u Fruškoj Gori, koja će omladinu Vojvodine naviknuti na pešačenje po planini. Dobrim delom od ovog turističkog pokreta očekujemo mi da nam vaspita telesno i duhovno zdraviju, etički čistiju omladinu...«

Nesumnjiv doprinos populariziranju sada već zvanične planinarske organizacije daje i dr Radivoj Simonović. On prvo u knjizi »Nova Vojvodina«, a nekoliko mjeseci kasnije i kao posebnu knjigu, publicira svoj čuveni napis »Daci planinari«.

Okomivši se na nepokretnu mladež i starije dr Simonović poručuje širokom auditoriju mu čitalaca:

— Na planini nema monotonije! Svaka je planina drugačija, i na njoj bilje i stene raznovrsnije. Na svakoj planini su drugi ljudi i drugačiji život i kultura tih ljudi. Raznolikost je prosto neograničena!

— Na planini nema dosade! Ko putuje na planine, treba da nešto proučava i traži, geologiju i morfologiju, floru i vegetaciju, zverove i leptirove, ljudе i kulturu, pak mu putovanje neće biti pusto bez ciljno tumaranje. A predmeta za proučavanje ima bezbroj.

— Planine su još pune novosti! Ko nešto traži po planinama, naći će na svakoj planini nešto novo. Naše su planine sve još neispitane. Ko hoće da se proslavi, može svake godine nauku sa nekim novim pronalaskom da bogati.

— Na planini će se i matorci i starci razonoditi! Ne samo naučenjaci nego i obični ljudi koji znaju uživati lepotu prirode, pa i nerovni bolesnici, oporaviće se na planini mnogo bolje nego gde god u kupki gde u kursaloru i parku provode jedan dan kao drugi, gledaju iste ljudi.

— Mirno veličanstvo goleme planine na tim letnjem danu imponuje svakom čoveku i uliva neki respekt.

— Kad se vrhovi planine zamotaju u guste crne oblake, pa iz njih poču sevati munje i grom za gromom udarati; kad grozna oluja huče i vetar šumu krši i lomi, a potoci se napune vodom pa bujica valja drvlje i kamjenje, onda i stari planinac zastrepi i gleda

Planinarska kuća na Zmajevcu u Fruškoj gori 1926. godine

kuda će se skloniti da mu ta strašna sila ne nauđi...«

Ovaj mali dio od stotinjak čika-Radinih »zapovijesti« zapisanih u »Đacima planinara« kao da je dao neku snažnu idejnu snagu da se u Vojvodini kreće za organiziranjem planinarstva, što će kasnije najbolje pokazati i aktivnost članova novosadske »Fruške Gore« kojima su poruke iz ove Simonovićeve knjižice često bile putokaz za odlazak u do tada još malo poznate planine Jugoslavije.

Idejne vode planinarske organizacije u Vojvodini, činilo se, da poslije osnivanja novosadske podružnice Srpskog planinarskog društva nisu imale daha da planinarski pokret razmahnut onom snagom kako se to očekivalo. Ostaje nerazjašnjeno zbog čega je to bilo tako. Postoji sumnja da od samog početka odnosi Novosadana s Beogradanicima nisu išli baš najbolje i nisu bili regulirani onako kako bi valjalo. Nažalost, dokumenata o tome nema, ali je jedno sigurno — ime Srpsko planinarsko društvo nije odgovaralo Novosadanima i Vojvodanima uopće i to je ono »formalno« što spominje Stajić. Zna se samo da je na jednoj sjednici uprave Srpskog planinarskog društva zahtjev da se u Vojvodini, odnosno Novom Sadu 1924. godine osnuje samostalna planinarska organizacija ocijenjen kao »posledica plemenske netrpeljivosti«.

Novosadani su, naime, smatrali da je ime Srpskog planinarskog društva suviše uzak pojam s obzirom na višenacionalni sastav Vojvodine i da bi to moglo da bude kočnica da u njega uđu, pored Srba, još Madari, Hrvati, Slovaci, Rusini, Rumunji, Nijemci i sve druge nacionalnosti koje su u to doba živjele na tlu ove pokrajine. Otuda nije za

zanemariti što je u pravilima »Fruške gore« bilo naglašeno da je u »svim našim mestima potrebna turistička organizacija« bez obzira koje nacionalnosti u njima žive. Tako je i službeno septembra 1924. godine osnovano Turističko-planinarsko društvo »Fruška Gora«.

Prema sjećanjima Paje Klinovskog, jednog od osnivača »Fruške Gore«, a i prema sačuvanim dokumentima, iako su uslovi za planinarenje u Vojvodini bili dosta teški zbog udaljenosti planinskih terena, izuzev Fruške gore, izleti su stalno organizirani, čak i u udaljenije krajeve naše zemlje, a manje grupe su išle i u inozemstvo. Drina, sa svojim slapovima i splavovima, naročito je privlačila vojvođanske planinare, tako da su oni bili prvi organizatori splavarenja niz ovu rijeku. Ovo splavarenje, kao poseban oblik planinarske djelatnosti, oni su jako popularizirali, pa je pored kolor-filma o Drini, (po svemu sudeći to je naš prvi film u boji do danas sačuvan), objavljena i monografija »Splavovima niz Drinu«.

Sve je to uticalo da se »Fruška Gora« razvila još 1934. godine u snažnu planinarsku organizaciju s 15 povjereništava i 8.430 članova, a pred drugi svjetski rat Društvo je imalo čak 35 povjereništava, ne samo u Vojvodini već širom naše zemlje.

U djelatnostima društva posebno mjesto zauzima izgradnja planinarskih domova po Fruškoj gori i samo uređenje ove planine. Prva planinarska kuća podignuta je na Zmajevcu samo dvije godine poslije osnivanja Društva (1926), a 1928. kuća na Osoviju ispod Crvenog čota. Planinarski dom na Iriškom Vijencu izgrađen je 1934. godine. Upravo s izgradnjom domova markirani su i putevi po Fruškoj gori. Inače, markacije u

Fruškoj gori predstavljaju izuzetak u našoj zemlji — svaki je put označen drugom bojom, a ta se tradicija i danas njeguje. Da bi se posjetioc planine što lakše snašli, izdata je i posebna karta na kojoj su bili ucrtani svi ovi putevi.

Kada se piše ili govori o historijatu »Fruške Gore« vrijedna spomena je njena omladinska sekacija osnovana 1936. godine. Ovom sekocijom je rukovodio Branko Bajić (poslije proglašen narodnim herojem). Mada je u upravni odbor »Fruške Gore« u to doba bilo birano dosta ljudi nazadnih shvaćanja, pa čak i neprijatelja domovine, većina članova je pomagala rad omladinske sekocije, iako se dobro znalo da je ona snažno i najveće uporište SKOJ-a u Vojvodini. Omladinska sekacija je za kratko vrijeme uspjela da u svoje redove okupi dobar dio napredne omladine ne samo Novog Sada već i iz cijele pokrajine. U akcijama sekocije naročito se ističe organiziranje omladinskog planinarskog dana 1939. godine na Stražilovu i općeg omladinskog logora kraj Beočinskog manastira i na Testeri.

Potaknuti djelatnošću naprednog radničkog planinarskog društva »Naturfreunde« u Austriji, koje je u Sarajevu imalo svoju centralnu za Jugoslaviju, radnici Novog Sada osnivaju 1932. svoje društvo »Prijatelj prirode«, kao ekszpozituru sarajevskog društva. Oni su počeli aktivno planinariti po Fruškoj gori i drugim našim planinama. Društvo je ubrzo okupilo u svoje redove oko 300 članova — radnika i radničke omladine, podignuvši čak i svoj dom pod Glavicom iznad Paragova, koji je bio namijenjen isključivo odmoru radnika. Ali se rad društva odvijao pod vrlo teškim uvjetima. Kao i sve druge radničke organizacije i ovo društvo je policija ometala i sputavala u radu. Kad je 1937. došlo do prve zabrane rada, aktivisti pokušavaju da nastave rad pod imenom »Radnička turistička zajednica«, ali ne za dugo — i ono je bilo prinuđeno uskoro da sasvim prekine sa radom.

Osim ova dva, u Vojvodini je djelovalo još jedno samostalno društvo — »Prijatelji prirode« u Vršcu, osnovano 7. marta 1929. godine. Kako se da zaključiti iz društvenih pravila, osnovni zadatku mu je bio »održavanje i ulepšavanje staza i puteva po vršačkim brdima«. Ovakav lokalni karakter i čisto lokalni uvjeti kojima su se rukovodili osnivači pri podjeli članstva na izvršne i pomaže članove, sasvim su sputavali pravilan razvoj planinarstva u ovom dijelu Vojvodine. Prema tim pravilima, izvršnih članova moglo je biti najviše trideset, kako se ne bi upisali u društvo svi vlasnici vinograda i vila po vršačkim bregovima i donosili odluke iz čisto osobnih razloga. Kasnije se moralo odstupiti od tako uskih okvira.

Djelatnost vršačkog društva »Prijatelji prirode« na uređenju Vršačkog brda bila je znatna i uspješna, tako da je nailazila na široku podršku građanstva i lokalnih vlasti.

Pored uređenja puteva i staza, postavljene su i oznake, a najkrupniju akciju predstavlja uvođenje električne struje na Vršačko brdo 1938. godine.

Još 1932. godine bilo je pokušaja da se jedini rad ovog društva sa »Fruškom Gora«. To je postignuto tek juna 1939. Poslije pripajanja »Fruškoj Gori« vršačko povjereništvo postalo je jedno od najaktivnijih u Vojvodini.

Drugi svjetski rat ne samo da zaustavlja polet u razvoju planinarstva u Vojvodini nego i prekida svaku aktivnost planinara. Društvo »Fruška Gora« prestaje s radom. Planinarske kuće, osim one na Čardaku, porušene su ili spaljene, a inventar društva i dokumentacija razvučeni.

Dolazi oslobođenje. Mnogih planinara više nije bilo, ali ono malo iskusnih što je ostalo, prionulo je odmah na rad. Prema pričanju još uvijek aktivnog člana današnjeg novosadskog »Fruškogorskog venca«, Novice Ćirića, već polovinom januara 1945. obnavlja se rad »Prijatelja prirode«. Dobrovoljnim radnim akcijama obnavljaju se porušeni fruski gorski domovi. U ljeti 1945. počinje obnova jedne zgrade na Iriškom vijencu i snalažljivošću starih planinara ona je brzo ospozljivena za rad. Organiziraju se izleti, i sve veći broj mladih planinara opet su gosti Fruske gore.

U okviru FISAV-a osniva se pokrajinski inicijativni odbor planinara i smučara, koji oko sebe okuplja sve veći broj planinara i smučara. S proljeća 1948. dolazi i do osnivanja planinarskog društva »Fruškogorski venac« u Novom Sadu, a njegovi članovi postaju i svi oni što su prethodno bili okupljeni oko »Prijatelja prirode« koje se jednostavno ugasilo. Poslije Novosadana, najvredniji su bili rudari iz Vrdnika — oni iste godine osnivaju društvo »Zmajevac«, a odmah zatim osniva se i planinarsko društvo u Vršcu. Narednih godina osnivaju se društva u Petrovaradinu, Somboru, zatim u Beloj Crkvi, Irigu, Srijemskoj Mitrovici, Srijemskim Karlovicima, Indiji, Rumi, Senti, a u Novom Sadu niču nova društva.

Uporedo s organizacionim jačanjem planinarskih društava grade se novi ili se popravljaju stari domovi. Nažalost, danas su većinom postali ugostiteljski objekti i jedini su planinarski domovi oni na Stražilovu i Popovići. Kozarica, dva stara doma na Stražilovu, dom na Iriškom vijencu, Zmajevcu, Čardaku, Osovljju pretvoreni su u obične birtije. Inače, danas u Vojvodini aktivno radi 30 planinarskih društava u koje učlanjeno (krajem 1973) 5.380 članova.

Za posljednjih dvadeset godina vojvođanski planinari su posjetili gotovo sve jugoslavenske planine, peli se na mnoge vrhove po evropskim zemljama, stigla i na Mont Blanc, a orientaciona natjecanja, koja ovdje imaju 25-godišnju tradiciju, veoma su popularan oblik planinarske aktivnosti i u njima Vojvođani imaju prilično uspjeha.

Mehmed Salkić

Primjeran planinar iz Bosanske krajine

Jedan od istaknutih planinarskih aktivista Bosanske krajine bez sumnje je Mehmed Salkić. Rođen je 1919. godine u Cazinu, u svom rodnom mjestu je završio osnovnu školu, a srednju školu u Bihaću. Od tada pa sve do danas njegov je životni put, s malim prekidom, isključivo vezan za Bihać, pa je razumljivo da se i njegov društveni rad odvijao u mnogim društvenim organizacijama Bihaća. Neko vrijeme radio je u sindikalnoj organizaciji, a bio je član i Republičkog odbora sindikata.

Ljubav prema prirodnim ljepotama, a posebno smisao za organizirani rad, ubrzo su ga približili planinarskoj organizaciji. Od 1954. g. neprekidno je vjeran planinarskom društvu »Plješivica«. Za proteklih 20 godina stalno je bio član upravnog odbora, a od 1958. sve do danas obavlja dužnost sekretara društva. U periodu od 1960—1964. u Bihaću je bilo sjedište Sreskog planinarskog saveza i u tom vremenu je vodio sekretsarske poslove Saveza.

U želji da i PD »Plješivica« ima svoj planinarski objekt, pokreće 1961. akciju za gradnju kuće, angažuje se za prikupljanje novčanih i materijalnih sredstava, a u radnim akcijama je nezamjenjiv i nenadmašiv, osobito u izgradnji prilaznog puta i uređenja terena oko kuće. Danas je ovaj objekt sagrađen do pribzemlja i sposobljen ne samo za dnevni boravak, nego i za noćenje, te pruža mogućnost za laks̄i obilazak Plješivice.

Iako je drug Meho mnogo svoga slobodnog vremena uložio u ovaj objekat, on ne zaboravlja ni ostale planinarske aktivnosti. Orga-

nizuje društvene izlete ne samo po okolnim planinama, kao što su Osječenica, Klekovača, Šator, Petrova gora, Plitvička jezera, nego i po planinama Hrvatske, Slovenije i Srbije, zatim pohode republičkim i saveznim planinarskim sletovima, nošenje planinarske štafete i tradicionalne marševe preko Kozare. Organizuje i osobno sudjeluje u markiranju planinarskih staza i jednog dijela republičke planinarske transverzale na relaciji Zavalje — Gola Plješivica, zatim Kolunić — Osječenica. Pokreća je međudruštvene saradnje s planinarskim društvima »Rade Končar« iz Zagreba, »Pobjeda« i »Zlatar« iz Beograda, »Dubovac« iz Karlovca, »Kozjak« iz Splita, »Klekovača« iz Prijedora, organizator je saradnje sa štabom Narodne obrane, izviđaćima lovcima i drugim organizacijama u Bihaću.

Također ne zaboravlja ni širenje planinarstva ili, kako mi to popularno kažemo, propagandu planinarstva. Održava predavanja iz planinarstva u osnovnim školama; za lokalnu radio stanicu priredio je niz kratkih predavanja i obavijesti o radu PD »Plješivica«. U bivšem časopisu PS BiH »Planinar« i u »Našim planinama«, objavljeno je nekoliko njegovih članaka, a redovno piše i za lokalni list Krajine.

Njegov dugotrajan i plodonosan amaterski rad nije ostao nezapažen, pa je dobio mnoga priznanja: od Saveza za fizičku kulturu Bihaća, od Narodnog fronta Sarajevo; PS BiH dodijelio mu je počasnu srebrenu i zlatnu značku, a PSJ srebrenu značku.

Josip Bačić

Ing Ladislav Michel

1900 — 1974

Iznenadna vijest o smrti Ladislava Michela bolno je odjeknula među planinarima Sarajeva, a posebno među članovima PD »Energoinvest« čiji je bio član. Umro je čovjek divnih ljudskih vrlina, odličan stručnjak u svome profesionalnom zvanju, zauvijek nas je ostavio jedan divan drug — planinar, osoba koja je svu svoju ličnost i dušu predano predala prirodi a posebno planinama. Život mu se završio upravo onoga dana kada je ostvario svoj davnašnji san da pohodi najviši vrh u Bosni i Hercegovini — vrh Maglića. Po silasku s planine, vrativši se svojom domu u Sarajevu, iznenadna smrt je oduzela druga Michela iz redova planinarske organizacije.

Planinarski pohodi i članstvo u planinarskoj organizaciji druga Michela, vode nas u vrijeme odmah nakon završetka prvog svjetskog rata. Kao mlađi, devetnaestogodišnjak, 1919. godine postaje vodnikom izvidačkog rada. Godine 1926. je član Slovenskog planinarskog društva. Obilazi najljepše dijelove alpskih planina u Austriji, Švajcarskoj, Italiji. Godine 1932. je član Ljubljanskog smučarskog kluba, vodi alpinističku skijašku školu i stiče zvanje saveznog skijaškog učitelja. Poslije rata obilazi mnoge planine širom Jugoslavije i planine susjednih zemalja.

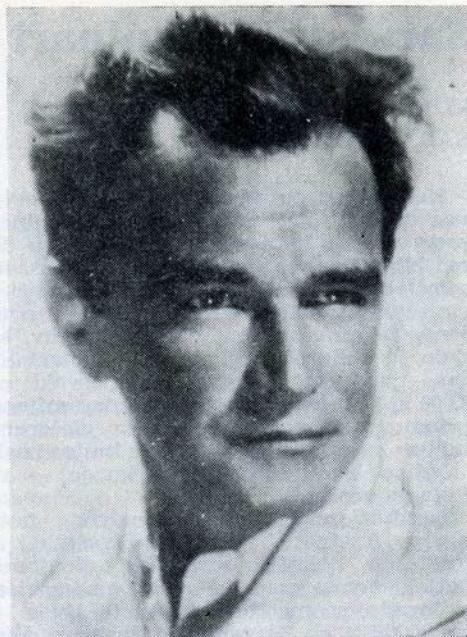
Po dolasku iz Zagreba u Bosnu po službenoj profesionalnoj dužnosti, aktivno se učlano u rad planinarske organizacije grada Sarajeva, a posebno u PD »Energoinvestu«, gdje je osobito radio na planinarskoj fotografiji. Održao je niz veoma uspješnih predavanja o planinarstvu, pružao dragocjene savjete mladim planinarima prenoseći svoje veliko iskustvo i ostavio iza sebe bogatu fotodokumentaciju o planinama koje je obišao. Oduševljavao se prirodom. Imponirala je njegova opredijeljenost za zaštitu prirode. Koristio je svaku priliku da to istakne i bio je pravi borac za ostvarenje tih ideja i zadataka.

Iako u životnim godinama već pođedmakao, nije ni pomislio da prestane s planinarstvom, premda mu to njegovo zdravlje nije dopuštalo u punoj mjeri. Za svoj aktivan rad u planinarskoj organizaciji drug Michel je ove godine dobio zlatnu značku — priznanje Planinarskog saveza BiH. PS BiH mu je posmrtno dodijelio bronzanu, srebrnu i zlatnu značku Planinarske transverzale po planinama BiH, s obzirom da je veći dio planina BiH obišao. Njegov nezaboravni lik ostat će u trajnom sjećanju svih nas planinara i na određeni način uvijek podsjećati kako treba da se ponašamo i kako da volimo naše ljeppe planine.

Prof. Tomislav Batinić

Boško Ivanović

1899 — 1974

Dana 14. srpnja 1974. iz naše je sredine tih nestao drugi Boško Ivanović, poznati planinarski radnik i bivši predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske. Sahranjen je samo u kruugu najbližih, kao što je skromno i bez publiciteta osvajao vrhove njemu najdražih planina.

Porijeklom je iz Dobrote u Boki Kotorskoj, a rodio se 24. XII 1899. u Titogradu (tadašnja Podgorica), gdje su mu roditelji privremeno boravili. Poput svojih preda, poznatih pomoraca, trebao je i sam postati pomerac, ali je rat prekinuo njegovo školovanje. Kao 14-godišnjeg mladića austrijske vlasti su ga internirale u Koruškoj zbog pokušaja bježanja preko ratne linije u Crnu Goru. U internaciji bio je do 1917., kada je uvršten u austrijsku vojsku, ali pobjegavši iz nje, sudjelovao je s jugoslavenskim jedinicama u borbama u Koruškoj. Nakon demobilizacije 1920. stupa u službu na željeznicu, gdje je ostao do 1943., kada je otpušten zbog ilegalnog rada, затvoren i osuden na godinu dana logora. Poslije oslobođenja bio je na radu u savezničkim i republičkim organima, a 1959. je umirovljen. Umro je 14. 7. 1974.

Već od najranije mladosti zavolio je planine, a napose Julijiske Alpe, koje je najviše posjećivao i kao planinar i kao alpinist. U planinama se osjećao kao kod kuće, posjećivao ih u sva godišnja doba. Mnogi njegovi alpinistički usponi ostali su nevidentirani, a najviše je volio uspone u Sjevernoj triglavskoj stijeni, koju je dobro poznavao. Prema približnoj procjeni bio je oko 200 puta na vrhu Triglava, a od toga bilo je nekoliko zimskih uspona na skijama.

Mnogo se zalagao za izgradnju planinarskog skloništa na planini Laz ispod Debelog vrha, koje je na koncu dozvolom banske vlasti 1932. i izgrađeno. Njegovom inicijativom ga je poslije 1945. nekoliko godina preuzeo u zakup PD Zagreb-matica.

Premda je po vlastitim riječima najviše volio »čiste« oblike Julijiskih Alpa, Boško Ivanović je u razdoblju između dva rata prošao sve poznatije planine Jugoslavije, a poslije 1945. njegova noiga krčila je planinarski nepoznatim vrhuncima Neprobića, Bjeljave i Tmora iznad Slanskog i Stomorskog zaljeva.

Između dva rata bio je članom hrvatskih i slovenskih planinarskih društava: HPD-a od 1922, Sljemena od osnutka, Prijatelja prirode, Slovenskog planinskog društva od 1925, a između 1928-29 postaje članom Skaline podružnice u Jesenicama. Poslije oslobođenja članom je PD Ljubljana, PD Zagreb i konačno PD Željezničar. Godine 1950. bio je predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske, te su njegovim zallaganjem osigurana materijalna sredstva za izgradnju i obnovu nekih planinarskih domova u Hrvatskoj.

Godine 1960. odlikovan je zlatnom značkom PSJ na prijedlog Planinske zveze Slovenije, a 1964. PSH mu dodjeljuje doživotno naziv »alpinist«.

Iako je Boško zazirao od publiciteta, smatrali smo svojom dužnošću da mu s ovih nekoliko biografskih bilježaka odamo skromno priznanje za dugogodišnji rad u planinarstvu i da očuvamo spomen na jednog dobrog druga i planinara.

Ivo Srebrnić

Sarajevski planinari u centralnim Alpama

IVICA BODNARUK

SARAJEVO

Kada su na put krenuli, niko im nije vjerovalo da će uspjeti da ostvare svoj ambiciozni program, jer između njih 27 samo su dvojica bila članovi gorske službe spasavanja, samo trojica posjedovala zlatne značke za obilazak bosanskohercegovačkih planina, samo četverica izbliza vidjela Triglav, a valjalo je obilazeći put zemalja Centralne Evrope, savladati i četiri vrha, svaki preko 3.000 m, svaki naoružan vječnim snijegom i ledom; valjalo se susresti sa glečerima, o kojima su ranije samo nešto iz knjiga znali.

Jedino čvrsto oružje bilo im je — vruća želja da uspiju.

Za dvadesetak dana intenzivnog putovanja po Austriji, Njemačkoj, Švicarskoj, Lichtenštajnu i Italiji sarajevski planinari su vidjeli mnoge gradove i sela, mnoge rijeke i vodopade, znamenitosti i ljepote, ljudi i običaje. Obišli su Klagenfurt i Innsbruk, Minhen i Nojštat, Ciriš i Davos, Vaduc i Pontresinu, Milano i Veneciju, upoznali Konstanc, grad u kojem je spaljen Jan Hus, zadržali se u zloglasnom Dahau, vidjeli Donauešingen, gdje u maloj fontani izvire silni Dunav, popeli se na Švarcvald, verali se stazom uz Kriml — najveći vodopad Evrope, divili se slapovima Rajne, zagledali izvana neuglednu Milansku skalu, slijekli se kraj milanske katedrale, posmatrali Veneciju sa tornja na Trgu sv. Marka, kupali se u Ciriškom i Bodenskom jezeru i jezeru Komo, oprobali i talijanski dio Jadrana, sreli, upoznali i stečeli mnoge nove poznanike i prijatelje.

I kad bi to bilo sve, ne bi toga bilo malo. No sve ovo je za planinare bio sporedni dio posla. Najvažnije je bilo osvojiti vrhove i u taj posao je uloženo i najviše truda i vremena.

Prvi je pao Ankogel, vrh u Austriji visok svega 3.246 m, ali nepristupačan bez iskustnih vodiča koji vas vežu da bi izbjegli opasnosti snijega i leda na čitavom putu.

Drugi i najviši u programu bio je Grosvenediger (3.674 m). To je bio i prvi susret sarajevskih planinara sa živim glečerima. Velike pukotine u njima i potmula tutnjava pokazale su kako bi bilo lakomisleno uputiti se na vrh bez iskusnih austrijskih vodiča, koji uostalom, kad je riječ o cijeni, imaju velikog razumijevanja za jugoslavenske planinare.

Trećem vrhu, Pic Kešu (3.418 m) — taj je već u Švicarskoj — sarajevska grupa ostaje dužna uspon. U toku noći pao je novi sni-

jeg, a kako je u ranim jutarnjim satima — to je vrijeme kada se polazi na vrhove — još vladala snježna vijavica, vodič je otkažeao svoje usluge. Ali zato su se osvetili četvrtom i posljednjem vrhu, Pic Languardu (3.262 m), na koji se po divnom vremenu uspelo 25 od 27 planinara.

I još nešto veoma značajno za one koji se spremaju na ovakav ili sličan put: čitav 19-dnevni trošak, a to znači autobus, hrana i spavanje, iznosio je po osobi samo 1.400 dinara, dakle, mnogo manje nego u bilo kom odmaralištu na Jadranu. Kako?

Prvo, planinari su bili skromni u zahtjevima. Sobom su nosili šatore, duševe i vreće za spavanje, zatim konzerviranu hranu, mlijecko, sokove i primuse. Drugo, sretan put su im poželjeli Privredna banka, Jugobanka i naročito UPI. Svi oni su našli interesa da simboličnim prilogom pomognu ovaku akciju, a sarajevski UPI je na grupi sarajevskih planinara, kao na probnim kunićima, isprobao svoje snage i provjerio da stoji svoj novi program. Naime, pošlo se od činjenice da se na putu izvan zemlje svakodnevno nađe i po nekoliko desetina hiljada porodica, koje za nekoliko dana provedenih u inozemstvu potroše mnogo novaca za skupu hranu, a nito se u Jugoslaviji do sada nije pobrinuo da za takve slučajevje pripremi tzv. vikend-pakete za dva, tri i za više dana, što bi putovanja znatno pojeftinilo.

Eksperiment UPI-ja sa grupom sarajevskih planinara, i poređ nekih sasvim razumljivih slabosti, sasvim je uspio i dokazao da za planinare i druge putnike plićeg džepa dolaze bolji dani. A iskustvo sarajevskih planinara govori, da za ovakve poduhvate mogu naći svoga interesa banke i druge privredne organizacije, pa na taj način put u inozemstvo i obilazak planina postaje realnost i da onaj dio naših članova koji zbog materijalnih prilika na takva putovanja nisu do sada ni pomicali. Zbog toga mnogi ljudi u Gradskom planinarskom savezu i sarajevskim planinarskim društvima imaju ideju da zajedno s drugim planinarskim društvima Bosne i Hercegovine prirede više takvih ekskurzija, od kojih su za sada najprivlačnije: put u Skandinaviju, zatim u francuski dio Alpi i u zapadnu Švicarsku, planine Španjolske i Portugala, Tatre u Čehoslovačkoj i Poljskoj ili planine susjedne Grčke.

Ljubišnja planina

BUDA RADOVIĆ

BEOGRAD

U blizini Durmitora nalazi se jedna od ljepiših planina Dinarskog sistema, planina Ljubišnja. Veoma rijetko posjećena od planinara iz drugih republika, ona predstavlja nepoznanicu za rijetke namjernike. Najbolji prilaz Ljubišnji je od Pljevalja asfaltnom cestom do malog naselja Gradac, pa do raskrsnice u Popovom dolu, gdje se odvaja put do Vrbe, a odatle se može produžiti šumskom cestom u malu dolinu Jezerac, ishodišnu točku za uspon na vrh Dernjačište (2238 m).

Beogradski planinari po tradiciji svake godine odlaze organizirano u rijetko posjećene planine, pa je tako bilo ovog 25. maja. Krenulo se na Ljubišnju. Iako je vrijeme pred polazak bilo kišovito, to nas nije obeshrabrilno da krenemo u za nas nepoznati dio naše domovine. Veliku pomoć oko organiziranja ovog izleta ukazali su nam planinari iz Pljevalja, koji su izašli u velikom broju na planinu i razbili nam u samom početku strah od nečeg što je nepoznato. Divni ljudi, s poslovničnom gostoprimaljivošću, prosti su se utrkivali tko će više da ukaže pažnje i da nas što više upozna sa ljepotom Ljubišnje.

Ogromna su prostranata crnogoričnih šuma, zelenih livada i proplanaka. Majsko sunce je milovalo ovu ljepotu prirode i omogućavalo rijetkim posjetiocima da u tome uživaju. Ljubišnja s vrhom Dernjačište (2238 m) bila je gotovo sva prekrivena debelim snježnim pokrivačem koji je otežavao uspon po veoma strmoj padini planine. Navikli na ovakve napore nismo ni jednog momenta pomisljali da napustimo borbu s planinom, već smo krenuli još upornije uz snijeg do vrha da bismo na vrhu doživjeli nagradu za sav uloženi trud.

Lijep je pogled s vrha na masiv Durmitora na kome su se jasno vidjeli vrhovi Meded, Sa-

vin kuk, Bobotov kuk i ostali vrhovi ovog gorostasa, nanizani u snježnu nisku. Nastavljali su se na snijegom prošaranu Sinjajevinu i daleku Bjelasicu. Pogled sa Ljubišnje svakako da upotpunjuje Tara koja se provlači između Durmitora i Ljubišnje i, usjecajući se duboko u stijene, pravi najljepši kanjon u Evropi.

Oko 200 planinara Beograda i Pljevalja narušili su tišinu Ljubišnje i probudili je iz zimskog sna. Za ovo uznenimiravanje Ljubišnja nam se osvetila pozivajući u pomoć maglu. Ona nam je sakrila vrh i obavila svojim bijelim omotačem — da li da probudi našu razdobljnost ili da pokaže svoju gordost? Povratak s Ljubišnje preko Ladijeve lokve, Zelene lokve i Male Ljubišnje pridonio je da se veo tajanstvenosti s ove planine još više odgrne. Mala naselja, zaseoci načičkani po strmim stranama iznad gorske ljepotice rijeke Čehotine, više su ličili na kockice kojima se djeca igraju, nego na naselja.

Tko želi posjetiti ovu planinu doživjet će rijetko uzbudjenje koje mogu da pruže samo planine gdje čovjek nije uspio da uprila prirodu — ova planina je lijepa u svojoj divljini.

Ovom su prilikom beogradski planinari zajedno sa planinarama iz Pljevalja (PSD »Ljubišnja« i PSD »Mladost«) otkrili spomen-ploču zasluznom planinaru i planinarskom aktivistu, pokojnom Žarku Krezoviću. Pokojni Žarko je otkrio ovaj kraj Sandžaka planinarama Beograda i bio jedan od osnivača planinarske transverzale »Boško Buha«. Hvala njemu i svim planinarama Pljevalja: Katani, Danilu, Veri, Beli, Ruški, Vujičiću, simpatičnom Šarcu i ostalima, što su nas srdačno primili i pomogli da doživimo ljepote Ljubišnje.

BEogradski i pljevaljski planinari na Ljubišnji

I ovogodišnji Dan mladosti planinari Pljevalja i Beograda obilježili su tradicionalnim susretom i pohodom na vrh Ljubišnje. Za razliku od dosadašnjih susreta ovogodišnji je bio daleko masovniji i sadržajniji. Prvog dana susreta 25. maja preko 80 planinara raznih beogradskih društava i oko 100 njihovih domaćina iz Pljevalja izvršili su uspon na vrh živopisne, snijegom obavijene Ljubišnje (2238 m). Za dobar broj planinara, pogotovo onih mlađih, ovo je bio prvi susret s ljepotama Ljubišnje, njenim stogodišnjim jelama i smrekama, među koje su se slišala sitna tamnozelena jezerica. Iz ove ogromne zelene oaze staza vodi planinare na snijegom pokriveni vrh Ljubišnje sa koga se, jasno kao na dlanu, vide obronci i vrhovi Durmitora, Maglića, Zlatara i drugih planina, a u podnožju vijugavci i duboki kanjoni Tare, Pive i Drine.

Uveće, na terenima Jabuke, gdje se nalazi spomen-dom legendarnog pionira, narodnog heroja

Boška Buhe, planinari su uz pjesmu i igru organizirali logorsku vatru, a sjutradan posjetili grob, položili vijenac i cvjeće, te otkrili spomen-ploču nedavno preminulom istaknutom planinaru Žarku Krezoviću, koji je bio dugogodišnji član i predsjednik planinarskih društava u Pljevljima i Beogradu.

Zadovoljni uspješnim pohodom mladosti »Ljubišnja 74« planinari su se dogovorili da ova akcija ostane tradicionalna, da se izvodi svake godine u isto vrijeme — na Dan mladosti, a odlučili su da pozovu i sve ostale planinare naše zemlje da se pridruže ovoj akciji.

Kao i uviјek do sada i ovu je akciju svestrano pomogao kolektiv SIK »V. Jakić« iz Pljevalja, na čemu su im planinari zahvalni.

Ratomir Vujičić

Speleologija

IZVJEŠTAJ O ZAGREBAČKOJ SPELEOLOŠKOJ ŠKOLI 1974.

Ovogodišnja Zagrebačka speleološka škola koju organizira i vodi Speleološki odsjek PDS »Velebit« u suradnji s Planinarskim odborom Zagreba je četvrtu školu od 1970. godine, a s obzirom na kvalitet i opseg programa jedna od najuspješnijih. Propaganda speleološke škole bila je doista opsežna — plakati, prospetti s programom, dnevna štampa, raspis, vjesni u NP, a kao rezultat toga 32 prijavljena kandidata. Uz sadašnje stanje speleološke opreme i broja raspoloživih instruktora u PDS »Velebit« to je ujedno i gornja granica koju ne bi bilo dobro premašiti.

Normalna je pojava da se u toku škole izdvoje oni sposobniji i više zainteresirani polaznici od ostalih, tako da se u konačnoj bilansi može smatrati da je školu završilo 20 polaznika. Treba nglasiti da je krriterij za tu ocjenu bio prilično strog, ali i opravdan — školu su završili oni polaznici koji su poređ teoretskog dijela, predavanja, naučili i usvojili bitne praktične komponente speleološke tehnike: četiri načina spuštanja po užetu, penjanje i spuštanje po ljestvicama, penjanje po tuzetu na dva načina, postavljanje sidrišta, topografsko snimanje speleoloških objekata, upotrebu gumenog čamca u podzemlju, namatanje užeta i ljestvica, sedam vrsta osnovnih čvorova i dr.

Vježbe škole izvodile su se na terenima u blizini Zagreba (Velika Peć, Kameni Svat), u Kordunu (Šilje Touanjčica, Mijatova jama) i u Gorskom kotaru (Hajdova Hiža kod Delnicama). U teoretskom dijelu ovogodišnja škola bolja je od dosadašnjih kako u opsegu, tako i u kvalitetu predavanja. Uz projekcije dijapositiva obuhvaćena su sva važnija područja speleologije. Predavači i instruktori bili su članovi SO PDS »Velebit«, a voditelj škole M. Cepelak iz istog društva. Što se tiče finansijske strane i troškova koji nužno prate ovakvu vrstu djelatnosti, situacija je mnogo lošija. Planinarski odbor Zagreba još nije podmirio troškove škole. Zbog tog razloga dolazi u pitanje održavanje iduće Zagrebačke speleološke škole u proljeće 1975.

Ovogodišnja škola, nažalost, iznimna je i na jedan drugi način. Na posljednjem izletu škole, posjetu šiljji Hajdova Hiža, dogodio se nesretan slučaj u kojem je smrtno stradala polaznica škole i članica PDS »Velebit« Gordana Keba. Ovaj tragičan slučaj, rezultat objektivnih okolnosti, apsurdan kao i sve tragedije, ostavljaće će još dugo traga u sredini koja je nesretnu Gordanu prihvatala i s kojom je suviše kratko vrijeme dijelila životne radosti i brige. Članovi PDS »Velebit« postavili su u znak sjećanja spomen-ploču unesrećenoj Gordani na stjeni Hajdove Hiže.

IZLOŽBA SPELEOLOŠKE OPREME

Za vrijeme Sleta planinara Jugoslavije na Platku 4. VII 1974. godine u povodu 100-godišnjice planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji, održana je, uz ostale manifestacije sleta, i izložba speleološke opreme. Zadatak, da se na sletu organizira takva izložba, dobila je Komisija za speleologiju PSH od organizatora sleta, a izložbu je postavio speleološki odsjek PD »Zeljezničar« iz Zagreba. Izložbeni prostor (oko 10x15 m) nalazio se otprilike u centru sletišta, uz izložbeni prostor alpinista i logor Gorske službe spasavanja.

Na izložbi je bila prikazana sva speleološka oprema koju danas koriste planinari speleolozi u Hrvatskoj. Uz ovu opremu, potrebnu za prodiranje u speleološke objekte, bio je izložen i prtljaz za mjerjenje i crtanje speleoloških objekata. Izložene su bile i dvije mape prospekata i kataloga speleološke opreme i jedna mapa nacrti speleološke opreme (prema kojima su mnogi naši članovi sami izradili opremu). U izložbenom prostoru bili su također izloženi i primjeri domaće i strane speleološke literature (iz bogate speleološke knjižnice SO PD »Zeljezničar« iz Zagreba).

Izložbu je zajedno s rukovodstvom sleta posjetio i izaslanik pokrovitelja sleta dr Jakov Široković. Brojnim zainteresiranim planinarnim dežurnim članovima su tokom čitavog dana davali razne informacije o speleološkoj opremi i o speleologiji u Hrvatskoj. Za vrijeme izložbe obnovljeni su kontakti s planinarnicima speleolozima iz Srbije i Crne Gore, a sa speleoložima iz Rijeke dogovoren je i zajedničko istraživanje jama u okolici.

Veliki interes za ovakve manifestacije ukazuje na potrebu češćeg održavanja ovakvih i sličnih izložbi.

Vladimir Božić

VIII ZBOR JAMARJEV SLOVENIJE

U Kranju je od 7. do 9. lipnja 1974. održan tradicionalni VIII zbor jamarjev Slovenije. Ovaj skup održava se svake dvije godine, a ove godine domaćin je bio jamarski klub iz Kranja.

Program se sastojao od tri dijela. Prvo su bila predavanja s temama iz područja speleologije (7. VI navečer i 8. VII prije podne). Od trinaest predavanja mogu se izdvojiti neka zanimljivija, npr. »Razlike između dinarskog i alpskog krša« (Peter Hablje), »Tipologija speleoloških objekata« (Andrej Kranjc), »Dužnosti jama pri zaštiti krša« (Franc Habe), i »Prilog poznavanju upotrebe užeta« (Planina Tomaž).

Razgledavanje podzemnog biološkog laboratorija »Tular« u blizini tvornice »Iskra« izostalo je zbog nedostatka vremena. Poslijepodne održan je opći zbor Jamarske zveze Slovenije kojem je prisustvovao oko 80 speleologa iz Slovenije i nekoliko delegata iz Hrvatske, Bosne, Srbije i Italije. Za predsjednika je ponovno izabran dr. Franc Leben. Uživoj i vrlo konstruktivnoj diskusiji najviše se govorilo o zaštiti speleoloških objekata, od zagadivanja, posebno Skocjanskih jama i u tom smislu upućen je apel nadležnim republičkim organima uprave. Na završetku je prikazan izvrstan kratko-metražni film (»Super 8«, u boji) o istraživanju Šilja i jama. Snimatelj i autor je R. Smendu iz Ljubljane. Navečer je nedaleko Kranja priredena logorska vatra i na tom mjestu je organizirano noćenje u šatorima. U nedjelju 9. VII posjetile su dvije grupe sudionika zabora turističku jamu pod Babnjim zidom i Turkovo brezno.

Marijan Čepelak

Književnost

75 GODINA PLANINARSKOG RADA U KRAPINI

Spomenica u povodu jubileja PD »Strahinjčića«, broširano, 48 stranica, omot u tri boje, 9 slika, format 14,5 x 20,5 cm. Izdavač PD »Strahinjčića«, Krapina 1974. Tiskara »Ljudevit Gaj« Krapina. Odgovorni urednik Mirko Oslić. Redakcija dr Ivo Veronek, Mirko Oslić, Andelko Horvat, Filip Majić. Likovna oprema Ivanka Kveton. Naručuje se pouzećem uz cijenu od 5 dinara na adresi: Filip Majić, tajnik PD »Strahinjčića«, 41230 Krapina, Maršala Tita 1.

Jedino od najstarijih planinarskih društava u Hrvatskoj, krapinska »Strahinjčića«, svećano je proslavila 23. lipnja u svom domu na Strahinjčići iznad Krapine jubilej 75-godišnjice osnutka. Tom prilikom je članovima i gostima uručena mala ali ukušna spomen-knjiga, koja se po svom sadržaju sastoji od tri dijela. Prvi dio je povijesnog sadrža-

ja, a njegova je glavnina »Kratki historijat planinarstva u Krapini«, u stvari društvena kronika, koja počinje s 1883. godinom kada je H.P.D imao u Krapini svog povjerenika. Tekst je popraćen nizom od sedam fotografija, od kojih neke imaju dokumentarnu vrijednost. Uvodni članci, iz pera dr. IVE VERONIKE, nose naslove: 0 75-obljetnici organiziranog planinarstva u Krapini, Počeci planinarstva u Hrvatskoj i Planinarstvo u Hrvatskom zagonju.

Druži dio knjižice sadrži književno-putopisne priloge Borisa Regnera »Tamo gdje je čovjek čovjek« i »S hrvatskim Zagorcima po Srbiji«, te Dunje Horvatin »Zimski vikend na Strahinjčići«. Sva tri članka prenesena su iz časopisa »Naše planine« (1971-3). Posljednji dio spomenice je stručnjak karaktera, a sadrži članak »Biljni pokrivač Strahinjčića« (autor mr Ljerka Regula-Bevilaguha). Posebno priznanje valja odati dru Ivi Venoniku, samoborskom liječniku, pisacu glavnine sadržaja, koji ni mnogo godina nakon odlaska iz Krapine nije prekinuo vezu sa »Strahinjčicom«, vezan uz nju uspomenama i emocijama. Ovo skromno ali ukusno opremljeno izdanje može služiti na pomoć članovima društva, a čitaocima kao zanimljivo planinarsko štivo.

Dr Zeljko Poljak

PLANINARSKO-PENJAČKI UDŽBENIK

Izašlo je drugo izdanje priručnika Mihelič-Skarja: HOJA IN PLEZANJE V GORAH. Novo je izdane uredio i dopunio France Malešić te je za treći- nu veće od predašnjeg. Taj, svakom alpinistu potreban, priručnik ima 240 stranica gustog tiska, te 112 ilustracija. Cijena je 40 dinara, a može se naručiti u PZS, Ljubljana, Dvoržakov 9.

F. M.

Alpinistika

JUGOSLAVENSKA ZASTAVA PRVI PUT NA VRHU SJEVERNE AMERIKE

Članovi jugoslavenske alpinističke ekspedicije dr Peter Soklić, ing. Joco Balant i Janez Pretner pod vodstvom ing. Janeza Aljančića, svi iz Slovenije, popisu se 19. svibnja ove godine na Mount McKinley (6194 m), najviši vrh Sjeverne Amerike i ovdje po prvi put istakli jugoslavensku zastavu. Na usponu su imali sest logora. Na petom logoru (2520 m) i na šestom nisu imali šatora, nego su prenoćili u snježnoj jami i ocjenjuju da je te noći temperatura pala na blizu minus 40 stupnjeva. Ekspediciju je materijalno pomoglo desetak privrednih organizacija iz Ljubljane. Put je trajao oko mjesec dana, a članovi su imali na raspolaganju samo 2300 dolara. Vrh se nalazi u Aljaski u nacionalnom parku Mc Kinley, a udaljen je od najbližeg ljudskog naselja više od 100 kilometara.

1. BEOGRADSKA ALPINISTIČKA EKSPEDICIJA

18. svibnja ove godine otputovali su članovi I. Beogradsko alpinističke ekspedicije u Sierra Nevadu. Osim vode ekspedicije, poznatog beogradskog alpiniste Zarka Gostovića, u ekspediciji su sudjelovali Safer Krkić, Živorad Kuzmanović, Mihajlo Radojčić, Ivan Stojanović i Slobodan Vedić. Iz baze koja se je nalazila na visini 2 300 m izveli su u dva navrata uspone na Mt. Whitney (4 418 m), te nadalje uspone na Mt. Mc. Adie (4148 m), Mt. Mc. Miter (3 900 m), Mt. Ir īne (4200) Mt. Mallory (4250m) i Mt. Mvir (4274 m). Osim uspona članovi su ponovili mnoge interesantne smjerove. Uspjeh ove ekspedicije imat će veliki upliv na razvoj alpinizma u Srbiji, a pogotovo u Beogradu.

F. M.

BORAVAK SOVJETSKIH ALPINISTA U JUGOSLAVIJI

Cetnaest alpinista, članova društva »Spartak« iz Uzbekske, boravilo je u Jugoslaviji u uvratnom posjetu od 14. kolovoza do 2. rujnja. U Zagrebu su sovjetske alpiniste dočekali članovi AO PDS »Velebit« i »Željezničar« na čelu sa predsjednikom KA PSH ing. Vladimirovom Mesarićem. Zagnepčani su ponudili goste sendvičima i voćnim sokovima, dok su gosti darovali svim prisutnima značke društva »Spartak«. Sovjetski su alpinisti boravili desetak dana u Sloveniji, a tijedan dana u Hrvatskoj. Za vrijeme boravka u dolini Vrata pridružili su im se na nekoliko dana i alpinisti »Željezničar« iz Zagreba. Alpinisti dalekog Uzbekske penjali su u Sjevernoj triglavskoj stijeni nekoliko smjerova i obišli poznatja turistička mjesta u okolicu. Boravak na moru organizirali su planinari Hrvatske u Jablanici. Sovjetski su alpinisti bili smješteni u planinarskom domu »Miroslav Hirtz«, a dvojica su obišla i Zavižan. U nedjelju 1. rujna upriličen je sastanak u prostorijama Planinarskog saveza Hrvatske, gdje je goste iz Sovjetskog Saveza pozdravio predsjednik PSJ i PSH Božo Škerl, te predsjednik Komisije za alpinizam PSH ing. Vladimir Mesarić. Ujedno su izmijenjeni pokloni. Poslije sastanka domaćini i gosti pošli su na večer. Drugog dana ispratili smo na daleki put (6 dana puta) tri alpinističke i jedanaest alpinista koji su u ovo kratko vrijeme stekli među nama mnogo prijatelja. Nadamo se da će ovakve razmjene alpinista Sovjetskog Saveza i Jugoslavije biti od obostrane koristi.

F. M.

EKSPEDICIJA NA AHAGGAR (HOGGAR)

Gore sjeverne Afrike već su odavna poznate jugoslavenskim planinari, ali su stijene najčešće pustinje na svijetu, Sahare, zbog teškog pristupa ostale do ove godine neobičene. Iako je Sahara beskrajna pustinja, ona nije ravna, nego se na njenoj sredini uzdiže gorje Ahaggar (Hoggar 3005m) koje zauzima približno toliku površinu kao cijela Jugoslavija. Članovi Akademskog planinarskog društva iz Ljubljane odučili su da posjeti i obiđu te daleke planine. Od PZS kupili su kombi, preuređili ga i uz pomoć mnogih tvornica i ustanova, krenuli njih osmorica. 27.12.1973. na put, da bi se vratili u Ljubljano 22. 1. 1974. Kombijem su putovali do Napulja gdje su se ukrcali na trajekt. Iskrcali su se u Tunisu i nastavili vožnju kombijem. U Tamanrasset su stigli 7. 1. i postavili logor u njegovoj okolini. Zbog prekratkog raspolaživog vremena nisu mogli obići vrhove udaljenije od ceste, koji su zacijelo također veoma zanimljivi i još neispitani. Ukupno su ispunjali 7 prvenstvenih smjerova, dok su dva teža ponovili.

Onima, koje zanimaju ta ekspedicija, skrećemo pažnju da je podroban izvještaj, uz druge članke, tiskan u Planinskom vestniku br. 7/1974.

F. M.

NOVI ALPINISTI U HRVATSKOJ

Na sastanku Komisije za alpinizam Planinarskog saveza Hrvatske održanom 14. 5. 1974. jednoglasno je zaključeno da se Zoranu Kralju, članu AO PD »Željezničar« — Zagreb, a na prijedlog njegovog AO, dodijeli naslov alpiniste.

Istog je dana prihvaten prijedlog Dragutina Belačića da se u povodu 100-te obljetnice planinarstva u Hrvatskoj počasni naslov alpiniste dodijeli Božidar Škerlu i dru Zeljku Poljaku.

F. M.

ODGOĐENA KADROVSKA EKSPEDICIJA „HINDUKUS 75“

Postoji više uzroka zbog kojih se realizacija te ekspedicije odgada za pogodnije vrijeme. Jedan od najvažnijih razloga je malo prijavljenih kandidata na raspis KKA i KOTG. Nešta planinarska društva namjeravaju organizirati samostalne ekspedicije u Hindukuš tijekom 1975. i 1976. godine, pa je zaključeno da se naši alpinisti više posveti penjanju u našim planinama. Da ipak ne bi posve propala jedna vrijedna ideja o radu s naprednim mladim alpinistima, Koordinaciona komisija za alpinizam PSJ i Komisija za odprave u tuju gorstvu PZS pokušat će organizirati tijekom sljedeće godine ekspediciju ili na Pamir ili na Kavkaz.

F. M.

**TESKA NESREĆA SOVJETSKIH
ALPINISTKINJA U PAMIRU**

Osam sovjetskih alpinistkinja smrznulo se 6. kolovoza na visini od oko 7000 m nakon uspjelog osvajanja vrha Lenjina (7134 m) u Pamiru, trećeg vrha po visini u Sovjetskom savezu. Grupa od osam djevojaka, već iskusnih alpinistkinja, bez većih teškoća uspjela je 5. kolovoza osvojiti vrh, ali se u noći iz tog vremena naglo pogoršalo. Na visini od 6950 metara uspjele su postaviti logor i tu su zanočile, očekujući da se smiri uraganski vjetar. Vjetar je medutim bivao sve snažniji i u dva sata bukvaleno je raznio njihov šator, noseći sa sobom planinarsku opremu, zahtine hrane i toplo odjeće. Tako nezastićene alpinistkinje su dočekale i »bijelu smrt«. Pokušaji da se spasu nisu urođili plodom: tri međunarodne spasavalačke ekipe — sovjetskih, japanskih i američkih planinara — nisu mogle doći do djevojaka jer je vidljivost bila ravnina nula, a snažan vjetar je onemogućavao kretanje.

Do sada je vrh Lenjina osvojilo oko 1500 alpinista, među kojima i 100 žena. Registrirane su samo dvije smrtnе nesreće — jedna 1936. i jedna 1969. godine. Nakon nesreće četvorice naših penjača dvadeset dana prije toga, ovo je druga velika ovođenijska nesreća u planinama Sovjetskog saveza.

**JUGOSLAVENSKI ALPINISTI OSVOJILI
KANGBAČEN**

Dana 3. listopada objavilo je ministarstvo vanjskih poslova kraljevine Nepal da su članovi Jugoslavenske himalajske ekspedicije Stane Belak, Roman Robas i Peter Šćetinin osvojili u srijedu 25. rujna himalajski vrh Kangbačen visok 7902 metara.

O HRVATSKOJ EKSPEDICIJI U ANDE

Kao što je našim čitaocima već poznato, među jubilarnim akcijama u čast stote obljetnice osnutka HPD-a, PSH priprema ekspediciju u Ande. Iako je smrtna nesreća u Kavkazu pokosila upravo četvoricu kandidata za ekspediciju, ona ne dolazi zbog toga u pitanje. Za članove ekspedicije odredeni su Boris Aleraj, Velimir Barišić, Vedran Buban, Marijan Čepelak, Goran Gabrić, Mario Ivanović, Jerko Kirigin, Vladimir Mesarić, Branislav Šeparović i Boris Vrbek (među njima dvojica su rezervna). Voda ekspedicije je Jerko Kirigin. Glavnina prtljage otpremljena je 15. listopada brodom u Buenos Aires, dok će alpinisti putovati avionom 6. siječnja 1975. Budući da finansijska sredstva još uvijek nisu u cijelosti osigurana, ekspediciski odbor molí sve planinare da mu pomognu prinosom od 20 dinara. Svakome tko uplati taj iznos čekom na račun PSH broj 30102-678-5535 ekspedicija će u znak zahvalnosti poslati iz Anda razglednicu s potpisom penjača i Žigom ekspedicije. Zato ne zaboravite na čeku označiti čitko svoju adresu, a na poledini svrhu: »Za ekspediciju.«

Orijentacisti

**POHOD PLANINARA »BRATSTVO
I JEDINSTVO — OZREN 74«**

Dana 23. 8. 1941. godine, u selu Jošava, na padinama Ozrena, formirana je prva veća operativna jedinica NOP-a, Ozrenski partizanski odred. Taj dan stanovništvo opština Doboja, Gračanice i Maglaja tradicionalno proslavlja kao dan ustanka ovog kraja. Tako je bilo i ove godine, možda i nešto svečanije nego ranijih godina. Ove godine su se u proslavu 33. godine ustanika u ovom kraju uključili i planinari Doboja, okupljeni u svom društvu »Lukijana Radojičić«. Na inicijativu PD »Lukijana Radojičić«, a uz svesrdnu pomoć opštinskih skupština — slavljenika i nekih radnih organizacija, organizovan je planinarski marš tragom Ozrenskog partizanskog odreda pod nazivom Pohod »Bratstvo i jedinstvo OZREN 74«. U pohodu su sudjelovali planinari Doboja, Zenice, Čuprije, Sarajevo, Prijedora, Celja, Travniku i Tuzle, izviđači Maglaja, Gračanice i Doboja. Sa zbornom mjestu, ispred dačkog doma u Doboju, krenuli su izjutra 22. augusta preko sela Jošava do željezničke stanice Bosansko Suhopolje, odakle se prebacili vozom do stanice Lužanjak. Iz Lužanjaka kolona se zaputila prema manastiru na Kaluderici u srcu Ozrena, a potom ka Kraljici, jednom od vrhova Ozrena, ispod kojega se nalazi planinarska kuća. To je ujedno bio cilj prvog dana pohoda. Zagrijane prostorije i topla hrana čine, da proklišti planinari ne gube dobro raspoloženje. Teško je bilo rasprjevane marševce »potjerati na spavanje. Spavalo se i u domu i napolu, jer učesnika nije baš ni malo, nešto više od devedeset. Izjutra 24. augusta bili su izleti na vrhove Ozrena, da bi se poslije ručka krenulo prema selu Brezici, gdje je drugi konak pohoda. Tu nas već dočekuje rasplamsana logorska vatra i drug Ignat Radojičić, bivši komandant jedne od četa Ozrenskog partizanskog odreda Drugarski razgovori i pjesma traju do duboko u noć, iako svi znaju da izjutra treba rano ustati.

Izjutra, već u 4 sata, svi su ipak na nogama, kolona je formirana i kreće se ka krajnjem cilju pohoda, Preslici na Ozrenu, gdje će biti narodni zbor. Nakon pet i pol sati marširanja, u bespriječnom poretku ulazi kolona pohoda na zborište i zauzima počasno mjesto oko spomenika. Osim predstavnika triju opština — slavljenica, prisutni su Todor Vučasinović, jedan od organizatora ustanika ovog kraja, i Roza Papo, liječnik partizana Ozrena i Trebave, prva žena general naše Armije. Drug Vučasinović hvalio je planinarske entuzijaste Doboja, koji su od starih željezničkih vagona ukomponovali u Šumarak Preslice lijepe dom. Srdačan pozdrav — oproštaj od gostiju, a potom zajednički ručak svih učesnika pohoda, označili su kraj pohoda.

Mirsad Đulbić Zenica

**NATJEĆANJE PLANINARSKIH
DRUŠTAVA ZENICE**

Regionalni savjet pl. društava Zenice održao je 8. 9. 1974. na terenima Pepeleara kod Zenice orijentacijsko natjecanje. Zborno mjesto bio je planinarski dom PD »Tvrtkovac«. Stazu i kontrolne točke vrlo dobro je postavio načelnik stanice GSS u Zenici, Salih Gafić, koji je ujedno organizirao i službu GSS-a. Unatoč gustoj magli natjecanje je prošlo u najboljem redu. Plasman ekipa bio je: Željezara II, Tvrtkovac, Željezara I, Tajan II i Tajan I. Predstavnik regionalnog savjeta, ing. Jure Sapina, predao je nagrade trijma prvoplaširanim ekipama, nakon čega se pošlo na zajednički ručak. Važno je naglasiti visoku discipliniranost i drugarstvo ekipa, tako da uopće nije bilo već tradicionalnih napetosti prilikom sličnih natjecanja.

Mirsad Đulbić, Zenica

Vijesti

MILIJUN PLANINARA GODIŠNJE U PLANINAMA SLOVENIJE

Iz godine u godinu planine Slovenije posjećuje sve više planinara. Prošle godine pohodilo je slovenske planinarske domove 966.787 posjetilaca, među njima 44.764 iz inozemstva. Od 88.700 gostiju koliko ih je bilo 1947., njihov broj je dakle narastao gotovo do milijuna. Najposjećenije je područje Triglava i nije rijetkost da u domu na Kredarici preko vikenda prenoći i više od 400 planinara, premda dom ima samo 124 ležaja. Danas u Sloveniji postoji 125 planinarskih društava s 80.497 članova. Prema tome znatno više od pola svih organiziranih planinara u Jugoslaviji jesu Slovenci (u SR Hrvatskoj ih je oko 19.000).

OBNOVljeno PLANINARSKO DRUŠTVO U MAKARSKOJ

Nakon desetogodišnje stagnacije organizirane planinarske aktivnosti u Makarskoj, održana je 25. travnja osnivačka skupština novog planinarskog društva, koje je preuzeo ime nekadašnjeg »Biokovas«. Inicijativu za obnovu planinarskog rada dao je Drago Šefer, koji se prije nekoliko godina dospio u Makarsku iz Sarajeva. Skupština je među ostalim razmatrala i pitanje planinarskog doma na Biokovu, koji je sagraden 1934., ali je nakon zamiranja planinarskog rada prepusten ugostiteljstvu. Za predsjednika društva izabran je Lovre Kovacević.

POSJET PD »ŽELJEZNIČAR« PLANINAMA SLOVENIJE

Grupa od 90 članova zagrebačkog PD »Željezničar« organizirala je 15. i 16. lipnja u čast 100. obljetnice hrvatskog planinarstva dvodnevni pohod u planine Slovenije i tom prilikom posjetila Škofju Loku, Lubnik, Ratitovec, Kranj, Krvavec, Lesce, Bled, Begunjščicu, Jesenice, Golicu, Pristavu, Valvazorjev dom, Kranjsku Goru, Vršič, Mojstranu, Urbanovo špicu, Staničevu koču, te Bledsko i Bohinjsko jezero. Vrijedno je spomenuti da se među posjetiocima nalazio i 78-godišnji Pero Armanini, koji je unatoč visokoj dobi obišao vrh Kravaca.

Josip Sakoman

GRUPA ZADARSKIH PLANINARA NA TRIGLAVU

Od 1. do 5. rujna grupa zadarskih planinara izvršila je uspon na Triglav u čast 30-godišnjice oslobođenja Zadra. U grupi se nalazila i 9-godišnja Lorena Šušak. Ona je bez iščje pomoći savladavala sve teškoće napornog puta preko Triglava. Nema sumnje da je Lorena prva Zadranka koja je u toj dobi izvršila uspon na najveći vrh naše zemlje. Mala Lorena nam je rekla da je na Triglav išla za nagradu za odličan uspjeh u školi. Malo neobična, ali korisna nagrada.

MALI PODVIG JEDNOG ZADARSKOG PLANINARA

Tijekom mjeseca kolovoza zadarski planinar Slavko Tomerlin »Tatek« — član Planinarskog društva »Paklenica« izvršio je uspon na Monte Rosu i još tri vrha preko četiri tisuće metara u Švicarskoj, a potom i na Mont Blanc u Francuskoj, što svakako predstavlja mali podvig tog našeg vrhnog planinara.

D. P.

SUSRET PLANINARA SLAVONIJE NA PSUNJU

U okviru proslave naše 100-godišnjice Planinarski odbor Slavonije organizirao je u nedjelju 8. rujna 1974. susret slavonskih planinarskih društava na mjestu zvanom Ivanovac u Psunjku. Domaćin ovogodišnjeg susreta bilo je PD »Psunj« iz Pakracu i PD »Strmac« iz Nove Gradiške.

Cilj je i ovog susreta (sleta), dvanaestog po redu, bio kao i ranijih godina da se planinari masovno okupe na jednoj od svojih slavonskih gora i njenih vrhova, da upoznaju ljepote naših planina, njihova historijska mjesta iz starije i nove prošlosti, a napose da se planinari i planinarska društva zblje i sprijatelje.

Ivanovac (380 m) je turističko-rekreativni centar u planini Psunj, povezan cestom od Okučana, a leži u romantičnoj dolini u kojoj se sastaju tri potoka: Gornja, Srednja i Donja Rašaška. Tu se nalazi Dječje ljetovalište »Nada Dragoslavljević«, zatim zgrada šumarije i motel »Ivanovac«.

Ovdje u travnatoj dolini, obasjanoj suncem, na lijepo uređenom zbornom mjestu, kraj šatora domaćina i izložbe fotografija PD »Psunj«, sakupilo se ujutro oko 200 članova i omladine planinarskih društava: Papuk iz Virovitice, Petrov vrh iz Daruvara, Psunj iz Pakracu, Strmac iz Nove Gradiške, Sokolovac iz Požege, Krndija iz Našica, Orahovica iz Orahovice, Jankovac i Zanatlija iz Osijeka i Dilj iz Slav. Broda. Susretu su prisutstvovali i članovi PD Matica iz Zagreba, Ravna gora iz Varaždina, Željezničar iz Sida i Bistra iz Skopja.

Nakon srađnog stiska ruke i upoznavanja te ponude i pozdravnog govora domaćina, predsjednik PD »Psunj« Branka Pruginića, kao i delegata Planinarskog saveza Hrvatske Željka Hlebeca, predsjednika POS-a Antuna Petkovića i tajnika PD »Bistrica« iz Skopja, krenula je kolona planinara dolinom potoka Rašaške do Partizanske bolnice i groblja gdje je položen vijenac palim borcima u NOB uz prigodan govor predstavnika SUBNOR-a pukovnika u m. Jovana Delibašića.

Nakon toga nastavljen je hod strminom gorske kose Oštrenjaka do Velike Poljane (710 m), mladi hitrije, stariji polaganije (bilo je i 70 i više godišnjaka), a najmladi ponegdje jašući na ramenima svojih očeva. Ovdje, na visinskom travnjaku kraj ruševina u ratu porušenog planinarskog doma Pokračana, drug Ruda Cišper, član PD Psunj, upoznao je prisutne s planinarskom povijesti ovoj mjestu i krajolikom planine Psunja.

Slijedio je zatim domjenak, pjesma i razgovor rasutih planinara planinskom livadom u sjeni krošnjača belogorice i četinara do poslijepodnevnih sati, do spusta na Ivanovac i potom svojim domovima uz bratski pozdrav: »Do videnja u planini!«

A. P.

PLANINARSKO SREDIŠTE JABUKA

Na polovini puta Pljevlja—Prijepolje, 13 kilometara istočno od Pljevlja, nalazi se visoravan Jabuka. Prema predajanju, ova površina na nadmorskoj visini od 1200 metara, služila je srednjovjekovnim vitezovima Sandalju Hranjcu i Hercegu Stjepanu za vitešku nadmetanja, strijeljanje kroz prsten jabukle, otuda naziv za Jabuku. Sa Jabuke se pruža izvanredan pogled na vijenac crnogorskih planinskih divova, dinarsku ljepotu vječito zelenu Ljubišnju, impresivni Durmitor sa Zabljakom, šaroliku Sinjajevinu i uviјek bijelu Bjelasicu. Jabuka je posebno interesantna zimi, jer je pogodna za sve vrste bijelog sporta, a uz to je bogata raznom divljači.

Na jednom od najlepših proplanaka, u blizini gdje je poginuo legendarni planinar heroj Boško Buha, podignut je spomen-dom, moderna građevina u planinskom stilu, sa 100 konformnih postelja, odličnom kuhinjom sa domaćim specijalitetima, izgrađen prilozima pionira Jugoslavije. Prema odluci jugoslavenskih pionira Jabuka treba da preraste u veliki rekreacijski centar pionira, koji će raspolažati sa svim sportskim terenima za natjecanje i zabavu. Nadajmo se da će im se ova zamisao i ostvariti.

M. Radović

PRIJATELJSTVO SARAJEVSKIH PLANINARA I METEOROLOGA

Baš smo mi u Sarajevu sretni s našim meteorologima. U ovo naše vrijeme, kad se svakome negdje žuri, kada su ljudi zbog toga i nervozni, pa doživljavamo razne neprigatnosti, djeluje kao pravo osvještenje ako u Sarajevu nazovete telefon 43-370. Svejedno je koji će se od dežurnih sinoptičara javiti, da li Čedo Orlović, ili Vera Pajević, Nikola Jankovi ili Vuko Žečević. Može to biti i neko od njihovih mlađih saradnika, ali svi oni kao da su učili istu školu ponašanja prema ljudima. Svi oni su prije svega ljubazni i ponašaju se kao da su se mnogo obradovali što ste ih nazvali i zapitali — kakvo vas vrijeme očekuje. I ne prave razliku između planinara i onih koji to još nisu. A ako ste još i planinar, pa ako vas interesira kakvo će biti vrijeme na Prešnjem ili Čvrsnici, na Bjelašnicama ili Treskavici, onda će vam Čedo Orlović ili njegov drug veoma iscrpno opisati vremensku situaciju i usput dati savjet da li da idete ili da izlet odgodite. Na kraju će vam svaki od njih, za svaku sigurnost, preporučiti da ih još jednom nazovete, kad dobiju nove podatke.

A Milorad Šupić, njihov kolega i dugogodišnji dežurni meteorolog na surovoj Bjelašnici (2.067 m), priča je za sebe. Ako vas put ili nevrijeme navede u zgradu opservatorija, a to je u gotovo svu godišnju dobu ovde moguće, iznenadit će vas prije svega prijateljski susret i stisak ruke. I niste se još od ugodnog iznenadenja ni snašli, već vas Milorad ili opet neki od njegovih mlađih saradnika iz »druge smjene« zapita, želite li čaj ili kafu. I dok se vi kraj njegove topke pećice niste ni presvukli, već je kraj vas domaćin s pićem. Bez mnogo riječi ovi vam se predstavio i pomogao vam. Ako vas je mnogo, onda će vam Milorad naložiti vatru u velikoj prostoriji, a ako ste, kako to obično biva, manja grupa, onda je već sve za vas pripremljeno kao da je Milorad baš vas i to danas očekivao. Ponudit će vam čak i svoj krevet, jer — on može prileći na sečiji dežurnog, pošto se svakako mora po noći dizati da se javi Butmiru.

I još nešto možete na Bjelašničkom opservatoriju ugodno doživjeti. Ako mislite da će se zbog nevremena vaši, koji su ostali u Sarajevu, zabrinuti kako ste stigli, slobodno zamolite dežurnog meteorologa da prilikom prvog radio-javljanja preko butmirskog sinoptičara obavijesti porodicu da ste sretno stigli. I neće proći mnogo vremena a iz Butmira će stići poruka koju vam šalju vaši najbliži. I budite sigurni, uz tu poruku stići će i pozdravi i lijepe želje od Čede Orlovića ili nekog od njegovih drugova.

Ivica Bodnaruk

PRIMJER ZA OSUDU

Iako u planinarstvu nema onoliko negativnih pojava kao u natjecateljskim granama fizičke kulture, i u našoj organizaciji ima drača. O tome svjedoči nemili događaj što se zbio 15. rujna pod Samarskim stijenama u Gorskom kotaru. Grupa od šest zagrebačkih planinara planirano je uništila markaciju od Begove staze do Ratkovog skloništa u Samarskim stijenama što ga je prije dvadesetak godina sagradilo PD Sveučilišta »Velebit« iz Zagreba od materijala nekadašnje partizanske bolnice. To su učinili na očigled skupine riječkih planinara koji su markaciju obnovili nekoliko dana prije toga. Ne samo da su ogullili markacije s drveća, nego su ih strugali s kamena i premazivali bojom, očito sa sebičnom namjerom da se objektom ne bi mogli koristiti drugi izletnici nego da ostane za upotrebu privilegiranom krugu određenih osoba. U svojoj namjeri išli su čak tako daleko da su na cesti postavili označke u krvnom smjeru. A sve se to događalo istodobno dok su vrijedni članovi PD »Rade Končar« iz Zagreba na nedalekim Bijelim stijenama gradili uz svoju kuću otvoreno planinarsko sklonište za one planinare koji bi stigli na Bijele stijene kad u kući nema dežurstva. Primjer altruirizma u isto doba kad i primjer ružne sebičnosti.

Dr. Z. Poljak

TISUĆU OBILAZNIKA NA »PARTIZANSKOM PUTU« PO MEDVEDNICI

Poslje »Samoborskog kružnog puta« i »Planinarskog puta Medvednicom« — »Partizanski put po Medvednici« je treća »transverzala« u SR Hrvatskoj na kojoj je zabilježeno preko tisuću obilaznika. Ovaj put po sjevernim padinama Medvednice otvoren je 6. studenog 1966., a istovetan je s putovima kojima su se kretale jedinice Zagrebačkog partizanskog odreda za vrijeme rata.

Zeljezničarska planinarska društva iz cijele Jugoslavije upriličuju svake godine susrete omladinskih sekacija. Budući da se ove godine slavi stota obljetnica osnivanja Hrvatskog planinarskog društva, odlučeno je i da se susret Zeljezničara održi na teritoriju SR Hrvatske. Tako je Omadinska sekacija PD »Zeljezničar« iz Zagreba organizirala pohod po »Partizanskom putu« pod pokroviteljstvom predsjednika PSJ i PSH Božidara Škerla. Pohod je počeo 25. svibnja u Gornjoj Stubici kod spomenika Matiji Gupcu uz prisutnost predstavnika društvenih i političkih organizacija ovog dijela Hrvatskog zagorja Stotinu sudionika ovog marša, omladinaca Zeljezničara iz Zagreba, Sarajeva, Skoplja, Šida i Vršca, prošli su tog dana dio puta do planinarskog doma »Runolist« gdje su prenoćili. Idućeg dana nastavili su putem preko Sljemena i Oštice do Gornje Bistre gdje su sudionici podijeljene značke. Izdana je i spomen omotnica sa prigodnim poštanskim ţigom u pošti Gornje Stubice uz odobrenje Zajednice jugoslavenskih PTT u Beogradu.

»Partizanskim putem« dosad je prošlo 1010 obilaznika iz 47 planinarskih društava iz cijele Jugoslavije, osim SR Crne Gore, i 3 društva iz inozemstva. Najviše značaka ponijeli su članovi PD »Zeljezničar« iz Zagreba (235), zatim PD »Zanatlija« (224), Zagreb — Matica (121) itd.

Upovnji odbor Omladinske sekcije PD »Zeljezničar« donio je odluku da počasnu značku sa brojem 1000 dobije Krešimir Ormanec koji je bio organizator i voda puta ove velike planinarske manifestacije.

Eduard Pavšić

»IMATE TARU, ČUVAJTE JE!«

Malo koje područje u Evropi posjeduje raznovrsniju i atraktivniju prirodu od Crne gore. Priroda je bila toliko darežljiva prema nama, da se neki svjetski stručnjaci ne ustručavaju da kažu kako bi cijelu Crnu Goru trebalo proglašiti za nacionalni park. U njenom prirodnom mozaiku posebno mjesto imaju tipski izraženi kanjoni Tare, Pive, Morače i Čijevne. Svi jugoslavenski prirodnici koji su do sada posjetili kanjon Tare, smatraju ga izuzetnim draguljom, koji treba posebno zaštititi.

Prije godinu dana kanjon Tare i Durmitorski region posjetio je poznati biolog, predstavnik Ujedinjenih nacija, dr. Singer. Faschiniran ljeputom kanjona i Durmitora izjavio je: »Imao sam prilike da vidim mnoge svjetske rijeke i kanjone i da u njima vidim divne prirodne ljepote, ali ništa slično, ništa više očaravajuće nijesam vidio.« Sačinavši tom prilikom da će ova divna rijeka za godinu dana umrijeti od otpadnih voda rudnika olova i cinka »Brskovo« iz Mojkovca, on je rekao: »Sačuvajte i strogo zaštitite ovo blago!«

M. Radović

— Izašao iz tiska Planinski vodnik Julijске Alpe, Narudžbe: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvoržakova 9. Cijena 90 din.

— Zimovanje u poljskim Tatrama 15. I-5. III. 1974. u trajanju 6-13 dana (1900-1990 dinara, B kategorija). Prijave: SPOJS, Niš, Braće Tašković 75.

— Idući broj izlazi bez zakašnjenja, početkom XII mjeseca, s obiljnijim sadržajem.

— Sljedi nastavak jubilarnog priloga. U ovom broju: »Hrvatsko planinarstvo danas.«

Hrvatsko planinarstvo danas

Napisao dr Željko Poljak

OSNOVNE ZNAČAJKE POSLIJERATNOG RAZVOJA

Pod današnjim planinarstvom podrazumijevamo razdoblje od Druge zemaljske konferencije Fiskulturalnog saveza Jugoslavije (FISAJ), održane 16. travnja 1948., pa do danas. Toga je dana zaključkom FISAJ-a omogućeno planinarama, kao i pripadnicima drugih grana fizičke kulture, da se samostalno udružuju u vlastite društvene organizacije. Prije te Konferencije, u doba centraliziranog društveno-političkog upravljanja, planinari u novoj Jugoslaviji mogli su se okupljati samo u sekcijama tzv. fiskulturalnih društava koja su obuhvaćala sve grane fizičke kulture. Takovo rješenje sputavalo je razvitak planinarstva jer ono po svom sadržaju i metodama rada ima vrlo malo dodirnih točaka s drugim granama fizičke kulture, većinom natjecateljskim. Stjecanjem autonomije planinarstvo je prekinulo stagnaciju i vegetiranje po sekcijama i počelo s naglim procvatom. Pokazalo se da niti četiri ratne godine, niti tri godine skučenosti u šarolikim fiskulturalnim društvima nije moglo ugasiti dugogodišnju pozitivnu tradiciju. Treba ipak zabilježiti da su neke sekcije i u takvim prilikama prilično uspješno djelovale, npr. u Zagrebu u FD Dijamnu (pod vodstvom Petra Lučića Rokija), Lokomotivi (Velimir Neferović), Jedinstvu (Tomislav Šicel) itd.

U novim društvenim uvjetima, što ih je donijela revolucija, mnogi su elementi veoma pogodovali razvitku planinarskih organizacija. Bilo je to doba kad se amaterska društvena djelatnost neobično cijenila i poticala svim mogućim sredstvima i raznim beneficijama. Već koncem 1948. godine bilo je u Hrvatskoj 11 društava s 4000 članova i 18 kuća (od toga 5 u izgradnji, a 8 predviđenih za obnovu), a u 1949. godini 18 društava sa 17400 članova. Samo PD Zagreb imalo je već 1949. godine 12342 člana, dakle mnogo više nego predratni HPD zajedno sa svim podružnicama u godini svog zenita (7875 članova 1938. godine). Za razliku od predratnog razdoblja, u kojem su se planinari većinom okupljali na nacionalnoj osnovi (Hrvatsko planinarsko društvo, Srpsko planinarsko društvo, Slovensko planinsko društvo) i formirali snažne centralizirane organizacije s brojnim podružnicama izvan središnjice, sada su po jedinstvenoj jugoslavenskoj shemi osnivana formalno samostalna društva. Ipak, prvih nekoliko godina, u doba centralističkog načina upravljanja zemljom, društva stvarno nisu imala mnogo samostalnosti nego su bila vrlo usko vezana uz saveze, osobito što se tiče raspodjele sredstava za obnovu planinarskih kuća. Osim toga, u početku je vrijedilo kao pravilo: »u svakom mjestu samo jedno društvo«, što je ubrzo postalo kočnicom za dalji razvitak. Godine 1950. taj teritorijalni princip je prevladan i pobijedilo je shvaćanje da se u jednom mjestu može osnovati i nekoliko društva. Društva su osnivana pri većim radnim kolektivima, školama, prema stručnim djelatnostima itd. Tako ih je do konca 1951. samo u Zagrebu osnovano već desetak (u Hrvatskoj 59).

Iako je to bilo još uvijek doba poslijeratnog siromaštva, planinarstvu je pogodovalo nekoliko snažnih faktora. Uz spomenuti kult amaterskog društvenog dobrovoljnog rada, valja istaknuti velik popust na željeznici prilikom grupnih putovanja (75%), tada praktički jedinom prevoznom sredstvu, što je uvjetovalo neobičan procvat tzv. masovnih izleta. Uz tadašnji entuzijazam, koji je u naše komercijalizirano doba gotovo nezamisлив, i uz velika novčana sredstva što ih je državna uprava sta-

SKUPŠTINE I PLENUMI PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Osnivačka skupština	20. VI 1948	Zagreb
Savjetovanje PSH	24—25. XI 1948	Sljeme
I. glavna skupština	27. XI 1949	Zagreb
Plenum	22—23. X 1950	Sljeme
Plenum	24—25. III 1951	Sljeme
II. godišnja skupština	6—7. IV 1952	Sljeme
Plenum	8. III 1953	Sljeme
III. redovna skupština	27—28. III 1954	Platak
Plenum	16—17. X 1955	Sljeme
IV. redovna skupština	4—5. XI 1956	Sljeme
Izvanredna skupština	27—30. VII 1957	Stirovac
V. redovna skupština	26—27. X 1958	Velika
Plenum	7—8. XI 1959	Sljeme
VI. redovna skupština	18—19. XI 1961	Sljeme
Izvanredna skupština	28. VII 1962	Jasenak
VII. redovna skupština	29. V 1965	Delnice
Izvanredna skupština	9. I 1966	Zagreb
VIII. redovna skupština	10. XII 1967	Zagreb
Sjednica Glavnog odbora	25. III 1969	Zagreb
IX. redovna skupština	25. IV 1971	Zagreb
Sjednica Glavnog odbora	22. XII 1973	Zagreb

vila na raspolaganje, ubrzo su obnovljeni gotovo svi planinarski objekti postradali u ratu. Zanimljiva značajka planinarstva u tom razdoblju, uvjetovana općim prilikama društveno-političkog života, bila je sklonost akcijama manifestacijskog karaktera: povorke od stotina planinara u prvosvibanjskim paradama, partizanski marševi po nekadašnjim bojištima, prenos štafetne palice preko planinskih vrhova prigodom rođendana predsjednika vlade, sastanci u obliku mitinga itd.

Centralistička struktura planinarske organizacije, u obliku piramide s Planinarskim savezom Jugoslavije na vrhu, počela se mijenjala nakon promjene Statuta PSJ na skupštini 1955. godine. Dotle su čak i novčana sredstva za izgradnju planinarskih objekata odobravana iz sredstava centralne državne administracije i distribuirana preko PSJ. Otada počinju sve veće značenje dobivati republički savezi, što traje sve do uvođenja novog komunalnog sistema koji je znatna prava, a s time jedno i odgovornosti, prenio na manje teritorijalne jedinice. Novim statutom PSH, što ga je donijela skupština 1962, pokušalo se organizaciju decentralizirati osnivanjem općinskih i kotarskih planinarskih odbora, ali bez većeg uspjeha. Tek je ponovna promjena statuta na skupštini 1965, koja je umjesto političko-teritorijalne podjele dala prednost regionalnoj, uspjela učvrstiti razvoj u smjeru decentralizacije. To su uvjetovali društveno-ekonomski faktori što ih je donijela privredna reforma sa svojim restrikcijama. Treba reći da privredna reforma nije pogodovala društvenim aktivnostima. S jedne strane reducirane su dotacije i beneficije. Tako je npr. ukidanje velikog popusta na željeznici prilikom planinarskih izleta zadalo težak udarac glavnoj djelatnosti planinarskih društava, a princip rentabilnosti u privredi svojim utjecajem na životne navike ljudi i na politiku investicija odrazio se u stagnaciji amaterskog društvenog rada i izgradnje planinarskih objekata u planini.

U novom razdoblju, posljednjih desetak godina, može se zapaziti jedna važna pozitivna značajka. Masovnost društava i društvenih akcija ustupila je mjesto kvaliteti. Zahvaljujući solidnim osnovama i afirmaciji planinarstva u javnosti i širim slojevima, a riješena balasta masovnosti, planinarska se organizacija mogla bolje posvetiti razvitku specijaliziranih djelatnosti i izobrazbi svojih kadrova. Tako su npr. planinarska speleologija, alpinistika i gorska služba spasavanja postigle visoku stručnu razinu, a uz to je planinarska organizacija primila pod svoje okrilje orijentacijski sport, koji je svojom atraktivnošću stekao priličnu popularnost, i dala mu planinarska obilježja.

U najnovijem razdoblju, koje počinje sa skupštinom PSJ 1968. godine i tada donesenim novim statutom, a pogotovo u posljednje doba s ustavnim učvršćenjem samoupravljanja, još više dolazi do izražaja decentralizacija u planinarskoj organizaciji, s osobitim odrazom na financiranje djelatnosti. Težiste se postavlja na

SLETOVI PLANINARA JUGOSLAVIJE

I.?	
II.?	
III. Fužine — Platak	25—27. VII 1954.
IV. Tjentište	26—27. V 1955.
V. Prokletije	4—8. VII 1957.
VI. Sutjeska	2—6. VII 1958.
VII. Užice	1961.
VIII. Zavijačan	4. VII 1964.
IX. Logarska dolina	3—4. VIII 1968.
X. Kopaonik	3—5. VII 1971.
XI. Kozara	27. VI 1972.
XII. Platak	4—6. VII 1974.

**Dr Miljenko Rendulić, potpredsjednik PSH,
proglašava otvorene sletne na Štirovcu u ju-
žnom Velebitu 27. srpnja 1957. godine**

osnovne organizacije, tj. planinarska društva, a nekadašnji forumi (PSJ, republički savezi, pa i regionalne organizacije) gube na svom nekadašnjem značenju. To se bez sumnje pozitivno odražava u brojčano i stručno jakim društvima, ponajviše u većim mjestima koja imaju mogućnosti i snagu za samostalan nastavak stručnoga rada, organiziranja škola, tečajeva, pa čak i ekspedicija, no većina društava, onih manjih i kadrom siromašnijih, osjeća nedostatak oslonca što su ih pružali savezi. Tako se npr. nakon gašenja nekadašnjih centraliziranih fondova društva moraju oslanjati na vlastite snage i izvore u izgradnji planinarskih kuća — a one su, kao što je poznato, gotovo beziznimno nerentabilne, pa dolazi do absurdne situacije, da oslabljeni Savez mora da preuzme na sebe teret nerentabilnih i napuštenih domova. Tako sada PSH ima na brizi desetak planinarskih objekata, i to upravo onih najnerentabilnijih, pa na njima iscrpljuje snage i ona minimalna sredstva koja bi morao koristiti za financiranje statutom određenih zadataka, u prvom redu za izobrazbu kadrova i razvijanje specijaliziranih djelatnosti.

Za današnje planinarstvo u SR Hrvatskoj značajno je i planinarsko djelovanje izvan organizacija. Zahvaljujući sve višem životnom standardu, motorizaciji i razvitku prometa, većini građana moguće je pohadati planine bez oslonca na planinarsku organizaciju. Popust na noćenju u domovima, praktički jedina povlastica, nije dostatan razlog za učlanjivanje u društvo. Uz to nov način života, sve više orijentiran u kuću, uz televizor i kućne udobnosti, udaljava ljude od svakog društvenog amaterskog rada, pa tako i planinarskog. Mjerilo snage naše organizacije u današnje komercijalizirano vrijeme ni ne treba da bude broj prodanih članskih markica, niti masovnost, nego društveni ugled i značenje u sredini u kojoj živimo. Upravo danas, kad slavimo stoljetno djelovanje i nastojanje da prirodu približimo čovjeku, punu afirmaciju našim idejama daje razvitak svjetskog pokreta za zaštitu prirodne okoline čovjeka. Naše je planinarstvo još uvijek suvremeno i nije prestalo biti protagonistom pozitivnoga. Pokazalo se da ga vrijeme nije pregazio i da su njegove ideje danas aktuelnije nego ikada prije.

PLANINARSKI SAVEZ HRVATSKE

Osnivačka skupština PSH održana je 20. lipnja 1948. u Zagrebu, svega dva mjeseca nakon Druge zemaljske konferencije FISAJ-a koja je ozakonila autonomiju stručnih sportskih organizacija. Za razliku od predratnog HPD-a i njegove središnjice, u koju se mogao upisati svaki pojedinac, PSH je konstituiran kao udruženje planinarskih društava i takav je karakter zadržao sve do danas. U početku je to bila prilično centralistički složena organizacija, i sama ovisna o centru, tj. Planinarskom savezu Jugoslavije u Beogradu. Višekratnim izmjenama statuta PSJ i svoga vlastitoga, ona je u toku četvrt stoljeća postepeno promjenila svoj karakter i danas je njena uloga manje operativna, a više savjetodavna, kao okvir za dogovaranje i kao izvor inicijative, posebno za specijalizirane djelatnosti. Unatoč takovim promjenama njeni se organi nisu bitno mijenjali. To su skupština, upravni odbor i sekretarijat (od 1956. glavni odbor i izvršni odbor), stručne referade (od

PREDSJEDNICI, POTPREDSJEDNICI I TAJNICI PSH

	Predsjednik	Potpredsjednik	Tajnik
1948	Branimir Gušić	Joža Mesarić, Zlatko Majtin	Baršić Ivo
1949	Joža Mesarić (v. d.)	Mirko Prebeg (?), Zlatko Majtin	Slavo Brezovački
1950	Boško Ivanović	Mirko Prebeg, Zlatko Majtin	Slavo Brezovački, Joža Mesarić
1952	Marijan Laćan	Boško Ivanović, Dragutin Mlać	Tonka Žic Abrus
1953	Franjo Masnec	Dragutin Mlać	Tonka Žic Abrus
1954	Većeslav Holjevac	Dragutin Mlać i Milutin Pavlović	Tonka Žic Abrus
1956	Većeslav Holjevac	Tonka Žic Abrus, Miljenko Rendulić	Dragutin Mlać, Stjepan Brlečić
1958	Većeslav Holjevac	Tonka Žic Abrus, Miljenko Rendulić	Stjepan Brlečić i Josip Jambrošić
1961	Većeslav Holjevac	Dinko Podgornik, Branislav Čelap	Stjepan Brlečić
1965	Većeslav Holjevac	Božidar Škerl	Veljko Vinterštajger
1967	Božidar Škerl	Petar Lučić Roki	Nikola Aleksić
1971	Božidar Škerl	Željko Poljak	Nikola Aleksić

Društveni dom Planinarskog saveza Hrvatske u Zagrebu. Otvorenje 16. prosinca 1972. godine

Branimir Gušić, prvi predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske, poznati planinarski pisac i znanstvenik

Dragutin Mlać, potpredsjednik (1953—1956) i tajnik (1956—1958) Planinarskog saveza Hrvatske, zaslužan za posljera-tnu obnovu planinarskih kuća i domova

1954. komisije), nadzorni odbor, disciplinski sud (od 1962. sud časti). Administraciju Saveza vodio je plaćeni administrator koji je sve do 1959. imao prilično važnu ulogu. Otada pa do danas duša Saveza je izborni profesionalni tajnik (Stjepan Brlečić od 1959. do 1965, Velimir Vinterštajger do 1967. i Nikola Aleksić do danas). Na predsjedničkoj dužnosti najduže su bili Večeslav Holjevac (1954—1967) i Božidar Škerl (od 1967. do danas).

Glavni organ Saveza je skupština u koju delegiraju svoje predstavnike sva društva u Republici, a održava se u prosjeku svake 2—3 godine. Dosad je održano 9 redovnih skupština. Od IV skupštine nadalje pripremaju se materijali za zasjedanje u posebno uezemim svescima umnoženim šapirografom i oni danas predstavljaju dragocjene dokumente o našoj planinarskoj prošlosti. Između skupština organizirani su u vezi s aktuelnim problemima plenumi (poslije su to bile sjednice glavnog odbora). Po svom karakteru i funkciji to su neke vrste malih skupština. Izvršnom odboru (prije upravni odbor, zatim neko vrijeme sekretarijat) statutarni je zadatak provođenje skupštinskih odluka. Njegovi članovi rukovode kao predsjednici (prije referenti, zatim pročelnici) stručnim komisijama Saveza, na kojima je vrlo obiman i odgovoran zadatak, u prvom redu izobrazba kadrova. Glavni zadaci

NADZORNI ODBOR PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

1950. Dragutin Mlać, Pero Šafarik
1952. Engel, Pajalić, Miškulin
1953. Dragutin Kleščić, Dean Šlegl, Đuro Rački
1954. Franjo Masnec, Karlo Acman, Boris Kamaryt
1956. Karlo Acman, Franjo Masnec, Josip Ruhek
1958. Franjo Masnec, Karlo Acman, Josip Ruhek
1962. Franjo Masnec, Karlo Acman, Josip Ruhek
1967. Stjepan Brlečić, Branko Kiralj, Dragutin Mlać, Milan Henč, Ivan Štefanac
1971. Stjepan Brlečić, Karlo Acman, Drago Mihaljević, Zvonko Huzjak, Marko Ma-teček

Saveza prema statutu jesu da propagira razvijanje svestrane planinarske djelatnosti i daje poticaj za osnivanje novih društava, a to postiže populariziranjem ljepote planina putem predavanja, izložaba, planinarskim edicijama i raznim sredstvima propagande, zatim razvijanjem specijaliziranih djelatnosti (GSS, alpinizam, speleologija, orientacija, skijanje, vodiči, markacije itd.), brigom za izobrazbu kadrova, izgradnju i održavanje planinarskih kuća, planinarski muzej, zaštitu prirode, a osobito koordinacijom djelovanja planinarskih društava i nastojanjem za jedinstvenim stručnim, etičkim i ekonomskim kriterijima u cijelokupnom organiziranom planinarstvu Hrvatske.

Savez je nakon osnutka imao svoje prostorije najprije u Jurišićevoj ulici broj 3, gdje je bilo i posljednje sjedište HPD-a, zatim je kraće vrijeme bio u Ilici broj 21 (1950), a najduže, gotovo četvrt stoljeća u Gajevoj 2a, sve dok koncem 1971. nije nabavio vlastitu zgradu u Kozarčevu 22 i u njoj uredio društveni dom (otvoreno 16. prosinca 1972). U domu je osim poslovnicе Saveza, s prostorijom za tajnika, administraciju i knjigovodstvo, dvorana za sastanke, knjižnica, klubske prostorije, skladište edicija, spremište GSS-a, garaža. U gornjoj etaži, koja još nije uređena, predviđa se smještaj Planinarskog muzeja i arhiva.

Financiranje djelatnosti Saveza uglavnom je riješeno dotacijama, jer su redovni prihodi od članskih markica gotovo simbolični. Planinarska organizacija je u usporedbi s drugim granama fizičke kulture u nepovoljnem položaju jer ne može pridivati atraktivnih natjecanja koja donose prihode od ulaznica. U početku je djelatnost Saveza bila dotirana izravno iz republičkih sredstava, a nakon udruživanja u Savez za fizičku kulturu Hrvatske uglavnom preko te organizacije. Tako sada SFKH pokriva režijske troškove doma i osobne dohotke stalnih namještenika. Izgradnja planinarskih objekata u početku je bila financirana iz sredstava federacije (iz tzv. regresa, od sportskih kladionica, pa iz fondova za unapređenje masovne fizičke kulture), a poslije je to, u skladu s decentralizacijom, prešlo u nadležnost komuna. Djelatnost stručnih komisija također ne bi bila uspješna bez vanjskih izvora financiranja. Tako sada održavanje planinarskih objekata, kojima Savez izravno upravlja, finansijski pomaže SFKH, a od osobite je koristi suradnja s Armijom koja je zainteresirana za planinarske specijalizirane kadrove, pa finansijski pomaže njihovu izobrazbu (škole, tečajevi, logorovanja). Velike izvanredne akcije, kao što su slet, expedicija, proslava jubileja, zahtijevaju posebne izvore financiranja, a to su obično namjenske dotacije društveno-političkih organa. Troškovi izdavanja časopisa »Naše planine« većim se dijelom pokrivaju pretpлатom, a manjim dijelom iz dotacija Republičkog fonda za unapređivanje kulturnih djelatnosti i doprinosa od članarine.

STRUČNE KOMISIJE PLANINARSKOG SAVEZA HRVATSKE

Komisija za alpinizam osnovana je 1948. godine, u prvo vrijeme kao referada za alpinizam. Njena je djelatnost bila prilično obimna i odgovorna: koordinacija rada alpinističkih odsjeka (AO) u Hrvatskoj, poticaj za osnivanje novih AO-a, evidencija rada, kadrova i uspona, nabava specijalne opreme, školovanje alpinističkih i instruktorskih kadrova (alpinistički tečajevi, škole, logori, vježbe, ispit), organiziranje ekspedicijskih pohoda, izrada pravilnika o radu i sticanju naslova alpinist itd. Članovi odsjeka dijele se na redovne, pripravnike, podupirajuće i počasne. Za sticanje redovnog naslova »alpinist« prilično su strogi uvjeti: potreban je određeni pripravnički staž, određeni broj uspona (od toga 5 u ledu), te pohađanje zimskog

DISCIPLINSKI SUD I SUD ČASTI PSH

Disciplinski sud

1954	Milutin Pavlović, Dragutin Mlać, Dragutin Kleščić
1956	Tonka Žic Abrus, Miljenko Rendulić, Ivan Šefanac
1958	Ante Mladineo, Ivan Šefanac, Dean Šlegl

Sud časti

1962	Branimir Gušić, Željko Jovanović, Ivo Kraljeta
1965	Franjo Masnec, Željko Jovanović, Ivo Veronek
1967	Zvonimir Rihtman, Ivo Veronek, Krešo Žiborski
1971	Zvonimir Rihtman, Krešo Žiborski, Ivo Veronek

i ljetnog tečaja ili škole. Do ljeta 1974. naziv »alpinist« steklo je 109 planinara. Među njima je i dio predratnih penjača kojima je taj naziv podijeljen u znak priznanja, nekima i posthumno. Komisija ima vlastiti arhiv u kojem su, među ostalim, zapisnici osnivačkih skupština AO-a i kartoteka penjača s planinarskim biografijama. Suradnja s Koordinacionom komisijom za alpinizam PSJ (osnovana 24. veljače 1951), kojoj je u početku sjedište bilo u Beogradu, a posljednjih godina u Ljubljani, te s Komisijom GSS, po prirodi svog djelovanja a i zbog toga što dobar dio članstva GSS-a sačinjavaju alpinisti.

Na čelu Komisije bili su Krešimir Mihaljević-Pauk (od 1948. do 1950), Vjekoslav Šantek (od 1950. do 1952), Stjepan Žulić (1952), Bruno Zergollern (1952), Stjepan Brlečić (1953), Branko Lukšić (1956), Dražen Zupanc (1958), Nedjo Jakić (1964), Zlatko Smerke (1967), Davor Ribarović (1969), Urso Vrdoljak (1971) i Vladimir Mesarić (1973). Budući da je alpinističko djelovanje od osobitog značenja u razvoju našega planinarstva, prikazano je u posebnom poglavlju pod naslovom »Mala kronika hrvatskog alpinizma«. Ovdje kao ilustraciju samo donosimo tabelarni pregled brojnog stanja alpinista i penjačke djelatnosti 1973. godine (posebno su prikazani zimski i ljetni usponi).

BROJNO STANJE ALPINISTA I PENJAČKA DJELATNOST 1973. GODINE

Odsjek	Alpinisti		Pripravnici		Usponi	
	m.	ž.	m.	ž.	l.	z.
Kamenjak — Rijeka	1	0	2	1	44	0
Mosor — Split	4	0	20	5	175	5
Ravna gora — Varaždin	1	0	4	1	6	0
Velebit — Zagreb	7	1	8	5	91	6
Vihor — Zagreb	4	1	5	3	7	0
Zagreb Matica	0	0	8	3	61	0
Željezničar — Zagreb	5	0	10	5	144	10
Ukupno	22	2	57	24	528	21

Od 1935. godine, kada je u HPD-u osnovana prva alpinistička sekциja, pa do danas, u Hrvatskoj su djelovali odsjeci u slijedećim društvima: Zagreb, Željezničar, Velebit, Grič, Zanatlija, Runolist, Grafičar i Vihor u Zagrebu, Japetić u Samoboru, Jastrebarsko u Jaski, Bilo u Koprivnici, Bjelovar (sekcija), Rijeka, Kamenjak i Snježnik u Rijeci, Split i Mosor u Splitu, Kozjak u Kaštel Sućurcu, Dubovac u Karlovcu i Ravna gora u Varaždinu. Osim toga 1959. je u Zagrebu na poticaj Petra Lučića Rokija osnovan Alpinistički klub kao debatna tribina zagrebačkih alpinista učlanjenih u raznim odsjecima (djelovao do 1960).

Ekspedicijiški odbori. Iako su hrvatski planinari i alpinisti dorasli po svojoj snazi i vještini ekspedicijskim pothvatima, ekspedicija je bilo vrlo malo, uglavnom zbog finansijskih pitanja (neuspjeli pokušaji organiziranja ekspedicija u Ande PD Grafičara iz Zagreba i PSH, također u Ande). Odlukom skupštine, a na poticaj Komisije za alpinizam, formiran je doduše 1962. u tu svrhu Ekspedicijiški odbor i ekspedicijski fond doprinosom od članskih markica, ali su sredstva skupljena na taj način bila nedostatna, pa su većinom upotrebljena kao pomoć jugoslavenskim himalajskim ekspedicijama što su ih organizirali slovenski alpinisti i za penjački pohod AO Velebita iz Zagreba u Norvešku 1964. Prvi pothvat ekspedicijskog stila u poslijeratnom planinarstvu bio je pohod riječkih planinara pod vodstvom Stanka Vičića na Kilimandžaro 1959. Iako se uspon na taj vrh danas više ne smatra ekspedicijskim pothvatom, spomenimo da su naši planinari bili ponovo na njemu 1969. (Marko Pavlić iz Rijeke) i 1972. (Fred Židan i Ivica Mesić iz Zagreba). Drugi naš pothvat u ekspedicijском stilu bio je spomenuti pohod Velebitaša Norveškoj. Tom prilikom izvedeni su vrlo teški usponi u granitu i ledu. Zahvaljujući ovladavanjem tehnike penjanja u ledu tijekom 1969. godine, moglo se prići organiziranju Prve hrvatske ekspedicije na Grenland 1971. Tada je u području Ingolfsfjelda ispenjano nekoliko uspona koji su ušli u analu svjetskog alpinizma. O ekspediciji objavljen je izvještaj u obliku brošure. Nakon riječkih i zagrebačkih penjača ekspediciju su organizirali i Spiličani. Bio je to pohod Spitzbergima 1973. U vezi s proslavom stogodišnjice, PSH je odlučio uputiti prvu svoju ekspediciju u Ande i u tu svrhu 1974. osnovao Ekspedicijiški odbor na čelu s drom Željkom Poljakom. U okviru priprema i treninga za Ande upućena su ljeti 1974. šestorica penjača kao članovi Jugoslaven-

skog pohoda na Kavkaz (voda mu je bio zagrebački alpinist ing. Vladimir Mesarić). Tom prilikom odron ledene lavine usmrtio je četvoricu kandidata za Ande. Unatoč toj nesreći pripreme su nastavljene i sastavljena je nova ekipa.

Osim ovih pohoda ekspedicijskog značaja izведен je još čitav niz uspona, pojedinačnih i grupnih, u izvanevropska visoka gorja. Iako se ovakvi pohodi ne ubraju u najviša dostignuća, oni imaju svoju vrijednost zbog sticanja iskustva i usmjeravanja planinarske aktivnosti u visoka gorja svijeta, pa su zato registrirani u alpinističkoj kronici što je objavljujemo kao poseban prilog.

Komisija za gorsku službu spasavanja. Istodobno s omasovljenjem planinarstva i procvatom alpinizma u našoj Republici, pokazala se potreba za osnivanjem službe koja bi u slučaju nesreće mogla pružiti stručnu kvalificiranu pomoć. Budući da redovna medicinska zaštita i služba hitne pomoći nisu sposobljene za djelovanje u planinskim uvjetima, a pogotovo ne u snijegu i stijeni, PSH je razvio vlastitu takvu službu. GSS PSH osnovana je 24. veljače 1950. Izobrazbom najspasobnijih i požrtvovnih planinara, u prvom redu alpinista, stvorena je vrlo djelotvorna služba s mrežom dobro opremljenih stanica. Godine 1953. i 1970. organizirana je izložba Gorske službe spasavanja. Od 1954. do 1974. registrirano je na području SR Hrvatske 1600 intervencija GSS-a. GSS se osobito istakla osiguravanjem većih i obimnijih planinarskih akcija i brzom intervencijom u slučaju nesreće. Ugled u javnosti i materijalnu potporu pribavile su joj neke akcije spasavanja u elementarnim nesrećama i vrlo uspješno osiguravanje skijaša na Sljemenu iznad Zagreba redovnim nedjeljnim dežurstvom svake zime. Glavni su joj zadaci da intervenira u slučaju nesreće, potraga i elementarnih nezgoda i da preventivno djeluje prilikom organiziranih planinarskih i skijaških priredbi i pohoda. Svake godine održava republički tečaj radi stručnog unapredavanja i ujednačavanja rada i tehnike. Od osnivanja do danas sposobila je za dobrovoljne spasavaoce oko 250 alpinista i iskusnih planinara, od kojih su mnogi postali stalni gorski spasavaoci. Danas u SRH djeluje sedam stanica organiziranih na teritorijalnom principu: Delnice, Ogulin, Rijeka, Samobor, Slavonska Požega, Split i Zagreb.

Na čelu Komisije bili su Edvin Rakoš (1950), Dušan Krotin (1952), Antun Rak (1953), Borislav Mikulić (1954), Albert Glavač (1954), Vjekoslav Šantek (1957), Željko Poljak (1958), Leander Kukec (1959), Stjepan Cibilić (1962), Antun Filipčić (1967) i Dražen Zupanc (od 1969. do danas). Ovoj važnoj humanoj djelatnosti planinara posvećen je u ovom zborniku posebni opširan prikaz.

Komisija za speleologiju. Speleološka djelatnost je specifičnost naše planinarske organizacije za razliku od drugih planinarskih organizacija u svijetu. Uzimajući pod svoje okrilje speleologe, obogatili smo naše planinarstvo djelatnošću vrlo visoke vrijednosti. Planinari speleolozzi postali su vodeća speleološka snaga u Republici. Njihov djelokrug rada veoma je širok, a sastoji se u prvom redu u sistemskom otkrivanju i istraživanju podzemnih objekata u krasu, u razvitku tehnike spuštanja u jame, te od niza specijalnih grana kao što su speleološka dokumentacija, fotografija, svladavanje sifona, spašavanje iz jama itd. Posebno valja istaknuti da djelovanje planinara speleologa ima znanstveno obilježje o čemu svjedoči njihovo sudjelovanje na svim dosadašnjim jugoslavenskim i mnogim inozemnim kongresima. U njihovim redovima stekli su tehničko iskustvo gotovo svi stručnjaci za speleologiju u našoj Republici. Spomenimo još da oni objavljaju jedini hrvatski speleološki časopis (»Speleolog«). Njihov istraživački rad od koristi je geologiji, arheologiji i paleontologiji. Iako sami ne obavljaju iskapanja, jer za to nisu ovlašteni, njihova otkrića koriste znanstvenim institucijama. Poduzeća i ustanove u našoj zemlji ne mogu zamisliti istraživanje nekog težeg speleološkog objekta bez pomoći planinara speleologa i njihove tehnike.

Prva speleološka organizacija na području naše Republike bio je Speleološki odsjek (SO) u PD »Liburnia« osnovan 1900. u Zadru. Prvi poslijeratni SO osnovan je 15. studenoga 1949. u PD Zagreb na poticaj Vladimira Redenšeka. Otada su slijedeća društva imala SO ili sekciju: Željezničar, Velebit, Javor i Zanatlija u Zagrebu, a izvan Zagreba društva u Rijeci, Splitu, Karlovcu, Raši, Zadru, Dubrovniku i Klisu. Godine 1952. osnovana je u PSH referada za speleologiju (od 1956. Komisija), koja je 1958. organizirala Prvi plenum, a poslije Speleološke večeri u Zagrebu. Godine 1960. bilo je u SR Hrvatskoj registrirano 154 speleologa u osam odsjeka koji su te godine istražili 302 objekta. Godine 1967. osnovana je u svibnju, na poticaj naše Komisije, Komisija za speleologiju PSJ izdvajanjem speleologa iz dodatašnje Komisije za alpinizam i pećinarstvo PSJ. Sjedište nove komisije postao je Zagreb, a na čelo joj je došao predsjednik Komisije za speleologiju PSH. Tom prilikom od 6. do 9. svibnja održano je na Sljemenu Savjetovanje planinara speleologa Jugoslavije. Od 1969. godine članstvo se u odsjecima dijeli na pripravnike i speleologe, a prema Pravilniku potreban je za sticanje naslova »speleolog« određeni priprav-

Franjo Masnec, predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske 1953. godine

Božidar Škerl, predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske od 1967.

nički staž, završeni tečajevi i položen ispit, slično kao i u alpinista. Prvi ispiti održani su u ožujku 1969., a prve značke speleologa podijeljene 17. travnja 1970. prilikom proslave 20. obljetnice poslijeratne speleologije u Hrvatskoj. Na čelu Komisije bili su Vladimir Redenšek (1951—1956), Slavko Marjanac (1956), ing. Veljko Segre (1958), ing. Srećko Božičević (1960) i ing. Vlado Božić (od 1962. do danas). Zbog važnosti speleološke aktivnosti u planinarskoj organizaciji, posvećeno joj je posebno poglavlje u ovoj ediciji.

Komisiji za vodiče bio je glavni zadatak razvijanje vodičke službe što je postizavala organiziranjem škola, tečajeva i terenskih vježba. Važnost vodičkog kadra dolazi do osobita izražaja pri organiziranju većih društvenih izleta i pohoda, kada nije poželjna improvizacija. S obzirom na naše društvene i geografske uvjete naši vodiči nemaju ništa zajedničkoga s vodičima u alpskim zemljama. U razdoblju od 1953. do 1963. slao je PSH na poziv UIAA gotovo svake godine nekog svog člana u vodičku školu u Švicarskoj. Komisija za vodiče bila je od 1961. u sastavu Komisije za vodiče, markacije i planinarsko skijanje. U prvom razdoblju glavna joj je aktivnost bila usmjerena održavanju ljetnih i zimskih tečajeva (1962. Petehovac, 1963. Risnjak, 1964. Platak, 1967. Jankovac i Velebit). Komisija je organizirala i nekoliko tečajeva za PSJ (1961. Velebit, 1962. Šar-planina i Komna, 1964. Bohinj). Godine 1965. započelo je nastojanje da se vodička služba i sticanje naslova »vodič« regulira pravilima. Takkav Pravilnik usvojen je već 25. lipnja te godine, ali je nakon oštih i dugih diskusija o kriteriju za naziv vodiča uskoro pretrpio niz promjena. Za naziv vodiča i sticanje značke vodiča otada je potreban određeni pripravnički staž, zimski i ljetni tečaj i položen ispit. Prve značke svečano su podijeljene 23. travnja 1966. u planinarskom domu Grafičar na Sljemenu. Već iduće godine bilo je u 25 društava SR Hrvatske 62 vodiča i 22 pripravnika. U Zagrebu je 12. prosinca 1968. osnovana Stanica vodiča Zagreb, koja je priredila niz većih izleta, a zatim i stanica u Rijeci. Godine 1972. održan je u Mrkoplju Zbor vodiča PSH. Na čelu Komisije bili su Božidar Škerl (1962), Stanko Hudoletnjak (1965), Franjo Rapotec (1967) i Vladimir Mlinarić (od 1971. do danas).

Komisija za markacije i transverzale. Njen je glavni zadatak bio briga za obilježavanje planinarskih puteva koordiniranjem rada markacijskih sekcija u društvima, evidencijom o radu i potrebama, davanjem uputa za markiranje i nabavkom potrebnog materijala, ali su članovi Komisije često i sami markirali puteve, pogotovo u planinama izvan djelokruga društava. To se ponajviše odnosi na Velebit i neka područja Gorskog kotara. Od 1962. Komisija je bila udružena s Komisijom za vodiče i planinarsko skijanje, a 1971. opet se izdvojila pod nazivom Komisija za markacije i transverzale, jer se pokazala potreba oko koordinacije i evidencije sve većeg broja transverzala u Hrvatskoj, kao i oko održavanja dviju transverzala u

organizaciji PSH (VPP i Republička transverzala). Spomenimo još ovdje da je markiranje staza većini društava jedan od glavnih oblika rada te da su u nekim društima formirane markacijske sekcije. Prema anketi što ju je Komisija provela 1960. godine 22 društva su imala takve sekcije. U njima je djelovao 181 član, a postavili su u toj godini 8504 markacije i 277 tabla i natpisa. Godina 1961. proglašena je u Jugoslaviji Godinom markacija i tom prilikom PSH je nagradio za uspješno markiranje društva Platak, Mosor, PK Split i Ivančicu. Na čelu Komisije bili su Dragutin Klešić (1952. i 1958), Dean Slegl (1956), Milan Henč (1958) i Edo Pavšić (1971). Od 1962. do 1971. pročelnik je bio zajednički s Komisijom za vodiče (B. Škerl, S. Hudoletnjak i F. Rapotec).

Transverzale. Posljednjih petnaest godina postalo je među planinarima vrlo popularno posjećivanje planina po trasama tzv. transverzala. To su putevi obilježeni posebnom markacijom što vode kroz neku planinu ili planinsku skupinu povezujući najljepše vrhove i planinarske kuće. Na trasi tih puteva postoje kontrolne točke opskrbljene žigom i upisnom knjigom. Posjetioci koji saberu sve propisane žigove u posebno tiskani dnevnik dobivaju u znak priznanja spomen-značku. PSH je organizirao dvije takve transverzale. Prva je Velebitski planinarski put koji je otvoren u okviru Godine Velebita malom svečanosti na Zavižanu 4. srpnja 1969., a druga republička transverzala »Po planinama SR Hrvatske«, svečano otvorena na Ošttru 4. srpnja 1970. godine. Za svaku od ovih transverzala dosad je raspačano više od 1000 dnevnika. Do 15. listopada 1974. podijeljena je 351 značka za VPP, a 66 za republičku transverzalu. Pojedina društva i regionalni odbori organizirali su svoje transverzale tako da ih danas u Hrvatskoj ima ukupno petnaest. Transverzale i njihovi organizatori jesu:

- Republička planinarska transverzala »Po planinama SR Hrvatske«, PSH
- Velebitski planinarski put, PSH
- Zagorski planinarski put, Tajništvo Zagorskog planinarskog puta, Varaždin
- Slavonski planinarski put, Planinarski odbor Slavonije, Sl. Požega
- Kružni planinarski put kroz Samoborsko gorje, PD Japetić, Samobor
- Tragom prvog izleta HPD-a, PD Japetić, Samobor
- Riječka transverzala, Općinski planinarski savez Rijeka
- Karlovačka transverzala »Tragom XIII proleterske brigade«, PD Dubovac
- Planinarski put Medvednicom, PD Sljeme i Runolist, Zagreb
- Partizanski put po Medvednici, PD Zanatlija, Zagreb
- Našički planinarski put, PD Krndija, Našice
- Put kalničkih partizana, PD Kalnik, Križevci
- Pohod planinara kroz Gupčev kraj, PD Stubičan, Donja Stubica
- Paklenički planinarski put, PD Paklenica, Zadar
- Bratski planinarski put (Mala bratska transverzala), PD Rogaška Slatina.

Najveći pothvat ovakve vrste bio je stvaranje VPP. Pripremni radovi trajali su dvije godine (trasiranje puta, tiskanje vodiča, uređenje novih skloništa, izrada i postavljanje kutija), a glavninu posla obavili su Željko Poljak, Nikola Aleksić, Stanko Hudoletnik, Alfred Hlebec i Veljko Vinterštajger.

Komisija za planinarsko skijanje osnovana je 1956. sa zadatkom da potiče razvoj planinarskog skijanja, osnivanje ski-sekcija, da koordinira njihov rad te da se brine za izobrazbu instruktorskog kadra. Samostalno je radila do 1961, kad se fuzionirala s Komisijom za vodiče. Od njenih značajnijih akcija valja spomenuti četiri tečaja za rukovodioce skijaških sekcija (1957. na Medvednici, 1958. na Jankovcu pod vodstvom Adolfa Rotovnika, s učiteljem skijanja Krešom Sambolekom itd.), zimovanja za omladinu i školsku djecu u planinarskim domovima. Spomenimo ovdje i anketu Komisije 1958. prema kojoj je tada u Hrvatskoj bilo 16 skijaških sekcija s 2220 članova (Japetić, Sljeme, Rade Končar, Susedgrad, Velebit, Zagreb, Priroda, Delnice, Platak, Torpedo, Jankovac, Sokolovac, Petrov vrh, Dubrovnik i Goran u Ravnoj Gori). Neka društva stalno njeguju planinarsko skijanje kao redovnu aktivnost, a neka održavaju i natjecanja. Takva su npr. memorijal Ivana Pačkovskoga na Medvednici u organizaciji PD Zagreb (prije je nosio ime memorijal Maksa Plotnikova, 1973. održan po sedmi put) i Velebitski spust, također na Medvednici, u organizaciji PD Velebit (od 1950. do 1973. sedamnaest puta). Opširnije o razvoju planinarskog skijanja u nas piše u posebnom prilogu nestor ove planinarske grane dr Ivo Lipovčak.

Komisija za orijentacijska natjecanja osnovana je 19. svibnja 1969. izdvajanjem iz Komisije za omladinu koja je do tada organizirala takva natjecanja ili je imala patronat nad njima. Orientacijska natjecanja zanimljiva su specifičnost našega planinarstva. U stranim zemljama orijentacijski je sport organiziran u samostalne organizacije koje s planinarskim nemaju veze i zapravo su bliže atletskim disci-

Velebitski planinarski put (detalj iz Šugarske dulibe)

plinama (trčanje u prirodi strogo zadanim smjerom). U našoj zemlji taj se sport počeo razvijati unutar planinarske organizacije i pod njenim okriljem dobio mnoga planinarska obilježja. Ipak je svojim natjecateljskim duhom donio planinarskoj organizaciji posebnih teškoća. O tome je u časopisu »Naše planine« posljednjih godina objavljen niz polemičkih članaka, često pisanih s ekstremnih stajališta. Smatra se da se orientacijski spor u nas počeo razvijati već u početnom razdoblju poslijeratnog planinarstva iz tadašnjih »patrolnih takmičenja« organiziranih »tragom partizana« ili nekih jedinica NOB-e. Među prva takva natjecanja, gdje je orientacija postala natjecateljskim elementom, valja zabilježiti natjecanje što ga je organiziralo PD »Velebit« u jesen 1952. godine (traser Željko Cernić) i »Orientaciono hodanje planinarskih društava grada Zagreba« održano 19. listopada 1953. Te godine organiziran je i prvi Međuniverzitetski pohod studenata Jugoslavije (do 1967, kada ih je PSJ prestao financirati, održano ih je 15), a počela su i redovna godišnja »Pojedinačna prvenstva Zagreba«. Godine 1956. održano je 11–12. studenoga na Dinari prvo »Orientaciono takmičenje PSH« iz kojeg je 1965. nastalo redovito godišnje republiko prvenstvo u orientaciji (1974. održano je 14. po redu). Početkom šezdesetih godina ušao je u natjecanja naglašeni sportski duh, pogotovo nakon povratka trojice naših trasera s tečaja u Danskoj 1962. Već slijedeće godine u povodu prvog Saveznog orientacijskog natjecanja (do tada su održana tri prvenstva, ali u okviru sletova planinara Jugoslavije) potaknuto je pitanje jedinstvenog pravilnika o natjecanjima za čitavu Jugoslaviju, što je slijedećih desetak godina bilo predmetom mnogih pa i žučnih rasprava. Jedinstveni pravilnik ni do danas nije riješen na zadovoljavajući način. Osnovno je pitanje da li natjecanje treba da bude u orientaciji, tj. u jednoj planinarskoj vještini, ili u fizičkoj izdržljivosti trčanja kroz planinu (tzv. nordijski sistem). Kako danas stvari stoje prva mjeseta nije moguće osvojiti bez dobre fizičke kondicije, pa i unatoč savršenom poznavanju orientacije. Natjecanja su ipak s vremenom postala tako popularna zbog svoje atraktivnosti, osobito za mlade članove, da je njihovo organiziranje u mnogim društvima postalo redovan sadržaj rada. Zahvaljujući iskustvu stečenom na natjecanjima i u odgovornom poslu trasiranja i postavljanja kontrolnih točaka, neka su društva s vremenom stekla vrstan kadar trasera i natjecatelja, pa su njihova natjecanja privukla planinare iz čitave Republike i postala tradicionalna. Najiskusniji traseri bili su Nikola Aleksić, Ismet Baljić, Ivo Gropuzzo, Nedо Jakić, Božidar Kanaet, Vlado Polhert, Ernesto Tomšić i Dražen Zupanc. Godine 1958. održan je po prvi put u Samoborskom gorju Memorijal Janko Mišić (do 1974. sedamnaest puta), 1959. trofej Platak (16 puta), 1961. Trofej Tuhobić (6), 1966. natjecanje PD Sljeme

PRVENSTVA U ORIJENTACIJI SR HRVATSKE

I. takmičenje	11—12. XI 1956	Dinara	PDS »Velebit« Zagreb
II. marš	27—28. VII 1957	J. Velebit	PD Zagreb (Peručić, Javorski, Škunca)
III. marš	25—26. V 1958	Risnjak—Delnice	AO PD Zagreb (Z. Smerke, V. Matz, M. Dlouhy)
IV. marš	23. X 1960	Žumberak	PDS Velebit (Šturmán, Žgombič, Diklić)
V. prvenstvo	19. IX 1965	Puntijarka	Prijatelj prirode, Zagreb (Milović, Bosnić, Klasinc)
VI. prvenstvo	18. IX 1966	Velika—Papuk	PD Zagreb (Smerke, Brešovac, Šmit)
VII. prvenstvo	17. IX 1967	Bjelolasica	PD Petehovec, Delnice (Siegrist)
VIII. prvenstvo	29. X 1968	Platak	PD Zagreb (Z. Smerke, Č. Gros, S. Horvat)
IX. prvenstvo	12—14. IX 1969	Zavižan	PD Sljeme, Zagreb (M. Žunić, J. Puljko, F. Horvat)
X. prvenstvo	13. IX 1970	Psunj	PD Vihor, Zagreb (B. Pečkaj, I. Mesić, F. Židan)
XI. prvenstvo	13. X 1971	Platak	PD Zagreb (Z. Smerke, M. i I. Grašovec)
XII. prvenstvo	8. X 1972	Sljeme	PD Sljeme, Zagreb (Žunić, Puljko, Zorko)
XIII. prvenstvo	30. IX 1973	Ravna gora	PD Ravna gora, Varaždin (Žunec, Plantak, Spahija)
XIV. prvenstvo	28. IV 1974	Samobor	PD Ravna gora, Varaždin (vođa ekipa Z. Smerke)

iz Zagreba pod nazivom Vugrovec (9), 1967. noćno natjecanje na Medvednici (8), 1969. trofej Torpedo u Rijeci. Osim ovih ekipnih, neka zagrebačka društva priređuju i pojedinačna natjecanja (Sljeme, Zagreb, Velebit, Vihor). Tako je prema podacima Komisije 1969. godine na ekipnim natjecanjima sudjelovalo 310 ekipa, a na pojedinačnim 102 natjecatelja. Kada je na osnovi zaključka Osme skupštine PSH osnovana 19. svibnja 1969. samostalna Komisija za orijentacijska natjecanja pod rukovodstvom ing. Zlatka Smerke, ona je na poticaj PD Sljeme iz Zagreba

ORIJENTACIJSKO NATJECANJE »MEMORIJAL JANKA MIŠIĆA« U SAMOBORSKOM GORJU

I.	13. IV 1958	
II.	12. IV 1959	PDS Velebit (Rudi Farkaš)
III.	15. V 1960	PDS Velebit
IV.	1. X 1961	PD Zagreb (Z. Smerke)
V.	14. X 1962	PD Zagreb (Smerke, Matz, Javoršky)
VI.	21. IV 1963	PD Zagreb (Židan, Dlouhy, Aleksić)
VII.	31. V 1964	PDS Velebit (Zinke)
VIII.	27. VI 1965	PD Zagreb (Smerke, Zunačić, Šmit)
IX.	29. V 1966	PD Japetić (Bišćan, Mahović, Novak)
X.	18. VI 1967	PD Zagreb (Smerke, Horvat, Gros)
XI.	1968	PD Zagreb (Smerke)
XII.	20. IV 1969	PD Zagreb (Smerke, Horvat, Gros)
XIII.	9. IV 1970	PD Zagreb (Gros)
XIV.	18. IV 1971	PD Zagreb (Smerke)
XV.	7. V 1972	PD Vihor (Ivica Mesić)
XVI.	15. IV 1973	PD Ravna gora, Varaždin (Smerke)
XVII.	28. IV 1974	PD Ravna gora, Varaždin (Smerke)

PRVENSTVA U ORIJENTACIJI PLANINARSKOG SAVEZA JUGOSLAVIJE
(Savezna orijentacijska natjecanja)

I. Jajce	29—30. XI 1963.	PDS Velebit, Zagreb (Jakić, Ribarović, Poljičanin, Filipčić)
II. Goč kod Kraljeva	28—29. XI 1964.	Hrvatska zauzela 3. mjesto
III. Mrzlica u Zasavju	2—3. X 1965.	Partizan, Beograd
IV. Platak	8—9. X. 1966.	PD Zagreb (Smerke, Brestovac, Šmit)
V. Osogovo	7—8. X 1967.	PD Zlatovrv, Prilep
VI. Jelovica na Bjelasici	12—13. X 1968.	PD Zagreb (Z. Smerke, S. Horvat, Č. Gros)
VII. Vlašić	11—12. X 1969.	PD Sljeme, Zagreb (M. Žunić, J. Puljko)
VIII. Jastrebac	10—11. X 1970.	PD Zagreb (Č. Gros, Z. Burić, M. Grašovec)
IX. Pokljuka	9—10. X 1971.	PD Jahorina, Sarajevo
X. Papuk — Velika	14—15. X 1972.	PD Zlatovrv, Prilep
XI. Mavrovo	13—14. X 1973.	PD Čelik II, Smederevo
XII. Fruška gore	12—13. X 1974.	PD »Stražilovo«, Srijemski Karlovci

Primjedba. Do prvog prvenstva 1963. održana su tri savezna orijentacijska natjecanja u okviru sletova planinara Jugoslavije. Prvo prvenstvo bilo je ujedno i IV. savezno orijentacijsko natjecanje.

formirala Ligu za ekipna i Ligu za pojedinačna natjecanja za prvenstvo Hrvatske (pravilnik prihvaćen 7. lipnja 1969). Prva mjesta u ligi donosila su natjecateljima automatski pravo na sudjelovanje u prvenstvu Jugoslavije. Nakon početnih uspjeha uskoro su se među natjecateljima pojavile razmire, pa je PSH bio primoran ukinuti ne samo lige nego i Komisiju (koncem 1972). Uzroci su bili s jedne strane tehničke prirode (greške u trasiranju i postavljanju kontrola), a s druge subjektivni (nekorektnost kontrolora, rivalstvo među natjecateljima). Umjesto posebno organiziranih republičkih prvenstava PSH se sada koristi nekim od već tradicionalnih i renomiranih natjecanja, pa pobjedničke ekipe šalje kao republičku reprezentaciju na prvenstvo Jugoslavije.

Gospodarska komisija mijenjala je u toku svog četvrtstoljetnog rada djelokrug i karakter rada i prema tove svoj naziv. Osnovana je 1951. kao Financijska komisija, zatim Financijsko-gospodarska, a nazivala se neko vrijeme i Komisijom za objekte i građevnu djelatnost. U početku je imala vrlo opsežan posao oko raspodjele

MEĐUUNIVERZITETSKI ORIJENTACIJSKI PLANINARSKI POHOD
STUDENATA JUGOSLAVIJE

(U trećem stupcu pobjednička ekipa)

1. Kopaonik	1953	
2. Bjelsko	1954	
3. Kamniške Alpe	1955	PD Univerza
4. Pelister	1956	
5. Trebević	1957	Sarajevo
6.	1958	
7. Gorski kotar	1959	PDS Velebit
8. Prokletije	1960	
9.	1961	
10. Crepoljsko	1962	Beograd
11.	1963	
12.	1964	
13. Kopaonik	1965	Beograd
14. Karadžica	1966	
15. Jahorina	1967	Beograd

dotacija i investicijskog programa u obnovi planinarskih domova porušenih u ratu. Nakon privredne reforme i restriktivnih mjera sredstva Komisije postaju simbolična i ona dolazi u težak položaj jer joj ostaje na brizi desetak nerentabilnih planinarskih objekata za koje nisu imala interesa planinarska društva. U dilemi da li ih prepustiti propadanju ili ih preuzeti na brigu prevagnulo je ovo drugo rješenje i tako se PSH našao u teškom položaju, kao ni jedan savez u Jugoslaviji, da s ograničenim sredstvima i svojim malobrojnim kadrom obavlja funkciju koja je statutom namijenjena planinarskim društvima. Danas su na brizi Komisije slijedeći objekti: Zavižan, Rossijeva koliba, Alan, Skorpovac, Oštarije, Štirovac i Mali Halan na Velebitu, te Risnjak u Gorskom kotaru. Nažalost, zbog udaljenosti i nedostatka sredstava izgubljene su kuće na Baćić-kosi, Biokovu i Vidovom gori. Do sredstava za održavanje deficitarnih objekata pokušavalo se doći na razne načine, ali ovo pitanje nije riješeno ni do danas. Za ovaj važan zajednički problem u Republici nisu pokazala razumijevanje ni planinarska društva. Tako se npr. unatoč skupštinskim odlukama da svim domovima u Hrvatskoj odvajaju određeni postotak (1956 10%, 1961 2%) od brutto prihoda svojih objekata za deficitarne objekte, odazvalo tek nekoliko društava, iako se tim objektima koriste svi planinari u Republici. Komisiju su vodili Janko Zupanc (1948), Ivan Pačkovski (1951), Dragutin Popović (1953), ing. Ivo Kurtović (1956), Dragutin Mlać (1958), Karlo Acman (1962), Dinko Podgornik (1965), Alija Hamzić (1966), Stanko Hudoletnjak (1967), Milovan Dlouhy (1971) i Alfred Hlebec (1973). Financijsko-knjigovodstvene poslove vodila je obično posebna služba kojoj je dugo godina bio na čelu Aleksandar Polanski, a posljednjih desetak godina Alfred Hlebec.

Komisija za Tomislavov dom. Posebno je težak teret za PSH bio Tomislavov dom koji je zbog specifičnih uvjeta zahtijevao velike napore tako da je osim Gospodarske komisije povremeno o njemu vodila brigu posebne Komisije za Tomislavov dom (poslije Upravni odbor). Njegova kronika nije baš sretno poglavje u povijesti hrvatskog planinarstva. Iako je taj popularni objekt na Sljemenu bio dugo vremena središte našega planinarskog života i postao neke vrste tradicije i simbola, zadao je planinarskoj organizaciji golemlih teškoća i briga. O tome se najbolja potvrda može naći u arhivu PSH gdje je pohranjeno doslovno na desetke kilograma raznih dokumenata, zapisnika, odluka itd. Zbog toga neće biti na odmet da ovom prilikom iznesemo kratku kronologiju događaja koji su bili ne samo prilično burni nego više puta i tragični. Jezgra prvoga Tomislavova doma bila je tzv. Gradska kuća na Sljemenu, zapravo lugarnica, u kojoj je 1877. zagrebačka općina najprije dodijelila HPD-u jednu etažu, a poslije i čitavu zgradu. U tijeku vremena HPD je prigradnjama kuću toliko proširio da je od nje nastao reprezentativni objekt, nazvan 1925. Tomislavovim domom. Bio je sav građen od drva i nažalost je 1934. prilikom požara do temelja izgorio. Nakon toga HPD poduzima akciju za izgradnju novoga Tomislavova doma i podiže ga na samom hrptu Medvednice ispod najvišeg vrha (otvorenje 1937). Bila je to vrlo lijepa i reprezentativna građevina (arh. Planić), najljepši i najveći objekt u povijesti hrvatskog planinarstva. U njoj je među ostalim održan niz manifestacija, savjetovanja, pa i skupština. Raspuštanjem HPD-a 1945. godine postao je općenarodnom svojinom i nakon toga su planinari započeli dugotrajanu borbu za vraćanje doma u njihove ruke. Plenum PSH 24. ožujka 1951. odlučio je u tu svrhu uputiti delegaciju predsjedniku vlade NR Hrvatske V. Bakariću, koji je u duhu tadašnjih društveno-političkih prilika bio proglašen počasnim predsjednikom PSH, ali je dom vraćen planinarama tek na intervenciju Predsjednika Jugoslavije J. Broza prilikom njegove posjete domu. Vrlo teški problemi oko upravljanja objektom nastali su početkom šezdesetih godina zbog teškoća oko usklajivanja samoupravnih težja personala s društvenim karakterom objekta jer su ga planinari smatrali svojom kućom i nisu mogli pristati na komercijalnu osnovu gospodarenja. U takvoj situaciji došlo je 10. lipnja 1964. zbog nepažnje radnika prilikom popravka u potkrovju do požara koji je uništilo čitav gornji kat, a donji dio, sve do temelja vrlo teško oštetio. PSH je zatim ugovorom od 12. kolovoza iste godine ostatak doma ustupio Skupštini grada za 160.000.000 starih dinara (u taj iznos bila je uključena i osiguranina od 72.418.420 dinara), a ona ga je dala na upravljanje ugostiteljskom poduzeću »Risnjak« iz Zagreba. PSH je osim toga, prema ugovoru, dijelom osigurnine pokrio troškove oposobljavanja doma za prihvatanje gostiju i za izgradnju krova. Budući da Gradska skupština nije izvršavala svoje obaveze, izvanredna skupština PSH je 9. siječnja 1966. zatražila povrat doma. Novim ugovorom od 29. srpnja dom je opet preuzeo PSH i otvorio ga za javnost već 31. srpnja. Uskoro se pokazalo da je objekt prilikom požara i njegova gašenja toliko oštećen da je postao neupotrebljiv (popucali zidovi, upropastene instalacije, dotrajala kuhinja), a uz to i nerentabilan, pa i unatoč tome što je PSH u nj uložio do 1968. godine oko 40.000.000 starih dinara. Dana 27. lipnja 1968. komisija od predstavnika građevinske, sanitарне i tržne inspekcije, te inspektorata rada konstati-

Većeslav Holjevac (Karlovac 1917 — Zagreb 1970), predsjednik Planinarskog saveza Hrvatske 1954—1967.

rala je da je dom neupotrebljiv te da je potrebno izvršiti potpunu rekonstrukciju i obnovu ili zabraniti njegovu upotrebu. Budući da PSH nije mogao osigurati sredstva za obnovu (oko 2 milijarde starih dinara), ustupio je ostatak doma ugostiteljskom poduzeću »Zagreb« ugovorom od 16. prosinca 1969., a uz naknadu od 600.000 novih dinara s time da kupac sagradi novi objekt pod tradicionalnim nazivom Tomislavov dom. Primopredaja je izvršena 1. studenoga 1970. Odlukom skupštine PSH kupovnina i ostatak osigurne upotrijebljeni su za kupnju objekta u Zagrebu, današnjeg Društvenog doma PSH u Kozarčevoj ulici 22. Ovako dugotrajan postupak, koji je trajao šest godina i za to vrijeme prilično obezvrijedio deponiranu osigurninu zbog inflacije, bio je dobrim dijelom uzrokovao neslaganjem u planinarskoj organizaciji jer su se neki planinari teško mogli odreći svog doma unatoč njegove neupotrebljivosti. Tako je npr. Osma redovna skupština PSH obavezala Glavni odbor da u slučaju potrebe otuđenja doma ima sazvati izvanrednu skupštinu PSH. No i nakon skupštinske odluke i otuđenja doma neslaganja nisu prestala. Usljed nove investicijske politike u zemlji do danas još nije sagrađen novi Tomislavov dom (treći po redu), a stari стоји zaključan izazivajući negodovanje izletnika na Sljemenu.

Komisija za izdavačku djelatnost odigrala je važnu ulogu u propagandi planinarstva, obavještavanju članstva, odgoju stručnih kadrova i u upoznavanju naših planina. Tu na prvom mjestu valja spomenuti časopis PSH »Naše planine« koji nastavlja tradiciju »Hrvatskog planinara«, glasila HPD-a, s tradicijom iz 1898. godine kada je izašao prvi broj. Glavna je vrijednost časopisa u tome što predstavlja stalni i redovnu vezu planinarske organizacije s članstvom, što je neke vrsti arhiva koja registrira i spasava od zaborava planinarske akcije i što je protagonist u razvijanju planinarske književnosti na čitavom hrvatskom i srpskom jezičkom području. Kao priznanje njegovoj vrijednosti služi i činjenica da ga već desetak godina sufinancira Fond za unapređenje kulturnih djelatnosti SR Hrvatske.

»Naše planine« počele su izlaziti 1949. godine na poticaj prof. dra Vladimira Blaškovića, u početku kao mjesечnik, zatim neko vrijeme dvomjesečno i tromjesečno, a od 1959. do danas neprestano kao dvomjesečnik. Od srpnja 1966. na osnovu sporazuma s PS Bosne i Hercegovine, postaju i glasilo toga Saveza. Časopis je

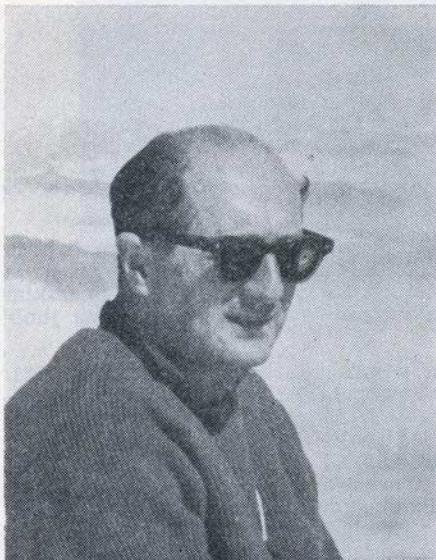
uređivao P. Lučić Roki od 1949. do 1958, a otada do danas dr Željko Poljak. Sadašnja mu je naklada 2200 primjeraka, a preplatnička mreža obuhvaća čitavu Jugoslaviju i mnoge strane zemlje. Po svom sadržaju i karakteru prihvaćen je kao stručna revija opće jugoslavenskog značaja, pogotovo otkad su zbog finansijskih neprilika prestali izlaziti ostali časopisi na hrvatskom i srpskom jezičkom području. Zamjenom za inozemne časopise obogaćena je knjižnica PSH planinarskom literaturom iz čitava svijeta.

Ostala izdavačka djelatnost vidljiva je iz posebnog priloga (planinarska bibliografija) pa čemo ovdje istaknuti samo nekoliko najvažnijih edicija. To su u prvom redu planinarsko-alpinistički priručnik »Kroz visoke planine« od Zgage i Gropuzza (1952) i višebojna planinarska karta Gorskega kotara, list Risnjak — Snježnik, s tekstovnim prilogom Pelcera, Matana i Bertovića (1952). Godine 1959. počela je izlaziti serija vodiča po pojedinim našim planinama (Medvednica, Hrvatsko zagorje, Klek, Gorski kotar, Žumberačka gora, Učka, Orjen). Najomašnije su i vrlo dobro primljene knjige »Velebit« (1969) i vodič »Planine Hrvatske« (1947). PSH je uz »Naše planine« povremeno objavljivao i šapirografirani bilten s aktuelnim vijestima i okružnicama. Na poticaj planinara izašao je čitav niz drugih planinarskih knjiga kao što je to vidljivo iz Planinarske bibliografije.

Izdavačka djelatnost posebna je karakteristika planinarske organizacije za razliku od drugih grana fizičke kulture. U evropskim zemljama planinarska književnost ugledna je i vrlo cijenjena grana nacionalnih književnosti, osobito u zemljama alpskog područja. U tom pogledu dala su vidi doprinos i neka naša planinarska društva, ponajviše spomenicima u povodu društvenih jubileja (Mosor, PK Split, Jankovac, Željezničar, Bjelovar, Ivanec, Strahinjčica) ili izdavanjem časopisa (Kamenjak u Rijeci) i vodiča (Japetić, Sokolovac, Petrov vrh, Vinica). Posebno valja istaknuti vrijedan doprinos Ravne gore iz Varaždina koja je 1974. objavila priručnik »Planinarstvo i alpinizam« od Zlatka Smerke.

Komisija za propagandu djelovala je na nekoliko sektora, od kojih je najvažniji upotreba masovnih sredstava za javno informiranje kao što su štampa, radio, film, televizija, predavanja i izložbe. U tom pogledu uspjesi su bili promjenjivi, a ovisili su kako o općim prilikama tako i o umješnosti Komisije da sama djeluje ili da utire put društвima i sposobnim pojedincima. U tom pogledu valja spomenuti da su neki dnevni listovi donosili stalne planinarske rubrike (npr. u Vjesniku zaslugom dra Ive Lipovčića, u riječkom Novom listu brigom Viktora Stipčića, u tjedniku Vikend iz pera Željka Hlebeca), pa i u lokalnim listovima (Osijek, Rijeka, Samobor, Split), u kojima je javnost obavještavana o važnijim planinarskim događajima, društvenim izletima, predavanjima i sl. Povremeno izlaze planinarski članci i reportaže u gotovo svim tjednim i mjesечnim listovima, što ponajviše ovisi o atraktivnosti ponudene teme, ugledu autora i pripromjenjenosti rukopisa. Posljednjih desetak godina priličnu pažnju posvećuje planinarstvu zagrebačka radio stanica, uglavnom zahvaljujući inicijativi Branimira Spoljarića. Općenito se može konstatirati da su javna sredstva informiranja planinarstvu pristupačna uz uvjet da im se pruži atraktivni i upotrebljiv materijal. Djelatnost Komisije obuhvaća i organiziranje planinarskih izložbi, u prvom redu izložbi planinarske fotografije. Neke od njih Komisija je organizirala vlastitim snagama, a priličan broj u suradnji s planinarskim društвima. Tako je 1954. na Izložbi turizma i ugostiteljstva na Zagrebačkom velesajmu posvećen planinarstvu priličan prostor. Godine 1957. je na Proljetnom zagrebačkom velesajmu organizirana izložba planinarskih eksponata, 1961. je održana izložba »Planinarstvo u Hrvatskoj od oslobođenja do danas«, a od 1962. postala je gotovo tradicija organiziranje izložbi planinarske fotografije u auli Zagrebačke pošte u Jurišićevoj ulici kojom se, za razliku od uobičajenih lokacija, postiže velik efekt u pogledu broja posjetilaca zbog velikog prometa stranaka u pošti (do 100.000!). Zanimljive su bile akcije Komisije 1957. i 1967. da nakon pošte izložba obide sva veća mjesta u Hrvatskoj. U toku 1957. obišla je 12 gradova izvan Zagreba (28.000 posjetilaca), a 1967. desetak gradova. Godine 1970. izložba je organizirana u zajednici s PS Bosne i Hercegovine, tako da je prikazana u Sarajevu i u Zagrebu. Komisija je duže vremena imala vlastitu foto-sekciju i tamnu komoru u prostorijama Saveza (otprikljike do 1960), a u to doba se bavila i kino snimanjem (slet na Plitvičkim jezerima, film o Velebitu). Godine 1961. finansijski je pomogla snimanje dokumentarnog filma o Velebitu.

Veoma omiljeni oblik planinarskih sastanaka je posjećivanje planinarskih predavanja s prikazivanjem dijapositiva. U tom pogledu bio je zadatak Komisije da osigura predavača manjim i mlađim društвima, najčešće izvan Zagreba, pa je u okružnicama Saveza nerijetko izlazio popis predavača i njihovih tema. Među njima su svojevrsni rekorderi Petar Lučić Roki iz Zagreba koji je godišnje znao održati i preko 50 predavanja, neka od njih i u inozemstvu (u Alpenklubu i Wiener Uraniji

Petar Lučić Roki, urednik Naših planina 1949—1958, potpredsjednik PSH 1967

Tonka Žic Abrus, tajnik PSH 1952-1955 i potpredsjednik PSH 1956-1960

u Beču 1955), te Tomislav Jagačić iz Varaždina. Sektoru propagande pripadala je i knjižica PSH. Budući da je ostatak predratne HPD-ove knjižnice uglavnom pripao PD Zagreb-matici, a i sada se čuva u tom društvu, Savez je dugogodišnjim skupljanjem planinarskih edicija osnovao lijepu knjižnicu. Osim knjižarskih noviteta, ona stalno dobiva niz planinarskih časopisa iz inozemstva. Osobitu brigu oko knjižnice vodili su Vladimir Redenšek i Vlado Oštirić. Osim knjiga posjeduje zbirku geografskih karata i atlas Jugoslavije načinjen od kompletne vojnih specijalaka 1 : 100.000. U novije doba spada u djelokrug Komisije izrada planinarskih značaka i amblema, veoma popularnih u stanovitom krugu planinara, pa je Savez dao izraditi kolekciju takovih značaka, dijelom prigodnih, dijelom za pojedine planine i domove na njima. Komisija je svoje usluge pružala brojnim akcijama Saveza, osobito onima manifestacijskog karaktera, ali valja spomenuti da su se i ostale komisije bavile propagandom u okviru svog djelovanja. Na čelu Komisije bili su dr Miljenko Rendulić (1952), Franjo Erben (1956), Franjo Kordić (1958), Petar Lučić Roki (1959), ing. Lota Arh (1962), Branimir Špoljarić (1965) i Željko Hlebec (od 1967. do danas).

Hrvatski planinarski muzej davna je želja naših planinara. O njemu se raspravljalo još u bivšem HPD-u. Zabilježena je npr. njegova akcija 1922. godine za izgradnju Hrvatskog planinarskog doma u Zagrebu u kojem bi bio ureden i muzej. Ideja se počela ostvarivati tek poslije rata, uglavnom zahvaljujući poticaju prof. dra Vladimira Blaškovića i zalaganju Ivice Sudnika. Na Blaškovićev prijedlog PSH je razmatrao pitanje muzeja na svom savjetovanju 27. studenoga 1949., pripremljeni radovi započeli su 1953., i 1954. obavljen je opsežan rad oko izbora i sortiranja grada. Godine 1956. otkupljena je za muzej planinarska ostavština prof. Miroslava Hirtza. Iste godine povjerenje je uredenje muzeja pozнатом samoborskom planinaru i muzejskom entuzijasti Ivici Sudniku čijom je zaslugom naš muzej dobio gostoprимstvo u Samoborskom muzeju. Među eksponatima osobito su vrijedni originalni dokumenti HPD-a iz prvih godina djelovanja (od 1874. na dalje) i upisna knjiga »Gradske kuće« na Sljemenu iz 1879. zatim arhiv HPD-a sačuvan zalaganjem Josipa Bišćana koji je u svojstvu podvornika HPD-a i PSH imao mogućnosti i smisla da sprječi njegovo propadanje i otudivanje, a također i Petra Lučića Rokija. Ostale materijale predala su Muzeju društva iz Zagreba, Splita, Ivance, Novog Marofa, Stubice, Varaždina, Samobora, a od pojedinca Ivo Lipovšćak, Ante Griman, Vladimir Blašković, Vladimir Redenšek, Stjepan Szavits Nossan i drugi. Smještaj u Samoborskom muzeju privremenog je karaktera, a konačan smještaj predviđa se nakon uredenja gornje etaže u Društvenom domu PSH u Zagrebu kada to budu dopustile finansijske mogućnosti. Prema sadašnjoj zamisli muzej, arhiv

SKUPŠTINE MEĐUNARODNOG SAVEZA PLANINARSKIH ORGANIZACIJA
(UIAA) U JUGOSLAVIJI

XII. skupština	Bled	1951.
XXI. skupština	Jahorina	31. V 1960.
XXXV. skupština	Delnice	1—7. VII 1974.

i knjižnica sačinjavali bi jednu cjelinu. Predstoji zadatak skupljanja, sređivanja i izlaganja dokumenata, grade i predmeta o razvitu HPD-a, PSH i svih društava u Hrvatskoj, o zaslужnim planinarskim ličnostima, o planinama i planinarskim objektima. U okviru proslave stogodišnjice postavljena je u muzeju prigodna jubilarna izložba.

Komisija za međunarodne veze počela je s vrlo aktivnom djelatnošću 1951. i 1952. godine kada su dva naša predstavnika zastupala PSH na Generalnoj skupštini međunarodne unije planinarskih društava (UIAA) na Bledu, odnosno u Zell am Seeu, a pogotovo na skupštini u Delfima 24. lipnja 1953. (s pet delegata) kada je PSH primljen u članstvo Unije. Naši delegati bili su na skupštini Unije u Grenoblu 1954., u Münchenu 1955., Trentu 1957. i Laganu 1958., a nakon toga je prema statutu Unije Jugoslaviju predstavljala zajednička delegacija. Počevši od 1956. godine PSH je često slao svog predstavnika na Međunarodni festival planinarskih filmova i izložbu planinarskih knjiga što se svake godine održava u Trentu. Zahvaljujući održavanju međunarodnih veza Zagreb su nerijetko posjećivali ugledni svjetski alpinisti i tu održavali predavanja. Tako je 1952. bio u Zagrebu Maurice Herzog (predavanje o prvom usponu na Annapurnu), 1953. Charles Wylie (prvi uspon na Mount Everest), 1956. Herbert Tichy (Co Oyu), 1957. Reuss (Gasherbrum), F. Moravec (Spitzbergi i Dhaulagiri 1962), 1961. Gsellmann (Grenland), 1964. Jan Bon (Karakorum), 1972. Reinhold Messner (Himalaja), 1974. Othmar Kutschera (Ande) itd. Pojedine komisije i društva održavali su i razvijali i vlastite međunarodne kontakte, osobito alpinisti, GSS, orientacionisti i speleolozi, a neke je akcije vodio izravno Izvršni odbor Saveza. Tako je npr. 1959. organizirao razmjenu planinara s Poljskom, 1967. dogovorio razmjenu povlastica u domovima s austrijskim Naturfreundom itd. Najuspješnija i najveća akcija Komisije (pod vodstvom mr Ive Durbešića) bilo je organiziranje Generalne skupštine UIAA od 1. do 7. srpnja 1974. u Delnicama i društvenog programa u okviru tog skupa. O dobroj organizaciji i srdačnoj gostoljubivosti svjedoče brojna pismena priznanja što su ih organizatoru uputili delegati po povratku svojim kućama. Na čelu Komisije bili su, među ostalima, Branislav Čelap (1965), Miroslav Rotschild (1967), Tonka Žic Abrus (1969) i Ivo Dubrešić (od 1971. do danas).

Komisija za omladinu i podmladak vodila je brigu da planinarska organizacija pruži djeci i podmlatku dovoljno zanimljiv program, da potiče osnivanje omladinskih sekacija u društвima, školama i radnim organizacijama i tako s jedne strane osigura budućnost organizacije, a s druge da smisao za planinarstvo ucijepi ljudima još u razvojno doba. Delikatan zadatak Komisije bio je i da potakne društva na pomladivanje vodećih kadrova i uključivanje mlađih u upravne odbore. Komisija je vodila stalnu evidenciju kretanja postotka omladine u društвima. O udjelu mlađih u članstvu društava u Hrvatskoj može primjerice poslužiti slijedeća tablica:

Godina	1968	1969	1970
Odrasli	9183	9188	9918
Omladinci	3426	3070	3384
Podmladak	2510	2633	2725
Ukupno	15119	14891	16027

Glavni zadatak Komisije bio je da omladini osigura takav program koji bi je svojim sadržajem i privlačnošću mogao privući. U tu svrhu organiziran je velik broj škola, tečajeva, zimovanja, izleta, marševa, logorovanja, sastanaka i raznih atraktivnih manifestacija kroz koje je prošlo na tisuće djece i omladine. Tako je u resoru Komisije bilo organiziranje samostalne planinarske Titove štafete (1952.

Za naše planinarstvo karakteristične su speleološka djelatnost i orijentacijski sport. Primjer širokih mogućnosti i kombinacija u planinarstvu: špiljarsko orijentacijsko natjecanje (na slici kontrolna točka na Medvednici 12. studenoga 1972. — organizator PDS »Velebit«).

1954, 1957), koje su imale priličan propagandni efekt jer je na dočecima bilo tisuće građana. Slično je bilo s nekadašnjim prvosvibanskim paradama, pohodima tragom raznih partizanskih jedinica, Danom mladosti, Danom planinara itd. Među akcijama koje također valja zabilježiti spada i redovno sudjelovanje u godišnjem zimskom pohodu »Tragom 26 smrznutih partizana» u Gorskom kotaru, sudjelovanje na izgradnji omladinskog centra na Tjentištu i na Smotrama mladih planinara Jugoslavije (prva je održana 1962. na Kozari). U pogledu uključivanja omladine u planinare valja osobito istaknuti rad omladinskih i tzv. pionirskih sekcija u mnogim društвima. Postoje i čitava društva koja imaju izrazito omladinski karakter, uglavnom ona koja se oslanjaju na škole. Zagrebačko studentsko društvo Velebit odigralo je u tom pogledu posebnu ulogu jer je kroz njegove redove prošlo više od 10 000 studenata i tako postalo nekom vrsti rasadnika planinarskih kadrova. Komisija se u svom radu godinama služila organiziranjem orijentacijskih natjecanja. Sve do 1969, kada je osnovana posebna Komisija za orijentaciju, u njenom je resoru bilo i održavanje republičkih prvenstava u orijentaciji. Zanimljiv je i pokušaj iz 1961. s »Planinarskom značkom sposobnosti« i propozicijama za sticanje tog znaka. Na čelu Komisije bili su Ivan Tomec (1952), Ive Bujan (1953), Drago Milanović (1954), ponovno Ive Bujan (1955), Milivoje Jeremić (1962), Nikola Aleksić (1965), Branimir Špoljarić (1967) i Krešo Ormanec (od 1972. do danas).

Komisija za povijest planinarstva osnovana je 1967. na osnovi zaključaka Osme skupštine PSH sa zadatom da skuplja povijesnu građu za planinarski muzej i arhiv, te da izradi srednjoročni plan 1971—5. s osobitim zadatom organiziranja proslave stogodišnjice. Za predsjednika Komisije izabran je Ivica Sudnik, kustos planinarskog muzeja u Samoboru. Što se prvoga zadatka tiče o njemu je bilo govora u posebnom odjeljku. Organiziranje opsežnog programa proslave je u toku i na tom se zadatku angažirao čitav potencijal PSH.

Komisija za dodjelu priznanja. Nakon odluke Odbora za organizaciju Prvog kongresa planinara Jugoslavije, održanog 1955. u Zagrebu, da se ustanovi zlatni i srebrni počasni znak PSJ, zaslužnim članovima podijeljeno je tom prilikom u Hrvatskoj 23 zlatna i 21 srebrni znak. Uskoro je takav oblik priznanja prihvatio i PSH. Dodjelu znaka obično je odobravao na prijedlog društava Izvršni odbor, a uručivao ih je zajedno s diplomom delegat Saveza na njihovim godišnjim skup-

**PLENUMI, SAVJETOVANJA I SKUPŠTINE PLANINARSKOG SAVEZA
JUGOSLAVIJE**

Osnivačka skupština	17. VII 1948	Beograd
I. savjetovanje	17—19. X 1948	Durmitor
II. savjetovanje	IV 1949	Šar-planina
III. savjetovanje	15—18. X 1949	Komna
IV. savjetovanje	8—9. IV 1950	Beograd
II. redovna skupština	29—30. V 1950	Sljeme
V. savjetovanje	29. IV—1. V 1951	Jahorina
Plenum	29. VI—1. VII 1950	Pohorje
Izvanredna skupština	11—12. XI 1950	Beograd
Plenum	3—4. XI 1951	Sljeme
III. redovna skupština	10—11. V 1952	Beograd
Plenum	3—4. X 1952	Sljeme
Plenum	20—21. II 1953	Kosmaj
Savjetovanje	19—21. IX 1953	Rajac
Plenum	19—20. II 1955	Sarajevo
IV. redovna skupština	27. IX 1955	Kosmaj
Plenum	8—9. XII 1957	Kosmaj
V. redovna skupština	22—23. II 1959	Kosmaj
Plenum Centralnog odbora	9—10. IV 1960	Matka
VI. redovna skupština	10—11. II 1962	Velika
VII. redovna skupština	21—23. III 1964	Ljubljana
VIII. redovna skupština	16—17. IV 1966	Beograd
IX. redovna skupština	18—19. V 1968	Sljeme
Sjednica Glavnog odbora	15. III 1969	Zagreb
Sjednica Glavnog odbora	4. VI 1971	Sarajevo

štinama. Pokazala se zatim potreba da se utvrde kriteriji za dodjeljivanje značaka, pa je u tu svrhu u nekoliko navrata sastavljan i usavršavan posebni pravilnik. Kako je taj delikatni posao zahtijevao mnogo vremena, truda i dopisivanja, osnovana je 1967. posebna Komisija na čelu s planinarskim veteranom Dragutinom Rodmanom. Glavni odbor PSH usvojio je na svojoj sjednici od 19. ožujka 1967. Pravilnik o dodjeljivanju priznanja i otada Komisija na temelju njega priprema za sjednice Izvršnog odbora svoje prijedloge. Do danas je ta Komisija obavila vrlo opsežan i odgovoran posao.

Komisija za izvanarmijski vojni odgoj odigrala je korisnu ulogu u povezivanju s Armijom koja je veoma zainteresirana za stručne kadrove u nekim stručnim planinarskim djelatnostima (speleolozi, alpinisti, skijaši, vodiči, spasavaoci). Ta veza bila je od uzajamne koristi jer je Armija pružala znatnu materijalnu i financijsku pomoć, u prvom redu za organiziranje tečajeva, škola i logorovanja, sa svrhom izobrazbe stručnih kadrova. Komisija je za vrijeme svog postojanja organizirala i čitav niz orientacijskih natjecanja, sve dok ih nije preuzeila Komisija za omladinu. Godine 1958. organizirano je radi unapređivanja te suradnje natjecanje među planinarskim društvima za prelazni pehar, te zlatnu, srebrnu i brončanu plaketu (prvo mjesto zauzeo je PDS Velebit iz Zagreba). Na čelu Komisije bili su Milutin Pavlović (1952), Viktor Podboj (1954), Ive Bujan (1954) i Aleksandar Polanski (1956).

Komisija za zaštitu prirode. Zaštitu prirode jedan je od osnovnih zadataka i ciljeva planinarske organizacije od njenog osnutka do danas. U novije doba, kada se taj problem sve oštire postavlja, i naša je organizacija pojačala napore u tom smjeru. To je osobito došlo do izražaja nakon osnivanja Republičke komisije za zaštitu prirode Sabora SRH 1966. godine u kojoj prema Zakonu o zaštiti prirode ima PSH svog predstavnika (od 1966. do 1971. dr Željko Poljak, otada mr. Željko Kašpar). Na Prvom jugoslavenskom savjetovanju za zaštitu prirode 23. lipnja 1968. u Beogradu održao je Ž. Poljak u ime PSJ koreferat o temi »Planinarstvo i zaštita prirode. Na temelju odluke skupštine PSH 1971. godine osnovana je u Savezu posebna Komisija za zaštitu prirode kojoj je na čelo postavljen mr. Željko Kašpar. O ulozi planinarske organizacije u zaštiti prirode donosimo zbog njene važnosti poseban prikaz.

SLETOVI PLANINARA HRVATSKE

I. Fužine	26—27. VII 1953.
II. Plitvice	25—26. VII 1954.
III. Štirovac	27—30. VII 1957.
IV. Jasenak	27—29. VII 1962.

Sletski grad šatora na Plitvičkim jezerima 1954. godine

Međurepublička suradnja. PSH je udružen s ostalim republičkim i pokrajinskim savezima u Planinarski savez Jugoslavije. U njegovim organima i komisijama surađuje od osnutka PSJ 17. srpnja 1948. PSH je za PSJ organizirao čitav niz planinarskih akcija, kao što su npr. sletovi (1954., 1964. i 1974.), tečajevi, logorovanja, orientacijska prvenstva itd. Posebno valja istaknuti organiziranje Prvog kongresa planinara Jugoslavije 1955. u Zagrebu, Stručne sastanke liječnika GSS-a (1963. na Sljemenu, 1973. u Zagrebu), prvog alpinističkog tečaja za makedonske penjače 1952., davanje prostorija Komisiji za speleologiju PSJ, financijsku pomoć Jugoslavenskim himalajskim ekspedicijama itd. Hrvatska je bila domaćin skupština PSJ 1950., 1962. i 1968. godine. Osobito je uspješna suradnja s Planinarskim savezom Bosne i Hercegovine koja je počela 1966. zajedničkim izdavanjem časopisa »Naše planine«, a nastavila se redovnim godišnjim zajedničkim sastancima članova izvršnih odbora. Takvih je sastanaka do sada održano sedam:

- 1967 Trebević, Treskavica
- 1968 Gorski kotar
- 1969 Vlašić, Devečani
- 1970 Platak, Hahlići, Učka
- 1970 Boračko jezero, Prenj
- 1972 Velebit, Zavižan
- 1973 Tjentište, Maglić

Dnevnom redu tih sastanaka, koji obuhvaća aktuelne teme, uvijek slijedi zajednički izlet na neku planinu. Ovakva suradnja pokazala se kao vrlo uspješna i zanimljiva, pa su se na posljednja tri sastanka pridružili i predstavnici drugih saveza. Značajna međurepublička suradnja odvija se i na razini društava. Tako npr. društva planinara poštara organiziraju svake godine zajednički sastanak u drugoj republici (21 sastanak od 1953. godine), a uz to i »Partizanski marš« (prvi je održan 1951.); planinari željezničari vlastite sletove (od 1961. do sada četrnaest); studentska planinarska društva sastajala su se od 1953. do 1967. na godišnjem MOPP-u (Međunarodni orientacijski planinarski pohod studenata Jugoslavije); neka su društva uključena u susret »Bratstvo i jedinstvo« što se održava na poticaj beogradske Pobede od 1958., svake godine u drugoj republici. (PD Zagreb-matica, Željezničar i Japetić). Velik je broj društava koja održavaju uspješnu bilateralnu suradnju s društvima u drugim republikama. Planinari iz naše Republike aktivno djeluju u organima PSJ i svim njegovim komisijama. Tako je npr. potpredsjednik PSJ bio Milivoj Gluhak, sada je predsjednik Božidar Škerl, a ing. Vlado Božić je predsjednik Komisije za speleologiju.

Prigodne akcije. Od mnogobrojnih prigodnih akcija što ih je organizirao PSH valja spomenuti Sletove planinara Hrvatske, Dan planinara SRH, Titovu štafetu, Godinu Velebita (1969) itd. Među takvim akcijama najkrupnije su bile jubilarne proslave u povodu godišnjice organiziranog hrvatskog planinarstva. Tako je 1954. u okviru proslave 80-godišnjice održan, među ostalim, Slet planinara Jugoslavije na jezeru Bajer kod Fužina i na Risnjaku; 1955. u Zagrebu Prvi kongres planinara Jugoslavije 23. i 24. travnja u Domu armije sa 400 delegata; 1964. slet planinara Jugoslavije na Zavižanu i svečanost u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu kada je otkupljena za planinare opera izvedba »Nikole Šubića Zrinjskog« od Ivana Zajca. Osobito je velik program organiziran 1974. godine prigodom 100-godišnjice. Budući da je godina osnutka HPD-a početak organizi-

STRUČNI SASTANCI LIJEĆNIKA GORSKE SLUŽBE SPASAVANJA PSJ

- I. Sljeme, 26—27. X 1963.
 - II. Trebević, 19—20. XII 1964.
 - III. Jelak na Šar-planini, 14—15. X 1966.
 - IV. Zagreb, Dom PSH, 15. XII 1973.
-

rane planinarske djelatnosti na području današnje Jugoslavije, našu su proslavu prihvatile sve planinarske organizacije u zemlji. PSJ je tim povodom od brojnih manifestacija što ih organizira PSH prihvatio kao zajedničke slet planinara Jugoslavije na Platku, na kojem je bio rekordan broj od 9000 posjetilaca (3—7. srpnja), i Simpozij o planinarstvu (23. studenoga u Zagrebu). Uz to je PSH bio domaćin Generalne skupštine UIAA (1—7. srpnja u Delnicama) koja je ove godine održana u Hrvatskoj kao izraz počasti u povodu jubileja. U okviru proslave održan je i jubilarni izlet na Klek, svečana akademija u Zagrebu, izložba u Samoborskom muzeju, objavljen vodič »Planine Hrvatske«, a u programu za 1975. je izložba planinarske fotografije, alpinistička ekspedicija u Ande, jubilarni pohod tragom prvog izleta HPD-a u Samoborskom gorju, jubilarni zbor GSS-a i svečana skupština Planinarskog saveza Hrvatske.

REGIONALNI ODBORI

Regionalni planinarski forumi nastali su kao posljedica politike decentralizacije u društvenopolitičkom životu naše zemlje. Iako je postojanje takvih odbora predviđeno već statutom PSH od 1965., prvi poticaj u našoj Republici dala je izvanredna skupština PSH 1966. u Jasenku statutom koji je, u skladu s novim komunalnim sistemom u zemlji, predviđao osnivanje kotarskih planinarskih savjeta. No kako se ta šablona pokazala nesvrishodna i uspjesi neznatni, redovna skupština 1967. odlučila se za ukidanje kotarskih i za formiranje regionalnih odbora kojih su jezgre ponegdje već i spontano nastale (Zagreb, Split, Osijek, Rijeka). U našoj su Republici ovakvi regionalni odbori zbog geopolitičkih i prometnih razloga dobili posebno značenje u povezivanju i koordiniranju planinarske djelatnosti i u otorećivanju PSH, osobito u pogledu osnivanja novih i aktiviranja zamrlih društava. Neki od njih uspjeli su naći i čvrst materijalno-financijski oslonac. Po svojoj organizacijskoj strukturi i funkcijama nisu ujednačeni nego su prilagođeni lokalnim prilikama i potrebama. Prema statutu PSH njihovi su predstavnici članovi Glavnog odbora Saveza. Danas u Hrvatskoj imaju svoje regionalne odbore ili savjete društva u Slavoniji, Hrvatskom zagorju, Dalmaciji, riječkom području i Zagrebu.

Planinarski odbor Zagreba. Prvo udruživanje zagrebačkih planinarskih organizacija (tada još sekcija) zabilo se u okviru Fiskulturnog odbora Zagreba (FOZ) osnivanjem planinarskog odbora 8. kolovoza 1945. Prvi mu je predsjednik bio dr Ivo Lipovščak, a tajnik Viktor Šetina. Zasluga tog odbora je, među ostalim, organiziranje Prvog planinarskog dana 28. rujna 1947. Dana 13. studenoga osnovan je Gradski planinarski odbor Zagreba. Odbor je djelovao do svibnja 1948. Na temelju odluke plenuma PSH održanog 8. ožujka 1953. osnovan je Savjet planinara grada Zagreba. Nakon razdoblja stagnacije ponovo je aktiviran na osnivačkoj skupštini 9. listopada 1956. kada je za predsjednika izabran Branko Kiralj i za tajnika Branko Lukšić. Od njegovih akcija spomenut ćemo okružnicu o zaštiti planinskog bilja od 1. kolovoza 1958. Dan mlađih planinara na Oštrenu 20. rujna 1959. i alpinističku školu u Zagrebu od 20. travnja do 1. lipnja 1960 (u suradnji s Alpinističkim klubom). Funkciju tog Savjeta naslijedio je Planinarski odbor Zagreba (POZ) koji s povremenim prekidima djeluje i danas. Financijski se oslanja na SFK Zagreba (održavanje objekata, škola i raznih manifestacija), a sjedište mu je u Društvenom domu PSH. Organizira je niz planinarskih akcija i pomogao veće akcije zagrebačkih društava (predavanja za građanstvo, orientacijska natjecanja, planinarske škole i logori, izložbu »Čovjek i planina« 1968., izložbu »Planina Velebit« 1969. itd.). Na čelu su mu bili, među ostalima, Stanko Hudoletnjak, Josip Ryšay i mr. Ivan Štok.

Općinski planinarski savez Rijeka. Na prvom savjetovanju planinara grada Rijeke održanom na Petehovcu 6. studenoga 1955. zaključeno je da se osnuje Kotarski odbor planinara Rijeke. Formiralo ga je na osnivačkoj skupštini 3. lipnja 1956. na Platku 30 delegata pod nazivom Planinarski savez kotara Rijeka (predsjednik Abdon Smokvina). Nakon ukidanja kotara promjenio je naziv u Općinski plani-

BROJ ČLANOVA I PLANINARSKIH DRUŠTAVA U HRVATSKOJ

1949	18	17400
1950	32	30000
1951	59	20019
1952	72	17500
1953	83	19298
1954	85	17380
1955	81	18120
1957	72	18951
1958	68	20168
1959		20708
1960	60	21615
1061	66	20821
1962	66	20484
1963	65	21485
1964	69	23915
1965	64	22010
1966	64	17648
1967	64	17132
1968	63	15119
1969	66	14891
1970	68	16027
1971	69	17022
1972	70	18162
1973	72	18907

narski savez Rijeka (predsjednik Stanko Vičić). Od njegovih akcija valja spomenuti savjetovanja, Zbor planinara (4. listopada 1959. na Učki), Riječku transverzalu, osnivanje stanice GSS-a, organiizranje alpinističke škole, škole vodiča, pohod na Ararat itd. Neki planinarski sektori udruženi su u pojedinim društvima: alpinizam i izdavačka djelatnost u Kamenjaku, speleologija u Platu, planinarska škola za mlade u Tuhobiću, predavanja i društvene večeri u Učki itd.

Međudruštveni savjet Zagorskog planinarskog puta osnovan je 1956. na poticaj Ravne gore u Varaždinu, a obuhvaća sva društva u Hrvatskom zagorju i osim njih Kalnik u Križevcima i Japetić u Samoboru. Kao povod i podloga za osnivanje poslužilo je uređenje Zagorskog planinarskog puta (ZPP), kružnog puta po zagorskim planinama. Savjet ima svoje stalno tajništvo u Varaždinu. Tri osnovne njegove djelatnosti jesu: briga oko održavanja ZPP-a, sletovi mladih planinara Hrvatskog zagorja (od 1957. do 1974. održano ih je 17) i redovna savjetovanja četiri puta godišnje (od 1956. do listopada 1974. održano ih je 69). Ovaj regionalni odbor u 18 godina svoga postojanja nije bitno mijenjao svoju organizacijsku strukturu ni djelokrug rada što dokazuje da je otpočetka krenuo najboljim smjerom. Predsjednik mu je već niz godina Dragutin Karažinec iz Ivance.

Planinarski odbor Dalmacije osnovan je 8. prosinca 1957. kao savjet planinarskih društava Dalmacije. Prvi predsjednik bio je Branko Cerović, a tajnik Ante Grimani. Poslije je promijenio naziv u odbor. Godine 1962, 24. listopada, osnovan je i Savjet planinara kotara Split koji je rasformiran u studenom 1969, a poslije toga je osnovan Planinarski odbor Splita koji od 1972. djeluje zajedno s Planinarskim odborom Dalmacije. Od akcija ovog regionalnog foruma valja spomenuti sletove mladih planinara Jadранa (1962. u Žrnovnici, 1965. na Putalju), tradicionalne izlete u povodu Dana planinara Dalmacije koji znaju okupiti i po 300 planinara, seminare (npr. 1967. na Kozjaku), Dane pošumljavanja krša, planinarske izložbe (npr. 1962. u Splitu) itd.

Planinarski odbor Slavonije (POS). Povezanost slavonskih planinarskih društava ima predratnu tradiciju. Prvi Dan slavonskih planinara održan je 1935. na Jankovcu, 1936. u Šumetlici, zatim na Brezovu polju u Psunjku. Na poticaj PD Sokolova u Sl. Požegi održano je 24. ožujka 1956. prvo savjetovanje planinara Slavonije koje se otada redovno nastavljalo i bavilo uglavnom organiziranjem sletova planinara Slavonije i održavanjem Slavonske planinarske transverzale. Godine 1963. osnovan je Planinarski savez kotara Osijeka koji je 1965. prerastao u današnji POS Tom prilikom odlučeno je da se Slavonska planinarska transverzala djelomično izmjeni i nazove Slavonski planinarski put. Prvi predsjednik POS-a

bio je dr Kamil Firinger, tajnik Miro Matošević, a sjedište Osijek. Godine 1967. sjedište je premješteno u Sl. Požegu i otada je predsjednik prof. Ante Petković, a tajnik Žarko Bačkin. I dalje je glavna briga POS-a koordinacija u vezi s održavanjem Slavonskog planinarskog puta, te organiziranje sletova i orientacijskih natjecanja. Od 1956. do 1974. održano je jedanaest sletova i to prvi i drugi 1956. i 1958., a ostali redom od 1965. godine.

PLANINARSKA DRUŠTVA

Glavnina planinarskoga osnovnog rada, a to su pohodi u prirodu, odvija se u osnovnim organizacijama, u planinarskim društvima. U toku stotinu godina organiziranoga planinarskog djelovanja u Hrvatskoj bio je osnovan velik broj društava u svim našim gradovima i u velikom broju manjih mesta, pa i u selima. U jačim središtima djelovalo je i po nekoliko društava i rad bio neprekidan, dok u mnogim manjim mjestima rad fluktira, a ovisan je obično o agilnoj skupini okupljenoj u upravnom odboru ili čak o jednom jedinom entuzijastu. Društva se najčešće oslanjaju na jače radne organizacije, ustanove i škole ili je članstvo okupljeno na strukovnoj osnovi (poštari, željezničari, studenti, zdravstveni radnici i sl.). U većim društvima djeluju stručne sekcije i odsjeci ili skupine na dobnoj osnovi. Osnovni oblik rada je priređivanje izleta i društvenih sastanaka. Sastanci su mjesto dogovora o izletima, a osobito su popularni u onim društvima koja organiziraju stručna ili putopisna predavanja uz prikazivanje dijapoziativa. Prikazu rada društava namijenjeno je posebno poglavlje. Za ilustraciju ukupne društvene djelatnosti u Republici ovde donosimo statistički podatak iz 1964. godine prema kojem su u toj godini 64 društva organizirala 1559 izleta s 34 619 članova i održala 632 sastanka.

PLANINARSKE KUĆE

Radi izvršavanja osnovnog zadatka — navikavati članstvo na boravak u prirodi i pružati mu za to što bolje mogućnosti — društva grade kuće i skloništa u planinama svog područja. Takvi objekti i briga oko njihova održavanja često su glavni kohezioni faktori organizacije. U toku naše stogodišnje povijesti podignut je velik broj planinarskih objekata, od kojih danas neki više ne postoje ili više nisu planinarska svojina. Ova korisna i požrtvovna ali naporna djelatnost zasluguje posebnu pažnju i priznanje pa joj je namijenjeno posebno poglavlje u kojem su prikazani svi objekti od prvoga (Gradska kuća na Sljemenu 1877), pa do posljednjega (sklonište Miroslav Hirtz na Bijelim stijenama 1974).

Planinarska speleologija

Napisao mr. SREĆKO BOŽIČEVIĆ

Krški reljef naših planina. Glavna i specifična odlika prostornog planinskog pojasa naših Dinarida ili naših najviših planina svakako je pojava vrlo debelih naslaga vapnenjačko-dolomitnog sastava. U takovim terenima formirani su gotovo svi istaknuti planinski lanci i grebeni od vrhova u Gorskom kotaru preko Velebita do Dinare i Biokova. Posebna karakteristika ovih naslaga uočljiva je u više ili manje izraženim osobinama razlomljenog i raspucalog sivog i oštrog krškog prostora koji se svojom krškom bezvodicom bitno razlikuje od blago zatalasanih zelenih i šumovitih predjela ostalih područja naše domovine gdje je obilje stalnih izvora i vodenih tokova. Brojni planinski vrhunci, sve tamo do slovenskog Triglava preko izrazito okrušenih hrvatskih primorskih planina do impozantnih vrleti u Crnoj Gori, postali su već odavno ciljem pohoda naših i stranih planinara, kao i ostalih ljubitelja prirodnih ljepota.

Pri susretu s planinom u području krša planinar je suočen s različitim površinskim morfološkim oblicima karakterističnim samo za ovo područje, a uz to i s blizinom ulaza u dio podzemnog prostora. Tamni otvor pećine na stijeni Kleka ili Biokova, stravičan zveket kamena u dubini neke jame negdje na Risnjaku ili Velebitu, pa šum vode koja ponire u grotlu Đulinog ili Pazinskog ponora, pokazuju nam put koji vodi u drugačiji svijet — svijet tame, nepoznanica, opasnosti ali i ljepote.

U času tog susreta planinar je ili zapanjen opasnošću koju krije tama ili postaje zainteresiran za ono što tama krije. Želi li ući u taj svijet vječne noći i upoznati se s njime, postaje poklonik speleologije — grane onih prirodnih znanosti koje proučavaju podzemne šupljine u vapnenjačkim naslagama.

Srećko Božičević, magister geologije, speleologijom se počeo baviti kao amater, danas priznati stručnjak za podzemnu hidrogeologiju i poznat kao speleofotograf (autoportret)

Oduševi li se planinar ispitivanjem podzemlja i postane li strastveni speleolog on nije (ali može biti!) znanstveni radnik, on u podzemlje ulazi kao oduševljeni ljubitelj planina u momentu svog rekreativskog kretanja prirodom. Njegov je osnovni cilj u tom času samo upoznavanje onoga što mu je do tada bilo ili ostalo nepoznato — savladavanje određenog prostora na način koji nameće specifičnost vječne tame, a to znači kretanje uz pomoć umjetne rasvjete, posebne speleološke opreme i uz poznavanje tehnike prolaza podzemljem u uvjetima različitim od onih na površini zemlje.

Ako naš planinar otkriva nešto prvi puta vidjeno ili ako u podzemlje ulazi s određenim ciljem — da izradi nacrt, da istražuje vodene tokove, ako pronalazi podzemnu faunu ili otkriva paleontološke i antropološke nalaze, onda on postaje sudionik posebne struke za koju je potrebno određeno znanje, te pridržavanje normi i pravila stručnog i znanstvenog rada.

Cilj i zadatok planinara-speleologa. Podemo li od konstatacije, da je speleološka djelatnost specifičnost naše planinarske organizacije, tada možemo konstatirati i činjenicu, da joj je ta djelatnost do sada bila zaista samo na ponos dokazujući svoju vrijednost kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti. Vjerujemo, da će tako biti i u buduće, jer za planinare-speleologe u prostoru našeg krša ostalo je još vrlo mnogo »bijelih« područja.

Zadaci i djelatnost planinarske organizacije provode se prema određenom statutu ili pravilniku iako kroz tu prizmu pogledamo na ulogu planinarske speleologije kao društvene aktivnosti, tada vidimo da joj je cilj:

- razvijanje svestrane planinarske djelatnosti;
- propagiranje planinarstva u narodu, a osobito kod omladine;
- populariziranje prirodnih ljepota, zanimljivosti planina i života u njima putem predavanja, filmova, izložbi i drugim sredstvima propagande;
- razvijanje posebne speleološke djelatnosti kroz speleološke grupe (odsjeke) u planinarskim društvima;
- razvijanje interesa kod planinara za prirodne nauke — uskladjujući svoj rad s naučnim tekovinama na području botanike, geografije, speleologije i drugih znanosti;
- briga o čuvanju prirodnih ljepota u skladu sa znanstvenim shvaćanjima i razvijanje ljubavi prema tim ljepotama.

Već u počecima našeg planinarstva M. Šenoa godine 1898. u članku »Naputak za sabiranje planinarske grade« između ostalog nabrala pojedinosti koje trebaju zanimati planinara, upućujući ga na sakupljanje i speleoloških podataka, kao na primjer:

- Ima li u blizini mjesta kakova špilja (pećina)?
- Je li ulaz pristupan?
- Može li se lako ući ili je potrebno uže?
- Koliko je duga špilja? Je li njom tko prošao?
- Ima li samo jedan ili više ulaza?
- Je li visina uvijek tolika, da čovjek može uspravno hodati?
- Ima li mjesta gdje se treba provlačiti? Koliko je takovih mesta?
- Ima li u špilji pogibeljnih strmina, treba li postaviti brane?
- Protiče li špilju kakova voda?
- Mora li posjetnici preći preko te vode? Kako se najlakše prelazi preko vode?
- Mijenja li se množina vode znatno, kad zapadne kiša?
- Ima li u okolini ponora, suhih ili riječnih, propasti, ponikava, duliba, ledenica, špilja, sniježnica itd.?

Prema tome interes za podzemne krške forme svakako je bio znatan i ako razmislimo o tom apelu starom preko 70 godina vidimo, da odgovor na njega još uvijek nije potpun i definitivan.

Slijedeći tu misao na Petoj poslijeratnoj Skupštini Planinarskog saveza Hrvatske godine 1958. Vladimir Redenšek izvještava da će »planinari samo evidentirati špilje, izmjeriti, opisati i sl. Ali ako nađu na tragove kakovih nalaza, oni će to objaviti, a time su mnogo učinili, jer su pomogli da stručnjaci mogu dalje istraživati. Osim toga planinari će propagirati zaštitu špilja kao prirodne znamenitosti.«

Sadašnje stanje planinarske speleologije ukazuje na činjenicu, da danas planinari-speleolozi raspolažu sa znatnom količinom suvremene istraživačke opreme i s vrijednim rezultatima prodiranja u podzemlje hrvatskog krša. U razvoju mlađe generacije našeg društva, speleologija ima i korisnu rekreativnu ulogu. Pri rješavanju složenih speleoloških istraživačkih zadataka planinari su svjesni da pojedinac ne znači ništa. Nepoznato može istražiti samo dobro uvježbana ekipa, grupa hrabrih i smionih ljudi, spremnih da izdrže i najveće napore i neprijatnost u tami podzemlja. Voden određenim ciljem — istraživanjem, bez pobuda za rekorderstvom, speleolozi-planinari postaju korisni i vrijedni sudionici čovjekovog nastojanja da otkrije i istraži sve ono što mu je do sada ostalo nepoznato i neotkriveno.

Vladimir Redenšek (Odra 1887 — Zagreb 1972), osnivač organizirane planinarske speleologije u Hrvatskoj. U znanstvenom svijetu poznat kao speleoentomolog. Po njemu je prozvan rod i vrsta spiljskog kukca, što ga je otkrio u Cerovačkim pećinama u Lici (Redenšekia Likana). Primjer visokostručne i znanstvene vrijednosti planinarske speleologije.

Početak organiziranoga planinarskog speleološkog rada. Vidjeli smo da je interes za naše gore i planinske vrhunce star nekoliko stotina godina, dok organizirano planinarstvo u okviru društvene organizacije postoji stotinu godina. Iako pisani podaci o speleološkim istraživanjima u Hrvatskoj prema Ž. Poljaku (1973) datiraju iz razdoblja od prije gotovo 200 godina, organizirani speleološki rad moramo računati sa 1900-tom godinom (Ž. Poljak, 1974), kada je u planinarsko-turističkom društvu »Liburnija« u Zadru osnovan speleološki odsjek.

Ova grupa zadarskih speleologa brinula se o zaštiti i uređenju Strašne peći na Dugom otoku postavljajući vrata na njezin ulaz i osiguravajući posjetu turista. Osim ove pećine članovi »Liburnije« istražuju još neke objekte Dugog otoka i organiziraju društvene ekspedicije na Kornatsko otočje, u špilju Vranjaču kod Kotlenice pod Mosorom, u Manitu pećinu u kanjonu Velike Paklenice, te u špilje Vrlike, Rogoznice i Kistanja. Iz postojećih podataka ne može se vidjeti koliko je godina ova grupa speleologa aktivno radila, a ni rezultati njihova rada nisu bili poznati široj javnosti sve do pojave rijetke brošure L. Golfa objavljene povodom 30-godišnjice osnivanja »Liburnije«. Ukazivanjem na ovu brošuru Ž. Poljak je obogatio našu speleološku historiju podatkom koji je promakao svim dotadanjim istraživačima naše speleološke povijesti.

Proučavajući prošlost planinarske speleologije uočavamo, da je vrlo teško dijeliti rad znanstvenih radnika od rada u planinarskoj organizaciji, jer su u samom početku baš znanstveni radnici bili uglavnom strastveni planinari i nosioci planinarske ideologije. Prema svom stručnom opredjeljenju neki od njih posvetili su se više botanicu, zoologiju, geografiju i geologiju, a drugi, sa svojim učenicima i sljedbenicima, čisto speleološkim istraživanjima. Dok geografski radnici vrše uglavnom preliminarna speleološka istraživanja, dogleđi ostali obrađuju pećinsku podzemnu faunu, zapažaju i prikupljaju paleontološke i antropološke nalaze i uočavaju pojavu voda u izvor pećinama ili poniranja u ponornim sistemima.

Pojedini pokušaji organiziranja speleoloških grupa prije drugog svjetskog rata (Gimnazija u Splitu i PD »Prijatelj prirode« u Zagrebu) nisu uspjeli, jer se taj rad bez potrebne opreme i rekvizita nije mogao odvijati sistematski već je imao čisto

turistički oblik. Aktivnost i zainteresiranost pojedinaca nije se mogla realizirati u potpunosti, ali oduševljenje za ljepote našeg podzemlja našlo se ipak na stranicama novina, časopisa ili popularnih knjiga korisno djelujući na generacije što su dolazile. U tom razdoblju valja istaknuti plodan istraživački rad jamarske sekcije u splitskom »Mosoru«, koja je na poticaj Umberta Giromette nastavila tradiciju »jamara« iz splitske realke.

Organizirani speleološki rad nastavlja se tek iza drugog svjetskog rata obnovom planinarske organizacije. Godine 1948. osniva se u Zagrebu PD »Zagreb« od kojeg se zbog masovnosti članstva odvajaju pojedine grupe osnivajući nova društva: PD »Željezničar«, FIDS »Velebit« itd. Nešto kasnije postepeno se formiraju ostala planinarska društva, kako u Zagrebu tako i van njega.

Ideja i nastojanje Vladimira Redenšeka, pasioniranog planinara i amatera-entomologa i sakupljača podzemne pećinske faune, imalo je za posljedicu osnivanje špiljarske sekcije (1956. taj je naziv zamijenjen imenom »speleološki odsjek«). Okupivši oko sebe grupu planinara zainteresiranih za ljepote špiljskih prostora, 15. studenog 1949. godine osnovana je u PD »Zagreb« špiljarska sekcija, prva sekcija takove vrste u okviru planinarske organizacije na čitavom području nove Jugoslavije.

Više od dvadeset planinara, zainteresiranih za istraživanje podzemlja, tražilo je mogućnosti za nabavu opreme i nužnih rekvizita. Pošto finansijski uvjeti u PD »Zagreb« nisu bili zadovoljavajući, jedan dio planinara pod vodstvom VI. Redenšeka prelazi u novo osnovano PD »Željezničar« i tamo započinje s radom nove speleološke sekcije. U PD »Zagreb« kao pročelnik ostaje prof. Mirko Markulin podržavajući rad sekcije sve do današnjih dana.

Iz Pravilnika naše prve špiljarske sekcije vidimo da je »svrha sekcije u prvom redu okupiti članove, pogotovo omladinu, koja osjeća osobitu ljubav i smisao za prirodne ljepote podzemnog svijeta naše domovine. Svrha sekcije je istraživanje i uređivanje špilja, ponora i drugih krških pojava, te čuvanje i zaštićivanje njihovo i to u prvom redu na području grada Zagreba, odnosno Medvednice, zatim u okolici Zagreba, kao i na području čitave NR Hrvatske, a prema prilikama i na čitavom području FNRJ. Zadatak je sekcije, da njezini članovi posjećuju i upoznavaju sve naše poznate spilje i ostale krške pojave, a zatim da i sve ostalo članstvo zainteresiraju za prirodne ljepote ove vrste. Glavni zadatak članova sekcije bio bi, da rade na pronaalaženju novih špilja, da ih evidentiraju, po mogućnosti izmjere i snimaju u tlocrtu i profilu. Radi toga potrebno je, da svoj rad povežu sa srodnim naučnim ustanovama i zavodima. Naročiti je zadatak sekcije, da osposobi svoje članove u stručnom pogledu, putem tečajeva i praktičnog rada na terenu.«

Ideja organiziranog rada planinara speleologa širila se postepeno iz društva u društvo, a nove speleološke grupe formiraju se i u ostalim većim gradovima na području krša. Osim speleoloških odsjeka u PD »Zagreb« i PD »Željezničar« speleolozi se u Zagrebu okupljaju u društвima »Javor«, »Zanatlija« i »Velebit«, a izvan Zagreba osnivaju se speleološke grupe u Klisu, Raši, Karlovcu, Splitu, Rijeci i Dubrovniku. Speleološki planinarski rad u tim mjestima nije bio stalan, već je ponegdje oscilirao u svojoj aktivnosti ili je posvema zamro.

Godine 1952. formirana je u Planinarskom savezu Hrvatske referada za speleologiju (od 1956. Komisija) sa zadatkom koordinacije rada i istraživanja svih planinarsko-speleologa u Hrvatskoj. Godine 1967. osnovana je i Komisija za speleologiju pri Planinarskom savezu Jugoslavije.

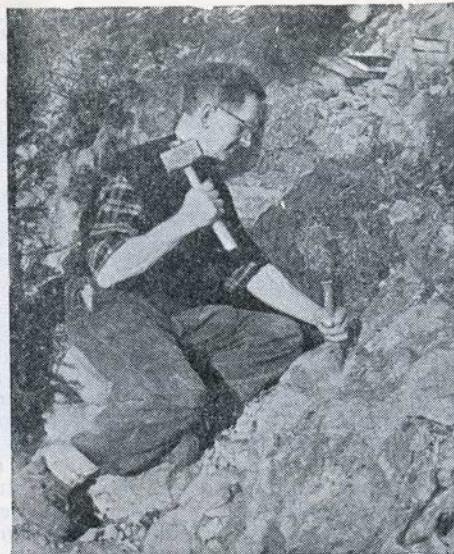
Rezultati ovakovog organiziranog rada ubrzo su se osjetili. Brojni speleološki članci u planinarskom glasilu »Naše planine« pojavljuju se već u prvim brojevima, dok je godine 1953. pojava časopisa »Speleolog« u redakciji SO PD »Željezničar« značila ujedno pojavu prvog časopisa ovakove vrste u Jugoslaviji i na Balkanskom poluotoku.

Sada je iza nas već preko 20 godina kontinuiranog organiziranog planinarsko-speleološkog rada u novoj Jugoslaviji, i sama ta činjenica nedvosmisleno govori o svrsishodnosti ovakove djelatnosti.

Pojedinačni planinarski speleološki rad. U predratnom periodu planinarska speleološka aktivnost vezana je uz pojedine ličnosti. Mnogi pojedinci posvećuju dio svog života nastojanju, da se uredi i privede općem korištenju neki speleološki objekt. Pišući o tome u »Hrvatskom planinaru« oni postepeno polazu temelje boljem poznavanju podzemnog svijeta krševite Hrvatske.

Od napisa Mije Kišpatića, pa preko geografskih radova Vjekoslava Klaića i Dragutina Hirca, štampana riječ opisuje dio po dio do tada nepoznatih detalja našeg krša. Dok Hrc »proročanski« i preskromno najavljuje za budućnost, da će u Hrvatskoj biti otkriveno sveukupno 500 pećina, dotle već desetak godina poslije toga geolog Josip Poljak, stručno obilazi i istražuje nekoliko stotina podzemnih objekata, izraduje

Vladimir Horvat (Krašić 1891 — Zagreb 1962) kao amater speleolog uredio je 1927. spilju Vrlovku i o njoj objavio posebnu ediciju; više od 1000 puta bio na Sljemenu; 1946. počeo graditi 500 stuba na sjevernoj padini Medvednice do spilje Medvednica; odgojio nekoliko generacija planinara i speleologa

njihove nacrte i snima fotografije u podzemlju. Na taj način za mnoge nepoznata i nedostupna ljepota postaje bliska i vidljiva na snimkama.

Splitski gimnazijalni profesor Umberto Girometta s grupom svojih daka »jamara« istražuje pećine, a zatim ureduje Vranjaču na podnožju Mosora, pa godine 1929. brojni turisti započinju svoj pohod u njezinu galeriju kalcitnih formi. Girometta se sa svojim suradnicima bavi istraživanjem pećina, jama i ponora i u širem zaleđu Splita kao i na nekim otocima. Objavljujući rezultate tih istraživanja on polaze temelje današnjoj speleologiji na području Dalmacije.

Planinar Mijo Kusijanović otkriva kraj Dubrovnika Močiljsku pećinu, piše o njezinoj ljepoti, ali njegova nastojanja za turističko iskorištavanje ostaju bez uspjeha.

Na Plitvičkim jezerima planinar ing. Ante Premužić radi na uređenju pećina za posjet turista nastojeći na taj način upotpuniti jedinstvenu ljepotu tog krškog kutka naše domovine. U Gospiću se održavaju propagandna popularna predavanja, a o pećinama Plitvica piše se u planinarskom časopisu i ostalim publikacijama.

Inicijativom zagrebačkog planinara novinara Vladimira Horvata članovi prijedratnog PD »Runolist« iz Zagreba sistemske uredaju pećinu Vrlovku kod Ozlja i ona je godine 1928. svećano otvorena za posjet turista. Tom prilikom štampana je i knjižica o samoj pećini i historijatu njezine okoline. Ime Vladimira Horvata pojavljuje se često u planinarskoj i ostaloj štampi, kako onoj predratnoj, tako i u poslijeratnoj, dok je njegovih »500 stuba« na Medvednici jedinstveno djelo planinara iznimnih kvaliteta, remek-djelo rađeno iz ljubavi za prirodu i za čovjeka da bi ga što laganje i sigurnije doveo u zanimljiv krški kutak planine Medvednice.

Planinari su bili aktivni i pri uređenju Lokvarske pećine kod Lokava u Gorskem kotaru godine 1935, a uoči drugog svjetskog rata započinju s istraživanjima u pećini Veternici kraj Zagreba.

Osnivanjem organiziranih speleoloških grupa planinara iza rata pojedinačna istraživanja više nisu aktuelna, jer u istraživanje podzemlja sada odlaze brojnije planinarske grupe, tehnički opremljene i za najteže objekte.

Poslijeratni period. Već od svog radanja planinarska speleologija pokazala je veliku nestripljivost, veliku želju za otkrićima, za akcijama, za djelovanjem. U prvim danima svog posticanja, osim volje i želje za radom, naši planinari-speleolozi imali su vrlo malo potrebnih rekvizita i opreme za istraživanje. Samo poneka karbidna svjetiljka, nekoliko istrošenih alpinističkih užeta, vojnički šljemovi i — vrlo mnogo poleta, volje i želje za otkrivanjem i upoznavanjem nečeg novog, nedozivljenog i još neviđenog.

Speleološke planinarske grupe, sekcije ili, poslike, odsjeci, radili su svaki prema svojim mogućnostima, prema sastavu i broju svojih članova, prema opremljenosti, potrebnim rekvizitim i ostalim uvjetima. Odlaženjem pojedinih članova iz društava neki su odsjeci prestali raditi ili su stagnirali do eventualno ponovnog aktiviranja u novom sastavu.

Speleoloških odsjeka (SO) u zagrebačkim planinarskim društvima do sada je bilo pet. SO PD »Zagreb« aktivan je od svog osnutka do danas uz relativno malen broj članova, uglavnom srednjoškolaca i nekoliko starijih planinara. Osim redovnih sastanaka aktivnost članova odvija se oko uređenja i održavanja speleoloških pojava na Medvednici, uređenju i održavanju čistoće u pećini Veterinci, organiziranju posjeta i izleta u naše poznate pećine, te u propagandi u okviru planinarske organizacije.

PD »Željezničar« u Zagrebu ima speleološku grupu aktivnu od svog osnutka, s vrlo širokim područjem istraživanja, sa značajnim rezultatima rada i vidnim mjestom u poslijeratnoj planinarskoj speleologiji.

Osim istraživanja u pećini Veterinci kraj Zagreba, te u Cerovačkim pećinama kraj Gračaca, generacije speleologa ovog društva istražile su preko tisuću pećina, jama, ponora i ledenica Gorskog kotara i Like, Hrvatskog primorja, Istre, Dalmacije i na našim otocima. Sredena arhiva istraženih objekata, dobra speleološka oprema, prikupljena fotografска dokumentacija s brojnih istraživanja, te vlastite prostorije, rezultat su rada i nastojanja nekoliko generacija speleologa ovog društva.

Uz nedvojbenu afirmaciju kroz svoj časopis »Speleolog«, članovi su stalno prisutni u svim zbivanjima na speleološkom polju nastojeći da ne zaostanu za napretkom tehnike istraživanja u svijetu. Mnoge značajne i velike akcije u istraživanju podzemnih dijelova našeg krša povjerene su članovima ovog odsjeka s punim povjerenjem zbog bogatog radnog iskustva, stručnosti i znanja.

PDS »Velebit« u Zagrebu imalo je u početku samo šipljarsku grupu u okviru Alpinističke sekcije. Godine 1956. formirala je grupa studenata-speleologa svoj SO. Nakon kraće stagnacije odsjek ponovo obnavlja aktivnost i danas je vrlo aktivan u istraživanjima pećine Veternice i njezine okolice na Medvednici, te na terenu Kordunе i Like. Utjecaj alpinističkih vještina danas je vrlo očit u ovom odsjeku, a posebno je značajno razvijanje ronilačke grupe za istraživanje sifona u našim pećinama. Savladavši suvremenu tehniku speleoloških istraživanja speleolozi ovog društva postižu iz dana u dan sve vrednije i zapaženije rezultate. Svakako su najznačajnije akcije istraživanje 361 m duboke jame Podgračiće na otoku Braču, detaljna ispitivanja vrlo uskih dijelova pećine Veternice kraj Zagreba i vodenog sistema Jopića pećine kod Karlovca.

Omladinsko PD »Javor« u Stenjevcu imalo je također speleološku grupu, koja je po prestanku rada društva prešla u PDS »Velebit«. Akcije su im bile usmjerene na speleološke objekte istočnog dijela Medvednice iznad Zagreba.

PD »Zanatlija« imalo je aktivnu grupu speleologa svega nekoliko godina, jer je odlaskom organizatora tog rada iz Zagreba njen rad prestao.

Od planinarskih društava izvan Zagreba speleološke su grupe neko vrijeme postojale u Klisu, Raši, Dubrovniku i Zadru. Njihov speleološki rad bio je manjih razmjera i više nije bio obnavljan.

Sada aktivne speleološke grupe izvan Zagreba nalaze se u Karlovcu, Rijeci i Splitu.

Svakako je vrijedan pažnje rad grupe speleologa u PD »Dubovac« u Karlovcu, koji se odvija uglavnom na području plitke krške slunjsko-bosiljevačke ploče, te u dijelovima Like, Gorskog kotara i graničnog pojasa prema Sloveniji.

Najinteresantniji objekt koji istražuje grupa ovih speleologa je Jopića pećina između Krnjaka i Veljuna, koja spletom svojih kanala zauzima za sada jedno od prvih mjeseta u Hrvatskoj (preko 5000 m). Istraživanja ove pećine još uvijek su u toku. Mlada grupa speleologa-planinara aktivno se uključila u rad i prilikom terenskih istraživanja stiče svoja istraživačka iskustva.

Speleolozi Rijeke (okupljeni u PD »Platak«) privremeno su u stagnaciji sa svojim radom, ali manje sporadične akcije kao i sudjelovanje u većim akcijama ostalih odsjeka, ukazuju na mogućnost ponovnog aktiviranja ove nekad prilično aktivne grupe.

Članovi PD »Mosor« u Splitu istražuju okolno područje svog grada i obližnjih otoka i na taj način donose nove podatke o nepoznatim speleološkim objektima u tom dijelu našeg krša. Zbog razdvajanja grupe speleologa iz matičnog društva umanjena je zajednička mogućnost postizanja zapaženijih rezultata, dok ambicije nekih pojedinaca nanose štetu cijelokupnom društvenom radu. Vjerujemo, da će uskoro planinari-speleolozi ovog područja nastaviti sa svojim korisnim speleološkim istraživanjima. Na poticaj Viske Dulčića osnovana je 1955. speleološka sekcija PD »Mosor« u Dugopolju, a 1959. u Klisu.

Publicistička speleološka aktivnost i propaganda. Pojavom planinarskog glasila »Hrvatski planinar« godine 1898. aktivni planinari i ostali ljubitelji prirode naše domovine dobili su mjesto na kom su mogli pisanom riječi izraziti svoje dojmove i pokazati rezultate svog rada. Na njegovim su stranicama objavljeni i brojni spele-

Naši planinari speleolozi redovno sudjeluju na speleološkim kongresima sa stručnim referatima. Na slici prilikom IV. međunarodnog speleološkog kongresa u Ljubljani 1965. godine (s lijeva na desno: ing. Vladimir Božić, Slavko Smolec, dr Mirko Malez, D. Gavrilović, ing. Srećko Božičević, akademik Grga Novak, prof. Ivo Baučić i prof. Mirko Markulin)

ološki prikazi, članci i manje vijesti, fotografije iz podzemlja i nacrti istraženih objekata.

Iz pera iskusnog prirodnjaka Hirca, geologa Gorjanovića i Poljaka, profesora Giromet, učitelja Šarinića, te Kusijanovića, Pasarića, Krajača, Rosandića i još niza ostalih planinarskih pisaca, na stranicama »Hrvatskog planinara« ostalo je zabilježeno preko stotinu naslova od kojih su mnogi bili uputa i osnovica za dalji speleološki rad (npr.: Pogled u podzemni svjet domovine, Krš, Neke pećine u području Velike Paklenice, Iz podzemne Like, Nekoje pećine zagrebačke i samoborske gore, Spiljski nalazi u srednjoj Dalmaciji, Po pećinama dubrovačkog teritorija i mnogi drugi).

Poslijeratnom obnovom planinarskog časopisa pod imenom »Naše planine« planinarska speleologija ponovo zauzima mjesto na stranicama planinarskog glasila. U preko dvadeset godišta »Naših planina« do danas se sa svojim prilozima iz speleologije javilo preko šezdeset autora s više od dvije stotine članaka, kraćih prikaza i vijesti.

Osim suradivanja u planinarskom glasilu, planinari-speleolozi objavljaju rezultate svog rada u specijalističkom speleološkom časopisu »Speleolog« koji izdaje SOPD »Željezničar« u Zagrebu. Uz pomoć ovog časopisa zagrebački su planinari uspostavili tjesnu suradnju i zamjenu časopisa s brojnim speleološkim grupama i organizacijama u Evropi i izvan nje. Zaista je šteta što redovno izlaženje ometaju finansijske nemogućnosti, pa bi u budućem radu svih speleologa-planinara trebalo razmisliti o zajedničkom financiranju ovog časopisa svih planinarskih speleoloških odsjeka.

Razumijevanjem urednika prirodoslovnog časopisa »Priroda« o speleologiji se piše i na stranicama tog časopisa, tako da je javnost i na taj način informirana o raznim speleološkim zbijanjima.

Osim ovakovih oblika propagande speleologije, o tom se radu povremeno piše u raznim novinama ili revijama (često puta vrlo nestručno i previše senzacionalistički), dok se o speleološkim dogadjajima povremeno govorи i na radiju i televiziji. Danas su najdjelotvorniji oblici propagande televizija, organiziranje fotografskih izložbi i održavanje popularnih predavanja. Neke od ovih aktivnosti svode se na djelatnosti pojedinaca uz njihovo osobno zalaganje, bez većeg udjela šireg članstva.

Brojno stanje planinara speleologa i njihovo usavršavanje. Na području Hrvatske unutar planinarske organizacije brojno stanje speleologa varira od 100 do 180 članova, od čega je aktivno ponekad jedva polovina od postojećeg broja. Kod promatranja kretanja članstva uočava se smjenjivanje generacija i stanovita stagnacija nakon odlaska jedne grupe dobro uvježbanih istraživača, pa do ponovnog upotpunjivanja novo pridošlim članovima.

Aktivni speleolozi-planinari uglavnom su srednjoškolci i studenti koji se speleološki razvijaju istodobno sa svojim školovanjem. Po završetku škole ili studija gotovo redovito napuštaju društva (nove životne obaveze, odsluženje vojnog roka, zasnivanje obitelji i dr.), pa na taj način speleološka aktivnost takovog člana često prestaje.

Jedan od razloga povremene speleološke stagnacije svakako je i činjenica što speleologija zahtijeva nabavu specijalne opreme, kontinuirano održavanje kondicije i grupni rad. Sve teže finansijsko stanje, teškoće oko nabave opreme i znatni izdaci

Naziv	Sjedište	(54)	(55)	(56)	(57)	(58)	(59)	(60)	(61)	(62)	(63)	(64)	(65)	(66)	(67)	(68)	(69)	(70)	(71)	(72)	(73)	(74)
Zagreb*	Zagreb																					
Ždjančić*	Zagreb																					
Mosor*	Ougopolje																					
KSPSH	Zagreb																					
Mosor*	Split																					
Javor*	Zagreb																					
Velebit*	Zagreb																					
Dubovac	Karlovac																					
Rudar*	Rosa																					
Mosor*	Klis																					
Zanatlija*	Zagreb																					
Platak*	Rijeka																					
KKPSJ	Zagreb																					
Split*	Split																					
Paklenica*	Zadar																					
Otočani*	Norvalja																					

Aktivnost poslijeratnih planinarskih speleoloških organizacija u SR Hrvatskoj

za putovanja do speleoloških objekata također su razlozi što je broj aktivnih speleologa povremeno vrlo malen. Pozitivna je pojava da se mladi članovi vrlo brzo uklapaju u planinarsko-speleološki rad zbog čestih održavanja tečajeva ili planinarskih škola.

Nakon prvog speleološkog tečaja održanog 1957. godine u Ogulinu za planinare Hrvatske, po tečaja održanog u Cerovcu i Tounju, planinari-speleolozi organiziraju i prvi Jugoslavenski tečaj u Tounju (godine 1961) i tom prilikom štampaju dugo očekivana skripta »Osnovna znanja iz speleologije«.

Za današnje usavršavanje u speleološkom znanju planinari se podvrgavaju određenim ispitima kako bi mogli postati nosioci planinarskog naziva »speleolog« i nosioci planinarske speleološke značke. Prvi ispit takove vrste održani su početkom 1969. i za sada je u Hrvatskoj oko 40 nosilaca planinarske značke »speleolog«.

Tečajevi za početnike i speleološke škole održavaju se prema potrebi u pojedinim društвima, a postignuto znanje i usavršavanje instruktorskog kadra provjerava se na ispitima.

Istraživačke akcije. U početnom razdoblju rada speleoloških odsjeka istraživani su uglavnom objekti u blizini prometnih komunikacija, pa prilaz do njih i transport teške opreme nije bio velik problem. Danas, kad do velikih i zanimljivih objekata treba prenositi opremu na velike udaljenosti, a transportni su troškovi mnogo skuplji nego prije, akcije su mnogo teže izvedive i zbog toga ih je manje, a istraživanja često moraju biti koordinirana s raznim grupama ili institucijama. Opadanje broja istraženih objekata ilustrira nam podatak da je 1959. istraženo 233 objekta, a 1964. samo 16.

Među brojnim speleološkim istraživačkim akcijama što su ih izveli planinari-speleolozi najvrednije i najteže su bile u slijedećim objektima:

- 1957. jama Čudnika kod Plitvica do dubine od 203 m
- 1959. ponor kod Klane do dubine od 320 m, s 57 članova (prekinuto zbog iznadne poplave, dosad najmasovnija naša speleološka akcija)
- 1959. speleološki objekti otoka Braća (više od 140 istraženih)
- 1962. jama Puhaljka na Velebitu do dubine od 250 m
- 1964/67. detaljno snimanje nacrta Veternice i njegovo kompletiranje
- 1968. jama Mamet na Velebitu duboka 206 m
- 1971. jama Podgračišće na Braću do dubine od 363 m
- 1972. Jopića pećina u dužini od preko 5000 m
- 1974. ponor Raspot u Istri do dubine od 365 m u okviru proslave stote godišnjice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj

VAŽNA OBAVIJEST SURADNICIMA

Prema novim propisima suradnički honorar nije dopušteno isplaćivati u gotovom niti putem poštanske uplatnice nego jedino doznačivanjem na žiro račun. Prema tome suradnicima koji nemaju žiro računa nismo u mogućnosti isplatiti honorare za brojeve izlašte u ovoj godini. Stoga molimo sve suradnike koji reflektiraju na honorar da otvore žiro račun u najbližoj banci, što nije skopčano s troškovima i vrlo je jednostavno, te da o tome obavijeste redakciju. Molimo autore da ubuduće uz svaki poslani prilog označe ime, adresu i broj svoga žiro računa.

PRETPLATITE SE NA »ŽIVOT I ZDRAVLJE«

»Život i zdravlje« je obiteljski časopis za proučavanje i promicanje prirodnih zdravstvenih načela. Izlazi četiri puta godišnje u svescima od 34 stranice. Godišnja pretplata iznosi 16 dinara a uplaćuje se na račun broj 30107-678-27258. Vlasnik računa i izdavač je Centar za proučavanje prirodnih zdravstvenih načela, 41000 Zagreb, Maksimirска 9 I.

Casopis je lijepo ilustriran, s ovitkom tiskanim u bojama. Kliše za naslovnu sliku ovoga broja »Naših planina« ustupljen je dobrotom redakcije »Života i zdravlja«.

U ZDRAVOM TIJELU ZDRAV DUH

O NEREDOVITOM PRIMANJU »NAŠIH PLANINA«

Neki preplatnici žale se da pojedini brojevi našeg časopisa ne stižu na njihovu adresu. To se događa unatoč velikoj pažnji naše otpremne službe. Nažalost, predajom paketa pošti naša daljnja mogućnost nadzora prestaje.

Upozoravamo preplatnike da nam pošta pojedine primjerke vraća s oznakom da je primalac nepoznat. To se osobito događa na području Bosne i Hercegovine. Molimo stoga preplatnike, osobito one iz BiH, da svoju adresu prilikom uplate pišu čitko, a o promjeni adrese da odmah jave Planinarskom savezu BiH (71000 Sarajevo, Sime Milutinovića 10), odnosno izdavaču (41000 Zagreb, Kozarčeva 22).

Ispričavamo se za zakašnjenje izlaženja. Razloga ima više, a većinom nisu takve prirode da bismo mogli na njih utjecati.

NABAVITE SMERKEOVU KNJIGU »PLANINARSTVO I ALPINIZAM«

Dugo očekivana knjiga »Planinarstvo i alpinizam« od ing. Zlatka Smerke napokon je u prodaji. Cijena je 120,00 dinara a može se naručiti na adresi: PD »Ravna gora«, 42000 Varaždin, Adžijin trg 7. Uplaćuje se na račun društva broj 34800-678-885. Može se nabaviti i u Planinarskom savezu Hrvatske, 41000 Zagreb, Kozarčeva 22. Knjiga je zbog poskupljenja papira skupljena nego što se očekivalo. Po svom sadržaju to je udžbenik planinarstva i alpinizma potreban svakom planinaru i planinarskoj organizaciji. Tiskana je na papiru za umjetni tisak, opseg je 400 stranica, a ilustrirana je s više od 400 fotografija i crteža.

POPUST ZA KNJIGU »PLANINE HRVATSKE« SAMO JOŠ DO KONCA GODINE

Planinarsko turistički vodič »Planine Hrvatske« (550 stranica, 34 zemljopisnih karata, 180 slika) što ga je PSH izdao početkom ove godine, planinari su dobivali uz povlaštenu cijenu od 70 dinara. Upozoravamo da ova povlastica vrijedi samo do konca godine, od kada će se knjiga moći nabaviti samo uz knjižarsku cijenu od 100 dinara. Knjiga se može naručiti pouzećem (uplata prilikom uručenja). Kao narudžba vrijedi i čekovna uplatnica. Istodobno s ovom knjigom mogu se naručiti i druge planinarske edicije, kao i planinarske značke i amblemi. Njihov popis izašao je na omotu prošloga broja.

Izložba planinarske fotografije 1975. u Zagrebu

U okviru proslave 100. obljetnice organiziranog planinarstva u Hrvatskoj i Jugoslaviji, Planinarski savez Hrvatske priređuje u mjesecu travnju 1975. godine u Zagrebu izložbu planinarske fotografije i poziva sve planinare foto-amatere da u njoj sudjeluju. Propozicije za sudjelovanje su slijedeće:

- Pravo sudjelovanja imaju samo amateri, članovi planinarske organizacije.
- Svaki autor može poslati do deset crno-bijelih fotografija s temom iz planina ili planinarskog života. Prednost imaju dosad neobjavljene fotografije. Kolor-snimci se primaju, ali izvan konkurenčije.
- Duža stranica slike ne može biti manja od 24 centimetra.
- Rok za dostavu je 30. ožujka 1975. godine.
- Ime autora mora biti označeno na početni slike samo šifrom, a uz fotografije treba priložiti zatvorenu kovertu označenu istom šifrom. U koverti treba navesti slijedeće podatke: ime i prezime autora, adresu, ime planinarskog društva, nazive fotografija i mjesto (planinu) gdje je fotografija snimljena.
- Fotografije treba tako upakovati da na pošti i u transportu ne budu oštećene.
- Po završetku izložbe sve će fotografije biti vraćene vlasnicima.
- Najuspjelijim snimcima bit će podijeljene ove nagrade i priznanja:

jedna prva nagrada,
jedna druga nagrada,
jedna treća nagrada i
deset nagrada u fotomaterijalu ili planinarskom priboru.

Vrstu nagrade odredit će Izvršni odbor PSH naknadno i o tome donijeti obavijest u idućem broju.

- Svim autorima bit će dodijeljeno pismeno priznanje za sudjelovanje u izložbi.
- Za članove žirija imenovani su

Mr. Željko Kašpar, član PD »Vihor«, Zagreb,
Petar Lučić Roki, član PD »Zagreb — matica« i
Drago Mihaljević, član PD »Rade Končar«, Zagreb.

- Autorima će poštom biti upućen program izložbe s podacima o mjestu i datumu otvaranja izložbe, kao i o podijeljenim nagradama.

Planinarski Savez Hrvatske
41000 Zagreb, Kozarčeva 22